

कर्णाली प्रदेश

स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक कार्ययोजना (२०८०- २०८७)

कर्णाली प्रदेश सरकार

सामाजिक विकास मन्त्रालय

बीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

२०८०

कर्णाली प्रदेश
स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक कार्ययोजना
(२०८०- २०८७)

कर्णाली प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

कर्णाली प्रदेश सरकार

सामाजिक विकास मन्त्रालय

वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

सचिवज्यू: ०८३-५२५६१२
प्रशासन शाखा: ०८३-५२३६७२
इमेल: mosd@karnali.gov.np

शुभकामना

स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारको उच्च प्राथमिकता तथा बहुक्षेत्रीय संलग्नताको परिणाम स्वरूप नेपालले उल्लेखनीय उपलब्धी हाँसिल गरेको छ । जसको फलस्वरूप हामी राष्ट्रियस्तरमा शिशु तथा बाल स्वास्थ्यमा यथोचित सुधार गरी उल्लेखनीय रूपमा दिगो विकास लक्ष्य अनुरूप मातृ, बाल तथा शिशु मृत्युदर घटाउनमा सफल भएका छौं । यद्यपि स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएका उपलब्धीका सूचकहरूमा कर्णाली प्रदेश जस्तो असामान्य भौगोलिक परिस्थिति, गरिव र धनी, शहर र गाउँ, सुगम र दूर्गम तथा विभिन्न जातजाति र समुदाय बीचका वर्ग तथा क्षेत्रहरूमा अझैपनि असमानता विद्यमान नै छ । कर्णाली प्रदेश समग्र मानव विकास सूचकाङ्कमा धेरै सूचकहरूमा अन्य प्रदेशभन्दा पछाडि नै रहेको परिस्थिति छ भने प्रदेशभित्रका जिल्लाहरू बीच पनि यहाँको औसत भन्दा पछाडि रहेका छन् । विशिष्ट भूगोल, सूचनाको कमजोर पहुँच, सीमित श्रोत र साधन, कमजोर स्वास्थ्य प्रणाली, गरिवी साथै अन्य सामाजिक, साँस्कृतिक कारणहरूले गर्दा प्रदेशका सिमान्तकृत, गरिव तथा विपन्न समुदाय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाबाटै बञ्चित रहेको अवस्था छ भने प्रजनन उमेरका धेरै आमाहरूले गर्भवती, सुत्केरी र सुत्केरी पछिको सेवा समयमा नै नपाउँदा ज्यान समेत गुमाउनुपरेको तितो यथार्थ हामी सामु छ ।

यस परिस्थितिलाई सम्बोधन गरी स्वस्थ र सुखारी कर्णाली निर्माण गर्ने ध्येयलाई केन्द्रविन्दुमा राखी कर्णाली प्रदेश सरकारको स्वास्थ्य नीति २०७६ को मर्म अनुरूप कर्णाली स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक योजना २०८०—२०८७ तयार गरिएको छ । यस रणनीतिक योजनामा प्रदेशमा विद्यमान रहेको स्वास्थ्य क्षेत्रका समस्याहरूको पर्याप्त विश्लेषण गरी तदनुरूप विभिन्न रणनीतिक कार्ययोजनाहरू निर्माण गरिएको छ । यस योजनाको लक्ष्य परिपूर्तिका लागि प्रदेशका विभिन्न निकायहरूसँग समन्वय गरी आवश्यकता अनुसारको बजेट सुनिश्चितता गर्न सामाजिक विकास मन्त्रालयले प्रतिबद्धता सहित यो दस्तावेज तयार गरेको हो ।

अन्त्यमा, यस रणनीतिक योजना तयार गर्ने कार्यमा मन्त्रालयको सिङ्गो टीम र मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायहरूको अथक परिश्रमलाई हृदयदेखि नै प्रशंसा गर्न चाहन्छु भने प्रत्यक्ष/अप्रत्यक्ष रूपमा मन्त्रालयको प्रतिबद्धतालाई सहयोग पुर्याउनुहुने सबै विकास साझेदार संस्थाका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरू प्रति समेत कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

मा.खड्गबहादुर पोखरेल
मन्त्री

फागुन २०८०

कर्णाली प्रदेश सरकार

सामाजिक विकास मन्त्रालय

वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

सचिवज्यू: ०८३-५२५६१२
प्रशासन शाखा: ०८३-५२३६७२
इमेल: mosd@karnali.gov.np

प्रतिबद्धता

नेपालको संविधान २०७२ को प्रावधान अनुसार स्वास्थ्य सेवाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको जिम्मेवारी संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारको एकल तथा साझा अधिकार मार्फत प्रत्यायोजन गरिएको छ । निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा स्थानीय तहबाट उपलब्ध हुने सुनिश्चित गरिएको छ भने विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाहरू प्रदेश तथा संघीय सरकारको कार्यक्षेत्रभित्र समेटिएको छ । कर्णाली प्रदेशको विशिष्ट भूगोल, सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक लगायतका कारणले प्रदेशको दूरदराजमा रहेका नागरिकहरू प्राथमिक उपचार सेवाबाट वञ्चित हुनुपरेको अवस्था छ । पर्याप्त दक्ष जनशक्ति, पूर्वाधार, औषधि तथा उपकरण समयमा नै उपलब्ध हुन नसक्दा, स्वास्थ्य सेवाप्रति सेवा प्रदायक र सेवाग्राहीको न्यून सचेतनाका कारणले पनि अपेक्षित प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिएको छैन । सर्वव्यापी स्वास्थ्यको पहुँच र उपभोग बृद्धिका लागि स्थानीय तहको सरकारलाई विशेष सहजीकरणको आवश्यकता छ भने प्रदेशतहका स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्तरोन्नतिका साथै यथेष्ट बजेट विनियोजन तथा पूर्वाधारको विकास गर्नु अनिवार्य रहेको छ ।

उत्थानशील स्वास्थ्य प्रणालीको सुदृढीकरण गरी कर्णाली प्रदेशको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न सामाजिक विकास मन्त्रालयले कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक कार्ययोजना २०८०-२०८७ तयार गरेको छ । यस रणनीतिक कार्ययोजनामा स्वास्थ्य नीतिले अंगिकार गरेको लक्ष्य प्राप्तिका लागि प्रदेश विशेष कार्यनीतिहरूको माध्यमबाट विभिन्न कृयाकलापहरूको तय गरिएको छ । उपलब्ध साधन, स्रोत र अवसरहरूको अधिकतम उपयोग गरी दिगो विकास लक्ष्यले परिलक्षित गरेका सूचकहरूको उपलब्धी हाँसिल गर्नसक्ने विश्वास लिइएको छ ।

अन्त्यमा यस रणनीति कार्ययोजना तयार गर्न सामाजिक विकास मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा महाशाखाका प्रमुखको संयोजकत्वमा गठित स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा प्राविधिक कार्यसमिति र त्यस अन्तर्गतका विभिन्न विषयगत उपसमितिहरूले दिइएको जिम्मेवारी समयमा नै पुरा गर्न खेलेको भूमिकाप्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । उपसमितिहरूले तयार गरेका रणनीतिक कार्यहरूलाई समयोजन गरी लिपिबद्ध गर्न गठित मस्यौदा लेखन प्राविधिक समितिले गरेको अनवरत प्रयासको विशेष प्रशंसा गर्दछु । यसलाई पूर्णरूप दिन सामाजिक विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका सबै निकायहरू र प्रदेशमा कार्यरत विकास साझेदार संस्थाहरूले पुऱ्याएको योगदान प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै यस रणनीतिक कार्ययोजनाको पूर्ण कार्यान्वयनका लागि प्रतिबद्धता समेत व्यक्त गर्दछु ।

फागुन २०८०

डा.भोजराज शर्मा काफ्ले
प्रदेश सचिव

विषय-सूची

परिच्छेद १	७
परिचय	७
१.१ पृष्ठभूमि	७
१.२ नीतिगत सन्दर्भ	७
१.३ रणनीतिक कार्ययोजनाको दायरा	८
१.४ रणनीतिक कार्ययोजना निर्माण प्रकृया	९
परिच्छेद २	१०
स्वास्थ्य क्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण	१०
२.१ जनसंख्या तथा संस्थागत विश्लेषण	१०
२.२ बसाइँसराई तथा स्वास्थ्य सेवाको उपभोग	११
२.३ स्वास्थ्य अवस्थाको विश्लेषण	११
२.४ स्वास्थ्य सेवामा पहुँच	१२
२.५ निजी सेवा प्रदायक र स्वास्थ्य	१३
२.६ सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा र वित्तिय दायित्व	१३
२.७ प्रदेशमा स्वास्थ्य क्षेत्रका सबल तथा दुर्बल पक्षहरु र अवसर तथा चुनौतीहरुको विश्लेषण	१४
२.८ प्रादेशिक रणनीतिक कार्ययोजनाको औचित्य	१६
परिच्छेद ३	१८
रणनीतिक योजना	१८
३.१ भावी सोच	१८
३.२ ध्येय	१८
३.३ लक्ष्य	१८
३.४ रणनीतिक उद्देश्यहरु	१८
३.५ मार्गदर्शक सिद्धान्त	१९
३.६ नतिजा र प्रतिफल	१९

नतिजा १: स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच तथा उपभोगको सुनिश्चितता.....	२१
नतिजा २: स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर वृद्धि	२४
नतिजा ३: औषधि तथा सामग्रीको आपूर्ति व्यवस्थापनमा सुधार	२६
नतिजा ४: स्वास्थ्य पूर्वाधारहरुको विकास तथा व्यवस्थापनमा सुधार	२८
नतिजा ५: स्वास्थ्य क्षेत्रको वित्तीय प्रणाली सुदृढीकरण	२९
नतिजा ६: स्वास्थ्य जनशक्तिको उपलब्धता, परिचालन तथा समयानुकूल क्षमता विकास	३०
नतिजा ७: जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापनमा सुधार.....	३३
नतिजा ८: सुदृढ स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन पद्धति तथा अनुसन्धान प्रवर्धन.....	३४
नतिजा ९: स्वास्थ्य क्षेत्रको नेतृत्व र सुशासन सुदृढीकरण	३६
नतिजा १०: प्रवर्धनात्मक क्रियाकलाप मार्फत स्वास्थ्य व्यवहार परिवर्तन.....	३८
परिच्छेद ४	४०
रणनीतिक कार्ययोजनाको कार्यान्वयन	४०
४.१ समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्व.....	४०
४.२ कार्यान्वयन पद्धति.....	४०
४.३ रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनको जोखिम	४१
अनुसूचिहरु.....	४२
अनुसूची १: Goal level indicators.....	४३
अनुसूचि २: Outcome indicators:.....	४४
अनुसूचि ३: Output Indicators:.....	४६
अनुसूचि ४: प्रस्तावित कर्णाली स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक कार्ययोजना (२०८०-२०८७)	५७
अनुसूचि ५: यस रणनीति कार्यान्वयन योजना तर्जुमा कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरु.....	९५
अनुसूचि ६: सन्दर्भ सामग्रीहरु.....	९९

परिच्छेद १ परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले स्वास्थ्य सेवालाई नागरिकको मौलिक हकका रूपमा स्थापित गरेको छ । देश संघीयतामा प्रवेश गरेसँगै स्वास्थ्य सेवाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको जिम्मेवारी संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारलाई एकल तथा साझा अधिकार मार्फत प्रत्यायोजन गरिएको छ । आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्करूपमा प्रदान गर्नु स्थानीय तह साथै विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नु प्रदेश सरकारको जिम्मेवारी भित्र रहेको छ । राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६ को भावनाअनुरूप कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य नीति २०७६ तयार भई स्वास्थ्य सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय एवम् प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा ऐन २०७८ लागू भइसकेको छ । कर्णाली स्वास्थ्य नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले प्रादेशिक रणनीतिक कार्ययोजना २०८० तयार गरिएको छ ।

यस रणनीतिक कार्ययोजनाले स्वास्थ्य नीतिले अंगिकार गरेको लक्ष्य प्राप्तिका लागि प्रदेश विशेष कार्यनीतिहरूको माध्यमबाट विभिन्न कृयाकलापहरू सञ्चालन गरी स्वास्थ्य तर्फका प्राप्त उपलब्धिलाई संरक्षण गर्दै उपलब्ध साधन, स्रोत र अवसरहरूको अधिकतम उपयोग गरी विद्यमान समस्या र चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्नेछ । नेपाल सरकारले आत्मसात् गरेको दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौं योजना, प्रदेश सरकारको प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाले तय गरेका स्वास्थ्य क्षेत्रका प्राथमिकता तथा लक्ष्यहरूलाई हासिल गर्न यस कार्ययोजनाले मद्दत गर्नेछ । गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँचको सुनिश्चितता, सामाजिक सुरक्षा, समन्वय, सहकार्य तथा जनसहभागिता मार्फत उत्थानशील स्वास्थ्य प्रणालीको विकास गर्न यस रणनीतिक कार्य योजना महत्वपूर्ण रहेको छ ।

विगतका प्रयासहरूले नेपालको स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति भएको देखिन्छ । विशेषगरी केही महत्वपूर्ण सूचकहरू जस्तै: औसत आयु बृद्धि, मातृ मृत्युदरमा कमी, बाल तथा शिशु मृत्युदरमा कमी साथै विभिन्न संक्रामक रोगहरूको निवारण, नियन्त्रण तथा रोकथाममा समेत उल्लेखनीय सुधार भएको छ । प्रदेश स्वास्थ्य नीतिले प्रक्षेपण गरेका स्वास्थ्य क्षेत्रका उपलब्धिहरू हासिल गर्न यस कार्ययोजनाले सहअस्तित्व, समन्वय तथा सहकार्यलाई निर्देशक सिद्धान्तका रूपमा लिएको छ । यस कार्ययोजनाले स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत सार्वजनिक, निजी, सामुदायिक तथा अन्य विकास साझेदार संघसंस्थाहरूले पनि आफ्ना कार्यक्रमलाई प्राथमिकतामा राख्न प्रतिबद्ध हुनेछन् भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.२ नीतिगत सन्दर्भ

"सबै प्रदेशवासीको पहुँचमा सबल स्वास्थ्य प्रणाली—सचेत, स्वस्थ र सुखारी कर्णाली" परिकल्पना गरेको कर्णाली स्वास्थ्य नीतिले कर्णालीवासीको स्वास्थ्य तर्फको संबैधानिक अधिकारलाई प्राथमिकताका साथ सम्बोधन गरेको

छ। यस नीतिले स्वास्थ्य क्षेत्रमा प्राप्त उपलब्धिहरूलाई संरक्षण गर्दै विद्यमान समस्या र चुनौतिको सम्बोधन गरी सेवामा अविच्छिन्नता कायम गर्न सुदृढ स्वास्थ्य प्रणालीको विस्तारमा जोड दिँदै प्रदेशका सम्पूर्ण नागरिकहरूको गुणस्तरीय स्वास्थ्यमा समतामूलक पहुँच बृद्धि गर्न मार्गदर्शन प्रदान गरेको छ। स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्नका लागि प्रदेशको विशिष्ट भौगोलिक, सामाजिक, लैङ्गिक, धार्मिक र सांस्कृतिक हिसाबले पछाडि परेका समुदायलाई यस नीतिले विशेष प्राथमिकता दिएको छ। प्रदेशको आवश्यकता अनुरूप निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको लगानीलाई समेत समेट्दै दिगो र व्यवस्थित रूपमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने उद्देश्य लिएको छ।

प्रदेशको स्वास्थ्य नीति २०७६ को मर्म अनुरूप जनताको स्वास्थ्य सम्बन्धी हकलाई सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय एवं प्रभावकारी रूपमा सबैको पहुँच स्थापित गर्ने उद्देश्यका साथ प्रदेश स्वास्थ्य सेवा ऐन समेत लागु भैसकेको छ। साथै आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँचबाट बञ्चितमा परेका नागरिकलाई समेट्नका लागि मन्त्रालयले “स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बाहिर रहेका नागरिकलाई समेट्ने रणनीति (२०७७—२०८२)” समेत तयार पारेको छ। संघीयतामा आधारित स्वास्थ्य क्षेत्रको सुदृढीकरणमा जोड दिँदै स्वास्थ्यका वर्तमान आवश्यकतालाई प्रभावकारी रूपमा सम्बोधन गर्न सामाजिक विकास मन्त्रालय मातहतका स्वास्थ्य सेवासँग सम्बन्धीत कार्यालयहरूको पुनर्संरचना तथा स्तरोन्नतिमा यस रणनीतिले जोड दिएको छ। यो रणनीतिक कार्ययोजनाले स्वास्थ्यलाई प्रदेश विकासको मूल मुद्दा बनाउनका लागि बृहत् सरोकारवालाहरूबीच प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यको औचित्यलाई स्थापित गरेको छ। संवैधानिक व्यवस्था तथा नेपाल सरकारले आत्मसात गरेका अन्तरराष्ट्रिय राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक प्रतिबद्धताहरू, लक्ष्यहरू र सम्बोधन गर्नुपर्ने विशेष आवश्यकताहरूलाई यस रणनीतिक कार्ययोजनामा समेटिएको छ। यो कार्ययोजनाले सहस्राब्दी विकास लक्ष्यअन्तर्गत हासिल गरेको स्वास्थ्य सम्बन्धी उपलब्धीलाई संस्थागत गर्दै दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि विशेष जोड दिएको छ।

१.३ रणनीतिक कार्ययोजनाको दायरा

प्रदेशको सुदृढ स्वास्थ्य प्रणाली मार्फत दिगो विकास लक्ष्य हाँसिल गर्ने उद्देश्यले २०८७/८८ अवधिसम्मका लागि यो रणनीतिक कार्ययोजनाको निर्माण गरिएको हो। स्वास्थ्यमा गरिएको लगानीले निकट भविष्यमा उचित प्रतिफल दिने कुरा विभिन्न अनुसन्धानहरूले प्रमाणित गरेको छ। स्वास्थ्यका नीतिले तय गरेका रणनीति, प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाको लक्ष्य, योजना तथा कार्यक्रम र प्राथमिकतालाई अगाडि बढाउने हेतुले यो कार्यान्वयन योजना ल्याइएको हो। सामाजिक विकास मन्त्रालयको रणनीतिक कार्ययोजना निर्देशक समितिले तय गरेका विभिन्न कार्यनीतिहरू र मुख्य सूचकहरूका आधारमा नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार वार्षिक रूपमा निर्धारित लक्ष्य प्राप्तिका लागि यस कार्ययोजनाले मार्गनिर्देश गर्नेछ। संघीय मर्म अनुरूप यो कार्ययोजनाले स्वास्थ्य प्रणालीको समग्र क्षेत्रमा अधिकार र जिम्मेवारीलाई थप संस्थागत गर्दै जाने लक्ष्य लिएको छ। प्रदेशको कार्यक्रमहरूमा स्वास्थ्य क्षेत्रका क्रियाकलापहरू समावेश गरी वार्षिक कार्ययोजना र बजेट तर्जुमा गर्न यस

कार्ययोजनालाई प्रयोग गरिनेछ। स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँचको लक्ष्य हाँसिल गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका साथै विकास साझेदारका बीचमा बहुपक्षीय सहकार्य समन्वय कायम गर्न यो रणनीतिक कार्ययोजना उपयोगी हुनेछ।

१.४ रणनीतिक कार्ययोजना निर्माण प्रकृया

प्रादेशिक रणनीतिक कार्ययोजना निर्माणका लागि सामाजिक विकास मन्त्रालयका प्रदेश सचिवको अध्यक्षतामा बसेको स्वास्थ्य निर्देशक समितिको प्रथम बैठकले स्वास्थ्य महाशाखा प्रमुखको संयोजकत्वमा प्रदेशका विभिन्न मन्त्रालय र आयोगका प्रतिनिधिहरू, स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत विकास साझेदार संघ संस्थाहरू सम्मिलित स्वास्थ्य रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा प्राविधिक कार्यसमिति गठन गरेको थियो। यो प्राविधिक कार्यसमितिले स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक कार्ययोजना तयार गर्न प्रदेश तहका सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूसँग चरणबद्ध वृहत छलफल तथा परामर्श गरेको थियो। प्राविधिक कार्यसमितिले रणनीतिक कार्ययोजनाको निर्माणलाई अगाडि बढाउने क्रममा रणनीतिक कार्ययोजनाको नाम र अवधि सम्बन्धमा छलफलबाट "स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीति तथा कार्यान्वयन योजना (२०८०/८१ - २०८७/८८)" को थप कार्य अगाडि बढाउन प्रदेशको स्वास्थ्य नीति तथा रणनीतिहरूलाई सात वटा विभिन्न विषयगत उपसमूहहरू गठन गरिएको थियो। उप समूहहरूले जिम्मेवारी अनुसारको विषयगत क्षेत्रका कार्यनीतिहरू तय गर्न प्रदेशको स्वास्थ्य अवस्थाको विश्लेषण गर्नुका साथै प्राविधिक कार्यसमितिको विभिन्न बैठकहरूमा प्रस्तुत गरी प्राप्त राय, सल्लाह र सुझाव अनुसार परिमार्जन गर्दै अन्तिम रूप दिएका थिए। रणनीतिक कार्ययोजना निर्माणका क्रममा समितिका तोकिएका सदस्यहरूका अतिरिक्त स्वास्थ्य क्षेत्रका विषय विज्ञ, प्रतिनिधि तथा सरोकारवालाहरूको सहयोग तथा परामर्श लिइएको हो। रणनीतिक कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गर्नका लागि मस्यौदा लेखन प्राविधिक समिति गठन भई कार्यशाला गोष्ठी मार्फत प्रतिफल र सूचक सहितको पहिलो मस्यौदा तयार गरेको थियो। कार्यसमितिले तयार गरेको पहिलो मस्यौदामा माननीय सामाजिक विकास मन्त्री, प्रदेश सचिव, निर्देशकहरू सहितको संलग्नतामा सरोकारवालाहरूबाट सुझाव संकलन गर्न कार्यशाला गोष्ठी सञ्चालन गरी पृष्ठपोषण समावेश गरियो। उक्त पृष्ठपोषणलाई मस्यौदामा समावेश गरी प्राविधिक कार्यसमूहले अन्तिम मस्यौदा तयार गरी निर्देशन समिति समक्ष थप सुझाव तथा प्रतिक्रियाका लागि पेश गरिएको थियो। रणनीतिक कार्ययोजनाको अन्तिम मस्यौदालाई सामाजिक विकास मन्त्रालयको निर्णयानुसार आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय समक्ष पेश भई स्वीकृत भएको थियो।

यस रणनीतिक कार्ययोजना तयार गर्ने कार्यमा युयसएआईडीको सहयोगमा संचालित स्वास्थ्यको लागि सक्षम प्रणाली परियोजनाबाट आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग साथै विश्व स्वास्थ्य संगठनको प्राविधिक सहयोग प्राप्त भएको थियो।

स्वास्थ्य क्षेत्रको वस्तुस्थिति विश्लेषण

२.१ जनसंख्या तथा संस्थागत विश्लेषण

कर्णाली प्रदेश क्षेत्रफलका हिसावले सबैभन्दा ठूलो र जनसंख्याका हिसावले सबैभन्दा कम जनसंख्या रहेको प्रदेश हो । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस प्रदेशको जनसङ्ख्या १६,९४,८८९ रहेको छ जसले नेपालको कुल जनसङ्ख्याको करिब ५.८१ प्रतिशत ओगटेको छ। यस प्रदेशको जनसङ्ख्या वृद्धिदर ०.७३ रहेको छ जुन राष्ट्रिय औसत वृद्धिदर भन्दा कम छ । यहाँको जनघनत्व प्रतिवर्ग कि.मि २३० रहेको छ भने लैङ्गिक अनुपात ९५.५८ प्रतिशत रहेको छ। जम्मा १० जिल्ला र ७९ स्थानीय तहहरू रहेको यस प्रदेशमा २५ नगरपालिका ५४ गाउँपालिका र ७१८ वडाहरू छन्। राष्ट्रिय योजना आयोगको पछिल्लो तथ्याङ्कअनुसार यस प्रदेशमा बहुआयामिक गरीबीको अनुपात ५१.२ प्रतिशत रहेको छ, जुन राष्ट्रिय औसत अनुपात (२८.६२ प्रतिशत) भन्दा धेरै हो। यसैगरी यस प्रदेशको मानव विकास सूचकाङ्क ०.५४ रहेको छ, जुन राष्ट्रिय औसत (०.५७) भन्दा कम रहेको छ।

कर्णाली प्रदेशमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि एउटा द्वितीय ख वर्गको प्रदेश अस्पताल, दुई वटा द्वितीय क वर्गको अस्पताल, प्राथमिक क वर्गको ८ वटा अस्पताल र स्थानीय तहमा १२ वटा आधारभूत अस्पताल, ३ वटा सामुदायिक अस्पताल, ६ वटा निजी अस्पताल, १४ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ३३३ स्वास्थ्य चौकी, २३९ वटा आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, १७ वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, १०१ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई, १६ वटा पोलिक्लिनिकहरू ३९ वटा डायग्नोस्टिक सेन्टर र ६६७ वटा फार्मसी सञ्चालनमा रहेका छन्। त्यस्तै १० आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, १८ वटा आयुर्वेद औषधालय र २७ वटा नागरिक आरोग्य केन्द्रबाट पनि आयुर्वेद तथा वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह भइरहेको छ भने कर्णाली प्रदेशका अधिकांश निजी स्वास्थ्य संस्थाहरू शहर केन्द्रित रहेका छन् । साथै यस प्रदेशमा संघ मातहतको कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान समेत रहेको छ।

देशमा संघियता लागू भएसँगै स्वास्थ्य क्षेत्रका कतिपय जिम्मेवारीहरू प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडिएको हुँदा नयाँ संरचना, जिम्मेवारी तथा भूमिकामा स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने भएकाले अपेक्षित नतिजा हाँसिल गर्न सकिएको छैन। यसका लागि स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक तालिम, कोचिङ्ग, मेन्टरिङ्ग लगायतका कार्यहरू नियमित रूपमा सञ्चालन हुन जरुरी देखिन्छ। त्यस्तै तिनै तहका सरकारबीच समयमा नै प्रभावकारी समन्वय हुन नसक्दा सेवा प्रवाहमा समेत ढिलाई भएको जनगुनासो सुनिएको छ। प्रदेश सरकारले स्वास्थ्य पूर्वाधार विकासमा विशेष पहल कदमी गरी जनचाहना अनुरूप स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई नियमित गर्न तथ्यपरक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न जरुरी देखिन्छ।

२.२ बसाइँसराई तथा स्वास्थ्य सेवाको उपभोग

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार विगत १० वर्षमा यस प्रदेशको जनसङ्ख्यामा ७.९३ प्रतिशतले वृद्धि भएको देखिन्छ । यस प्रदेशको ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्ने जनसंख्या करिब ४८ प्रतिशत रहेको छ जुन अन्य प्रदेशको भन्दा ग्रामीण क्षेत्रमा बस्ने जनसंख्या भन्दा बढी हो। यस प्रदेशका हिमाली जिल्लाहरूको तुलनामा पहाडी जिल्लाहरूको बसाइँसराई दर पनि उच्च रहेको छ। यस प्रदेशमा अनुपस्थित हुने जनसङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ४.३८ प्रतिशत रहेको छ। प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार यस प्रदेशबाट अन्य प्रदेशमा साथै जिल्लाका दुर्गम स्थानबाट सदरमुकाममा र त्यसमा पनि प्रदेश राजधानीमा बसाई सरी आउने दर उच्च रहेको छ। उद्योगधन्दा स्थापना तथा सञ्चालनको हिसाबले अन्य प्रदेशभन्दा पछि परेको यस प्रदेशमा रोजगारका अन्य अवसरहरू पनि कम भएकाले जीविकोपार्जनका लागि भारत लगायत नेपालका अन्य शहरहरूमा मौसमी बसाइँसराई धेरै हुनेगर्दछ जसले स्वास्थ्य सेवाको उपभोगमा कमी हुनको साथै संक्रामक रोगहरू भित्रिने जोखिम पनि धेरै रहन्छ। बहुआयामिक गरिबीको अनुपात (२९.९) राष्ट्रिय अनुपात भन्दा बढी (२८.६) रहेको हुँदा बालबालिकामा कुपोषण र बाल मृत्युदर बृद्धि गर्न समेत भूमिका खेलेको देखिन्छ ।

नेपाल जनसांख्यिक स्वास्थ्य सर्वेक्षण अनुसार २०११ देखि २०२२ सम्म राष्ट्रियस्तरमा कुल प्रजनन दर क्रमिकरूपमा घट्दै (२.६ बाट २.१) गएतापनि कर्णाली प्रदेशमा यो दर स्थिर (२.०) रहेको छ । प्रजनन उमेर समूहको जनसंख्या विदेशमा रहनु, परिवार नियोजन सेवाको अपरिपुर्त माग अपेक्षाकृत रूपमा कम नहुनु, सेवा प्रयोगमा अनियमितता बढ्नु तथा नयाँ प्रयोगकर्ता दर नबढ्नुले परिवार योजना कार्यक्रमको लक्ष्य हासिल गर्न चुनौतीपूर्ण रहेको देखिन्छ। जाडोयाममा हिमाली जिल्लाका अधिकांश बस्तीहरू मौसमी बसाइँसरी अन्यत्र जाने हुँदा बाल स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व, पोषण लगायत अन्य आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरू समेत नियमित गर्न कठिनाई देखिन्छ।

२.३ स्वास्थ्य अवस्थाको विश्लेषण

तालिका नं. १ प्रमुख स्वास्थ्य सूचकहरूको अवस्था र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख सुचकहरू	२०१६		२०२२		दिगो विकास लक्ष्य
		राष्ट्रिय	कर्णाली	राष्ट्रिय	कर्णाली	
१	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	२१	२९	२१	२६	१२
२	एक वर्षमुनिका शिशुको मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	३२	४७	२८	३६	-
३	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	३९	५८	३३	४६	२०
४	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	२३९	NA	१५१	१७२	७०
५	कुल प्रजनन दर (१५ देखि ४९ वर्षका महिलाहरू)	२.३	२.८	२.१	२.६	-
६	पूर्ण खोप पाउने बालबालिको प्रतिशत	७८	७५	८०	८४.३	९५
७	१२-२३ महिनाका खोप नपाएका बालबालिकाको प्रतिशत	१	२	४	२.९	-

क्र.सं.	प्रमुख सूचकहरू	२०१६		२०२२		दिगो विकास लक्ष्य
		राष्ट्रिय	कर्णाली	राष्ट्रिय	कर्णाली	
८	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाहरूमा हुने पुङ्कोपनाको प्रतिशत	३६	५४.५	२५	३५.८	१५
९	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाहरूमा हुने ख्याउटेपनाको प्रतिशत	१०	८	८	३.८	४
१०	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाहरूमा हुने कम तौलको प्रतिशत	२७	३६	१९	१७.७	९
११	प्रोटोकल अनुसार चारपटक पूर्व प्रसूति सेवा लिनेको प्रतिशत	६९	५२	८१	७९	९०
१२	संस्थागत प्रसूतिको प्रतिशत	५७	३६	७९.३	७२.५	९०
१३	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको सहयोगमा भएको जन्मको प्रतिशत	५८	३५	८०.१	७२.३	९०
१५	प्रोटोकल अनुसार ३ पटक उत्तर प्रसूति सेवा लिनेको प्रतिशत	५७	३९	७०	NA	९०
१६	६ महिनासम्मका शिशुमा पूर्ण स्तनपानको प्रतिशत	६६	NA	५६	NA	-
१७	परिवार नियोजनका विधि प्रयोगकर्ताको दर	५३	५५	५७	५५.३	६०
१८	१५-१९ वर्ष उमेरका किशोरावस्थामा गर्भवती हुने प्रतिशत	NA	NA	१४	२१	-
१९	रक्त अल्पता भएका पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाहरूको प्रतिशत	५३	४८	४३	४०	१०
२०	रक्त अल्पता भएका प्रजनन उमेर समूहका महिलाको प्रतिशत	४१	३९.९	३४	२१	१०
२१	स्वास्थ्य बीमामा कार्यक्रममा आवद्ध भएका नागरिकको प्रतिशत	NA	NA	NA	१३	१००
२२	स्वास प्रस्वास सम्बन्धी दीर्घकालीन COPD (दम) रोगको प्रतिशत	NA	NA	NA	NA	०.५६
२३	आत्महत्याबाट हुने मृत्युदर हरेक (हरेक एक लाख जनसंख्यामा)	NA	NA	NA	NA	४.७
२४	सडक यातायात दुर्घटनाबाट हुने मृत्युदर (प्रति लाखमा)	NA	NA	१४	१४	४.९६
२५	घरबाट स्वास्थ्य संस्था पुग्न ३० मिनेट वा सो भन्दा कम समय लाग्ने परिवारहरूको प्रतिशत	४९.३	२४	७७.१	५८.८	९०
२६	स्वास्थ्यकर्मीहरूको घनत्व र प्रतिशत (प्रति १००० जनसंख्यामा)	NA	NA	१.९	१.७	४.४५

स्रोत: नेपाल जनसाँख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०१६, २०२२, नेपाल बहसङ्घिक क्षेत्र सूचक सर्वेक्षण २०१९, नेपाल स्वास्थ्य संस्था सर्वेक्षण २०२१

२.४ स्वास्थ्य सेवामा पहुँच

विगतका दशकहरूमा नेपालले मातृशिशु तथा बाल स्वास्थ्यमा उल्लेखनीय उपलब्धि हासिल गरेतापनि प्राप्त उपलब्धीहरू सबै क्षेत्र, वर्ग र समुदाय बीच समान रूपमा पुग्न सकेको छैन। सन् १९७८ मा प्राथमिक स्वास्थ्य सेवालाई समुदायसम्म पुऱ्याउने प्रतिवद्धता व्यक्त भएको लगभग ५ दशक बितिसकदा पनि कठिन भूगोल, कमजोर सूचना प्रणाली, सीमित श्रोत र साधन, कमजोर स्वास्थ्य प्रणालीका साथै अन्य सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक कारणहरूले विशेषगरी विपन्न, पिछडिएको वर्ग, सिमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट बञ्चित रहेका छन्। पर्याप्त दक्ष जनशक्तिको अभाव, स्वास्थ्य सेवाप्रति सेवा प्रदायक र सेवाग्राहीको उदासिनता, औषधि तथा उपकरणहरूको अपर्याप्तताका कारण नागरिकहरू प्राथमिक तथा विशिष्ट

प्रकारको सेवाबाट बञ्चित छन् भने लगानी बमोजिमको प्रतिफल समेत प्राप्त गर्न सकिएको छैन। प्रजनन उमेर समूहका कैयौं महिलाहरूले गर्भवती, सुत्केरी र सुत्केरी पछिको अवस्थामा समयमा नै सेवा नपाएका कारण अकालमा नै ज्यान गुमाउनु परेको अवस्था छ। संविधानतः आधारभूत स्वास्थ्य सेवा स्थानीय तहको एकल अधिकारभिन्न समेटिएको भएतापनि स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सबै नागरिकसम्म पुऱ्याउन तथा उपभोग बृद्धिका लागि नागरिकलाई जागरुक बनाउन स्थानीय तहको सरकारलाई विशेष सहजीकरणको आवश्यकता छ। स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँच स्थापित गर्न स्वास्थ्यमा लगानी बृद्धि, उपलब्ध श्रोत तथा साधनको न्यायोचित वितरण, पर्याप्त जनशक्तिको व्यवस्था, औषधि उपकरणको उपलब्धता, सुदृढ सूचना प्रणाली, सीप र नेतृत्व विकास गरी सुशासन कायम गर्दै अबिछिन्न स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्नु अत्यावश्यक रहेको छ।

नेपाल सरकारले सबैका लागि गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम लागू गरेतापनि कर्णाली प्रदेशमा स्वास्थ्य बीमा सेवाको कभरेज तथा नवीकरणको दर न्यून रहेकोले स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमलाई थप सुदृढीकरण गर्न जरूरी देखिएको छ।

२.५ निजी सेवा प्रदायक र स्वास्थ्य

पछिल्ला वर्षमा कर्णाली प्रदेशमा निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरूको सङ्ख्यामा उल्लेख्य बृद्धि भई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा समेत बृद्धि भएको छ। निजी क्षेत्र, गैह्र सरकारी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्था र समुदायसंगको प्रभावकारी साझेदारी विना स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँच हाँसिल गर्न कठिन देखिन्छ यद्यपि यस क्षेत्रलाई नियमन तथा थप व्यवस्थित गर्नु प्रदेशको मुख्य जिम्मेवारी रहेको छ। कर्णाली स्वास्थ्य नीति २०७६ मा उल्लेख भए बमोजिम स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको लगानी न्यून रहेकाले निजी क्षेत्रलाई आमन्त्रण गरी सेवा प्रदायकको सेवा बढाउनुपर्ने देखिन्छ भने उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धिमा समेत ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ।

निजी क्षेत्रबाट प्रदान गरिएको स्वास्थ्य सेवालाई पूर्णरूपमा सूचना व्यवस्थापन प्रणालीमा ल्याउन नसकेको हुदाँ सेवाको उपलब्धता र प्रवाहको तथ्याङ्कीय विवरण प्राप्त हुन सकेको छैन साथै निजी स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिएका सेवाहरूका बारेमा पूर्ण जानकारी समेत नहुँदा एकद्वार प्रणालीमा एकीकृत गरी सेवा प्रवाह गर्न आवश्यक देखिनुका साथै सूचना प्रणालीलाई पनि सुदृढीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.६ सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा र वित्तिय दायित्व

संविधानले प्रदत्त गरे अनुसार प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूले एकल र साझा अधिकार बमोजिम स्वास्थ्य सुरक्षा तथा वित्तिय सुरक्षा सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिरहेका छन्। स्थानीय तहले बाल स्वास्थ्य, आमा सुरक्षा, परिवार नियोजन, पोषण, सरुवा रोग तथा मानसिक स्वास्थ्य लगायतका निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा गराइरहेका छन् भने सामाजिक सुरक्षा अन्तर्गत विपन्न नागरिक औषधि उपचार

कोषको माध्यमबाट मुटुरोग, क्यान्सर अल्जाइमर, मस्तिष्क पक्षघात, सिकलसेल एनिमिया जस्ता रोगहरूको उपचार गर्ने कार्यक्रमहरू पनि सञ्चालन नागरिकहरूलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिएको छ। स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँचको अवधारणा अनुसार स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने मुख्य जिम्मेवारी वहन गरेको समाजिक विकास मन्त्रालयले प्रदेश सरकारका निकायहरू तथा निजीक्षेत्रको सहकार्य र समन्वयमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध भइरहेको छ। केन्द्र सरकारले सञ्चालन गरेको स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम मार्फत नागरिकहरूले सहूलियत दरमा स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गरेका छन् भने स्वास्थ्य क्षेत्रमा वित्तीय लगानी थपगरी प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

कर्णाली प्रदेशको भौगोलिक विशिष्टताको कारणले गर्दापनि यस प्रदेशमा सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा कार्यक्रमहरूको आवश्यकता अझ बढी देखिन्छ। आमा सुरक्षा तथा पोषणका क्षेत्रमा संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट सामाजिक सुरक्षाका विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहेको छ भने स्थानीय तहबाट पनि थप स्वास्थ्य प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरेको पाइन्छ। निम्न आय भएका अतिविपन्न नागरिकलाई लक्षित गरी मेयरसँग स्वास्थ्य कार्यक्रम, उपमेयर गर्भवती कार्यक्रम, जेष्ठ नागरिक अध्यक्ष कार्यक्रम, निःशुल्क एम्बुलेन्स सेवा कार्यक्रमहरूले स्वास्थ्य सेवाको पहुँच वृद्धिमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको देखिन्छ। स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच स्थापित गर्नका लागि प्रदेश सरकार नागरिकले रकमस्वास्थ्य सेवाबाट बञ्चित हुनुपर्ने अवस्था आउन नदिन र नागरिकको स्वास्थ्य सेवामा व्यक्तिगत खर्च कम गर्ने उद्देश्य राखी हरेक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमको दायरा बढाउँदै लगेको देखिन्छ भने कर्णाली जनताको आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य वित्त मार्फत स्वास्थ्य प्रणाली सुधार गरी स्वास्थ्य सुरक्षा कार्यक्रमहरू बढाउनुपर्ने देखिन्छ।

२.७ प्रदेशमा स्वास्थ्य क्षेत्रका सबल तथा दुर्बल पक्षहरू र अवसर तथा चुनौतीहरूको विश्लेषण

नागरिकको स्वास्थ्य सम्बन्धी आवश्यकता तथा लामो समयदेखि सरकारको निरन्तर प्रयास र समन्वयबाट कर्णाली प्रदेशमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति भएको छ। अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न प्रदेशको राजनैतिक उतारचढाव, विद्यमान नीति, कानून, मापदण्ड तथा अन्य आयामहरूले समेत स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा प्रभाव पारेको हुन्छ। जनताको स्वास्थ्य अवस्थामा सुधार ल्याउनका लागि कयौँ असल प्रयासहरू भएका छन् भने कार्यान्वयनका क्रममा स्वास्थ्य प्रणालीको सुदृढीकरणमा पर्याप्त ध्यान दिन नसक्दा कमी कमजोरीहरू पनि भएका छन्। कतिपय आकस्मिक अवस्था र फरक क्षेत्रसँग निर्भर रहनुपर्ने बाध्यताका कारण पनि स्वास्थ्य क्षेत्रको मात्र सिङ्गो प्रयासबाट सबै नतिजा प्राप्त गर्न सम्भव हुँदैन। त्यसैले कर्णाली प्रदेश विशेषका स्वास्थ्य क्षेत्रका देखिएका सबल, कमजोर, अवसर र चुनौतीहरूलाई संक्षिप्त रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

सवल पक्षहरू	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू
<ul style="list-style-type: none"> • संघीयताको अवधारणा अनुसार स्वास्थ्य क्षेत्रका आवश्यकता तथा प्राथमिकतालाई ध्यानमा राखी प्रदेश तहमा विभिन्न नीतिगत दस्तावेजहरू निर्माण भएका छन्, • प्रदेशका अधिकांश जिल्ला अस्पतालहरू निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका छन् भने स्थानीय आवश्यकतालाई मध्यनजर राखी आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरू निर्माणका लागि बजेटको समेत विनियोजन भएको, • स्वीकृत दरवन्दी अनुसारको जनशक्ति नभएको अवस्थामा प्रदेश सरकारले दरवन्दी करार, सेवा करार तथा छात्रवृत्ति करारमा जनशक्तिको व्यवस्थापन गरेको, • कर्णाली विशेष प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध भएकाले स्वास्थ्यकर्मीहरूको आकर्षण बढेको, • महामारीको रोकथाम, नियन्त्रण, निदान तथा उपचारलाई लक्षित गरी विभिन्न किसिमका स्वास्थ्यजन्य औजार उपकरण तथा सामग्रीहरूको उपलब्धता, • औषधि तथा उपकरणको आवश्यकता निर्धारण, खरिद तथा वितरणका लागि प्रदेशिक स्वास्थ्य आपूर्ति तथा व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन, • स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणाली अन्तर्गत सम्बन्धीत स्वास्थ्य संस्थास्तरबाट नियमितरूपमा विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्राप्त हुने गरेको, र • कर्णाली प्रदेशका सबै जिल्लाहरूमा स्वास्थ्य वीमा कार्यक्रम लागू भइसकेको । 	<ul style="list-style-type: none"> • ऐन नियम, नीति तथा रणनीति अनुसार आवश्यक कार्यविधि, निर्देशिकाहरूको निर्माण हुन बाँकी रहेको यद्यपि तयार भएका कार्यविधि, निर्देशिकाहरूको प्रभावकारी रूपमा समयमा नै कार्यान्वयन हुन नसकेको, • आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरू निर्माणका लागि स्वीकृत मापदण्ड अनुसार प्रदेश सरकारका तर्फबाट पर्याप्त बजेट विनियोजन हुन नसकेको, • आवश्यकता वा अस्पतालको स्वीकृत मापदण्ड अनुसार संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी दरवन्दीको व्यवस्थापन हुन नसकेको, • प्रदेश सरकारको स्वीकृत दरवन्दी अनुसार पदपूर्तिका लागि आवश्यक विनियम तयार हुन नसक्दा स्वास्थ्यकर्मीहरूको पदपूर्ति समयमा नै हुन नसकेको, • स्वास्थ्यजन्य औजार उपकरण तथा सामग्रीहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारका लागि आवश्यक जनशक्ति तथा बजेटको अभाव, • तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीहरूबाट स्वास्थ्य संस्थाका अन्य सहकर्मी स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई ज्ञान तथा सीपको हस्तान्तरण हुन नसकेको, • बीमा नविकरण गर्ने परिवारहरूको संख्यामा कमी हुनुका साथै प्रदेशका सबै नागरिकलाई वीमा कार्यक्रमले समेटन नसकेको, • विश्व स्वास्थ्य संगठनको मापदण्ड अनुसार स्वास्थ्य क्षेत्रमा कुल बजेटको १० प्रतिशत बजेट विनियोजन हुनुपर्नेमा सो हुन नसकेको, • प्रत्येक आ.व. को विनियोजित बजेट योजना अनुसार खर्च हुन नसकेको र स्वीकृत बजेटको प्रभावकारी कार्यान्वयनको समेत अनुगमन हुन नसकेको ।

अवसरहरू	चुनौतीहरू
<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेशस्तरमा चिकित्सा शास्त्रको उच्च शिक्षाका लागि स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानको स्थापना भइसकेकाले त्यहाँबाट उत्पादिन जनशक्तिलाई कर्णालीका जनताको स्वास्थ्य हितमा परिचालन गर्न सकिने, • स्वास्थ्य क्षेत्र लगायत अन्य विकासका क्षेत्रमा लगानी गर्न विकास साझेदारहरूको बढ्दो आकर्षण, • बढ्दो सूचना प्रविधिको उपलब्धतालाई रोगको रोकथाम नियन्त्रण, उपचार, जनचेतनाको अभिवृद्धि लगायत सूचना व्यवस्थापनमा अधिकतम उपयोग गर्न सकिने, • नेपालको संविधानमा एकल तथा साझा अधिकारका सूचीमा प्रदेशको स्वास्थ्य सम्बन्धी अधिकार तथा दायित्व स्पष्टरूपमा निर्धारण भएको, • स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी तथा सहकारी क्षेत्रको समेत लगानी बढ्दो रूपमा रहेको, र • कर्णाली प्रदेशमा यथेष्ट मात्रामा आयुर्वेद तथा सुगन्धित जडिवुटी भएकाले त्यसको समुचित उपयोग गर्न सकिने। 	<ul style="list-style-type: none"> • कर्णाली प्रदेशमा मानव विकास लगायत स्वास्थ्यका मुख्य सूचकहरू अन्य प्रदेशको तुलनामा न्यून रहेको, • सर्ने रोगहरूको प्रकोप निरन्तर रहेको तथा दिनानुदिन नसर्ने रोगका विरामीहरूको संख्या बढ्दै गएको, • नसर्ने रोगको रोकथाम नियन्त्रण तथा पर्याप्त उपचारका लागि सुविधा सम्पन्न व्यवस्था हुन नसकेको, • कर्णालीको विशेष भौगोलिक अवस्थाका कारण हरेक वर्ष प्राकृतिक प्रकोप, सडक दुर्घटना, रुख तथा भीरबाट खसेर हुने चोटपटकको उचित उपचार तथा पुनर्थापना हुन नसकेको, • तीन तहका सरकार बीच आपसी समन्वय, सहकार्य तथा अन्तरसम्बन्ध सुदृढ हुन नसकेको, • दीर्घ तथा गम्भीर प्रकृतिका रोगको उपचार व्यक्ति स्वयंले आफ्नै खल्तीबाट खर्च गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको र • खाद्य पदार्थ विशेषगरी तरकारी तथा फलफूलमा अत्यधिक विषादीको प्रयोगका कारण मानव स्वास्थ्यमा गम्भीर असर परिरहेको अवस्था।

२.८ प्रादेशिक रणनीतिक कार्ययोजनाको औचित्य

संविधान, संघीय स्वास्थ्य नीति २०७६, जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५ तथा जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०७७ को प्रावधान अनुसार स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको जिम्मेवारी तीनवटै तहका सरकारलाई बाँडफाँड गरिएको छ। प्रदेशको विशिष्ट अवस्था तथा पूरक आवश्यकतालाई पूर्ति गर्न प्रादेशिक ऐन, कानून, नीति, मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा गरी स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता, व्यवस्थापनका साथै व्यवसायिक र पेशागत संस्थाको दर्ता, औषधी तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी सामग्रीको उत्पादन तथा व्यवस्थापन, अस्पताल, नर्सिङ्ग होमियोप्याथी तथा निदान केन्द्र र अन्य स्वास्थ्य संस्था दर्ता सञ्चालन अनुमति र नियमनका लागि प्रदेश सरकारबाट अलगगै

व्यवस्थाको जरूरत परेको छ। स्वास्थ्य क्षेत्रमा मानवस्रोत विकास र व्यवस्थापन, जनस्वास्थ्य निगरानी व्यवस्थापन, स्वास्थ्य क्षेत्रमा विपद् तथा व्यवस्थापन, आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह, आयुर्वेदिक, युनानी, आम्ची, होमियोप्याथिक, प्राकृतिक चिकित्सालगायत अन्य प्रचलित परम्परागत स्वास्थ्य उपचार सेवाको व्यवस्थापन जस्ता जिम्मेवारी पुरा गर्न यस रणनीति कोशेदुंगा सावित हुनेछ। प्रदेश सरकारको स्वास्थ्य नीति २०७६ अनुसार गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच स्थापित गरी संविधान प्रदत्त स्वास्थ्यसम्बन्धी हकको सुनिश्चित गर्ने, निरन्तर एवं पूर्णरूपले स्वास्थ्य सेवाको विकास र विस्तार र लगानीलाई दिगो बनाउन समेत आवश्यक भएकाले स्वास्थ्य सम्बन्धी सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमहरू मार्फत आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा लगायतका स्वास्थ्य प्रणालीहरूको सन्तुलित विकास र विस्तार गर्ने तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरोकारवालाहरूको सहकार्य र समन्वय अझ प्रभाकारी बनाई जनसंलग्नता प्रवर्द्धन गर्नु यस रणनीतिको मुख्य उद्देश्य हुनेछ।

१५औँ योजनाले पनि स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको समतामूलक पहुँच, गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चिता, स्वास्थ्य सेवाको लागत न्यूनीकरण गर्ने र जोखिम व्यवस्थापनको नीति अवलम्बन, अनुसन्धानमा लगानी, स्वास्थ्य सेवालार्ई जनताको घरदैलोसम्मै पुर्याउनु साथै निजी तथा सहकारी क्षेत्रको परिपूरक भूमिका रहने कुराहरूलाई समेत प्राथमिकता दिएको छ।

यस रणनीतिक कार्ययोजनाले दिगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धता र प्रदेशको प्राथमिकता अनुसार विस्तृत आवश्यकता भएकोले बहुपक्षीय समन्वय र सहकार्यको माध्ययबाट विभिन्न समयमा हुने गरेका समीक्षा, स्थलगत अनुगमन, सुपरीवेक्षण तथा विज्ञहरूको राय, सल्लाह-सुझाव अनुसार तोकिएको समयसीमा भित्र क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न मार्गदर्शन लिएको छ।

परिच्छेद ३ रणनीतिक योजना

३.१ भावी सोच

प्रदेशवासीको पहुँचमा सबल स्वास्थ्य प्रणाली - सचेत, स्वस्थ र सुखारी कर्णाली

३.२ ध्येय

उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम प्रयोग गरी सम्बन्धीत सरकार सेवाप्रदायक एवं सरोकारवाला बीचको समन्वय र सहकार्य मार्फत प्रदेशवासीको स्वस्थ रहन पाउने मौलिक हकको सुनिश्चित गर्ने

३.३ लक्ष्य

भौगोलिक, जातीय, लैङ्गिक र साँस्कृतिक रूपमा कुनै पनि किसिमको भेदभाव नगरी प्रदेश सरकारको "समृद्ध कर्णाली सुखारी कर्णालीवासी" भन्ने दीर्घकालिन सोच अनुसार प्रदेश स्वास्थ्य नीतिले अङ्गिकार गरेको "समतामुलक एवम् जवाफदेही स्वास्थ्य प्रणालीको माध्यमबाट अविछिन्न तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा पहुँच र उपभोगको सुनिश्चित गर्ने" लक्ष्यलाई हाँसिल गर्न यस रणनीतिक कार्ययोजना क्रियाशील रहनेछ।

३.४ रणनीतिक उद्देश्यहरू

रणनीतिक योजनामा लक्ष्य बमोजिमका उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

नतिजा १: स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच तथा उपभोगको सुनिश्चितता

नतिजा २: स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर वृद्धि

नतिजा ३: औषधि तथा सामग्रीको आपूर्ति व्यवस्थापनमा सुधार

नतिजा ४: स्वास्थ्य पूर्वाधारहरूको विकास तथा व्यवस्थापनमा सुधार

नतिजा ५: स्वास्थ्य क्षेत्रको वित्तीय प्रणाली सुदृढीकरण

नतिजा ६: स्वास्थ्य जनशक्तिको उपलब्धता, परिचालन तथा समयानुकूल क्षमता विकास

नतिजा ७: जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापनमा सुधार

नतिजा ८: सुदृढ स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तथा अनुसन्धान प्रवर्धन

नतिजा ९: स्वास्थ्य क्षेत्रको नेतृत्व र सुशासन सुदृढीकरण

नतिजा १०: प्रवर्धनात्मक क्रियाकलाप मार्फत स्वास्थ्य व्यवहार परिवर्तन

३.५ मार्गदर्शक सिद्धान्त

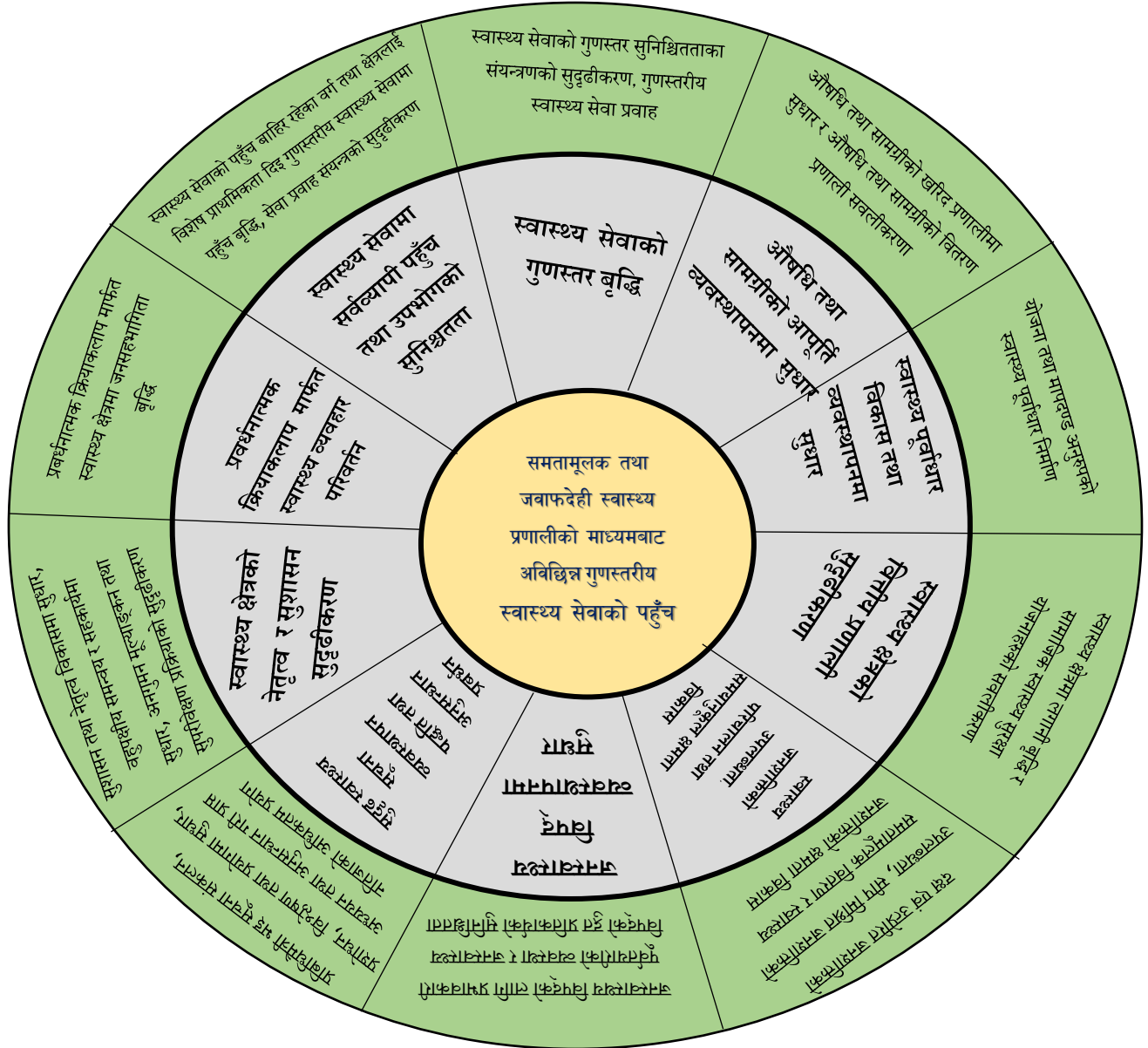
आगामी सातवर्षको लागि यस रणनीतिक कार्ययोजनाले तपसिल बमोजिमका तीन मार्गदर्शक सिद्धान्तलाई आधार मानी रणनीतिक कार्यहरू कार्यान्वयन गर्नेछः

- गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच र सामाजिक सुरक्षा
- समन्वय, सहकार्य तथा जनसहभागिता सहितको सुधारित स्वास्थ्य प्रणाली
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन र लगानी अभिवृद्धि

३.६ नतिजा र प्रतिफल

यस रणनीतिक कार्ययोजनाको उपलब्धिको मापन निर्धारित लक्ष्य, प्रतिफल र नतिजाको तहमा खण्डीकृत सूचकहरूका आधारमा गरिनेछ। दिगो विकास लक्ष्य २०३० केन्द्रमा राखी लक्षित गरिएका यी सूचकहरूलाई नतिजामूलक खाका मार्फत प्रस्तुत गरिएको छ। यस रणनीतिक कार्ययोजनाले प्रदेश स्वास्थ्य नीतिको १८ वटा नीति र १२९ रणनीतिहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि आ.ब २०८७/८८ सम्मका लागि १० नतिजा र २१ वटा प्रतिफलहरू प्राप्त गर्ने तय गरेको छ।

चित्र नं १ नतिजा, प्रतिफल तथा रणनीतिक कार्यहरू

माथिको चित्र अनुसार समतामूलक गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच तथा उपभोगमा बृद्धि गर्न आवश्यक स्वास्थ्य पूर्वाधार, दक्ष जनशक्ति, पर्याप्त औषधि र सामग्रीको व्यवस्था, पर्याप्त बजेट तथा सुदृढ सूचना प्रणालीको माध्यमबाट रणनीतिक योजनाका उद्देश्य बमोजिमका नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ।

नतिजा १: स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच तथा उपभोगको सुनिश्चितता

प्रदेश स्वास्थ्य नीति २०७६ ले लिएको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच तथा यसको उपभोगलाई सुनिश्चित गर्न जवाफदेही स्वास्थ्य प्रणालीको माध्यमबाट अविच्छिन्न सेवा उपलब्ध गराउन प्रदेशको स्वास्थ्य क्षेत्रमा रहेका समस्या तथा चुनौतीहरूको सम्बोधन गर्दै स्वास्थ्य सेवाको पहुँच नपुगेको वर्ग तथा क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ। अस्पतालहरूबाट प्रदान गरिने विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवालाई क्रमशः विस्तार गरिनुका साथै स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा घुम्ती शिविर र स्याटेलाइट क्लिनिक मार्फत सेवा प्रवाहको व्यवस्था मिलाइनेछ। आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा, परम्परागत, प्राकृतिक चिकित्सा, योग पद्धतिलाई समेत ध्यान दिइनेछ। प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा रक्तसञ्चार सेवा विस्तार जस्ता कार्य गरिनेछ भने आकस्मिक स्वास्थ्य व्यवस्थापनका लागि एम्बुलेन्सको सहज उपलब्धता, रणनीतिक स्थानहरूमा ट्रमा सेन्टरको स्थापना गरी आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्ने र आवश्यक परेमा गम्भीर बिरामीहरूलाई हवाई उद्धार गरिनेछ। मानिस, पशुपंक्षी तथा वातावरण बीचको अन्तरसम्बन्धबाट उत्पन्न हुने रोगहरूको पहिचान गर्दै पहुँचक्षीय क्षेत्रहरूको सहकार्यमा एक स्वास्थ्य पद्धति (One Health Approach) लाई बढवा दिइनेछ। स्वास्थ्य सेवा प्रवाह संयन्त्रको सुदृढीकरण साथै सर्वव्यापी पहुँच र उपयोगमा वृद्धि भई निम्नलिखित प्रतिफलहरू प्राप्त हुनेछन्।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बाहिर रहेका वर्ग तथा क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकता दिई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँचको बृद्धि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँचबाट बाहिर रहेका समुदायको पहिचान गरी लक्षित कार्यक्रम निर्माण तथा सञ्चालन गर्न समन्वय, सहयोग तथा सहकार्य गर्ने प्रदेश अन्तर्गतका अस्पताल, निजी, सहकारी, सामुदायिक तथा अन्य अस्पतालहरूबाट विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवालाई क्रमशः विस्तार गर्ने खोप सेवाबाट वञ्चित वा आंशिक खोप पाएका बालबालिकाहरूको समयमै पहिचान गरी खोप सेवा दिन आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने किशोरी, गर्भवती तथा सुत्केरी महिला तथा बालबालिकाको पोषणको स्थितिको पहिचान तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्ने किशोरकिशोरी मैत्री कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तहसँग सहकार्य गर्ने सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरूमा परिवार नियोजनका कम्तिमा ५ वटा आधुनिक साधनहरूको उपलब्धताको लागि स्थानीय तहसँग आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्ने परिवार योजना सेवाको अपुरिपूरत माग तथा सेवा नियमित नभएका क्षेत्रको पहिचान गरी स्थानीय तह तथा निजी स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा घुम्ती शिविर, स्याटेलाइट क्लिनिक तथा जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने प्रजनन रुग्णता, जस्तै: स्तन क्यान्सर, आइड खस्ने समस्या, पाठेघरको मुखको क्यान्सर, बाँझोपन जस्ता समस्याहरूको पहिचान गरी एकिकृत रूपमा व्यवस्थापन गर्ने

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
	<ul style="list-style-type: none"> • सुरक्षित गर्भपतन सेवाको सुदृढीकरण तथा स्थानीय तहसँगको समन्वयमा सेवाको विस्तार साथै निजी सेवा प्रदायकहरूको सेवालार्ई निरन्तर नियमन गर्ने • स्थानीयप्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा सुरुवा तथा किटजन्य रोग, नसर्ने रोग, मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सेवा सञ्चालनको सुनिश्चितता गर्ने साथै स्थानीय तहका सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सेवा सञ्चालनको लागि सहकार्य गर्ने • ग्रामीण तथा दुर्गम भेगमा शल्यक्रिया सहितको विशेषज्ञ स्वास्थ्य तथा स्क्रिनिङ शिविर सञ्चालन गर्ने • प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाको क्षमता अभिवृद्धि गरी Antimicrobial Resistance परीक्षण लगायतका अन्य निदानात्मक सेवाको दायरा बढाउने • प्रदेश अन्तर्गतका सबै अस्पतालहरूमा Kangaroo Mother Care Unit (मायाको अंगालो इकाइ) स्थापना तथा सेवा विस्तार गर्ने • प्रदेशका हरेक माध्यमिक तहका विद्यालयहरूमा एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन तथा विस्तार गर्ने • सवारी दुर्घटना, प्राकृतिक प्रकोप तथा अन्य आकस्मिक अवस्थाका विरामीलाई निःशुल्क रूपमा अस्पताल पुऱ्याई आकस्मिक उपचार हुने व्यवस्था मिलाउने, • बर्थिङ्ग सेन्टर नभएका स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा दुर्गम क्षेत्रमा काम गर्ने पारामेडिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी अक्ट्रेरिक जटिलताको प्राथमिक उपचार गर्न र आकस्मिक अवस्थामा दक्ष प्रसुतिकर्मी र अन्य नर्सिङ्ग स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई सहयोग गर्न उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा बाल, अपाङ्ग, लैङ्गिक अल्पसंख्यक, ज्येष्ठ नागरिक तथा किशोरकिशोरी मैत्री स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने र आधारभूत अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सो को स्तरोन्नतिको लागि स्थानीय तहसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्ने, • लैंगिक हिंसामा परेका, बेवारिसे, ज्येष्ठ नागरिक, अलपत्र अवस्थाका बालबालिका, मानसिक समस्या भई सडकमै रहेका असहाय व्यक्तिहरूलाई अल्पकालीन स्वास्थ्य व्यवस्थापन, हेरचाह तथा पुनर्स्थापनाका लागि निजी, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय, सहकार्य गरी प्रदेशस्तरमा पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना/सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने, • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले गुणस्तरीय सेवाको पहुँच तथा उपयोगिता प्राप्त गरे/नगरेको सुनिश्चित गर्ने, • स्थानीय तहमा ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड (RUSG) सेवा विस्तार गर्न समन्वय तथा सहकार्य गर्ने, • आमा सुरक्षा कार्यक्रम, निःशुल्क नवजात शिशु स्याहार, नवजात शिशुका लागि न्यानो झोला लगायतका कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा निरन्तरता दिन स्थानीय तहलाई सहजीकरण गर्ने,

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
	<ul style="list-style-type: none"> हिमाली भेगका स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच नपुगेका सम्पूर्ण स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा, आम्ची, होमियोप्याथिक लगायतका बैकल्पिक चिकित्सा उपचार पद्धतिलाई प्रवर्द्धन गर्ने, विपन्न तथा अति विपन्न, सिमान्तकृत साथै अल्पसंख्यक समुदाय (जस्तै: राउटे, वादी, राजी) लगायतका लोपोन्मुख समुदायमा आवश्यकता पहिचान गरी आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच उपलब्ध भएको सुनिश्चित गर्ने, प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा पुनर्स्थापना इकाई स्थापना तथा नियमित सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने उपकरण तथा सामग्री उपलब्ध गराउने ।
सेवा प्रवाह संयन्त्रको सुदृढीकरण	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा पहुँच र उपभोगमा बृद्धि गर्ने कार्ययोजना तयार गर्न आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने, प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालबाट २४ सै घण्टा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउने र स्थानीय तहका अस्पतालहरूबाट सो सेवा सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने, आकस्मिक स्वास्थ्य अवस्था भएका बिरामीहरूको हवाई उद्धारका लागि प्रचलित हवाई उद्धार कार्यविधिको पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने, नेत्र चिकित्सा (आखाँ स्वास्थ्य) सेवालार्ई सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा विस्तार तथा सुदृढ गर्ने, प्रदेशको रणनीतिक स्थानहरूमा प्रादेशिक ट्रमा सेन्टरको स्थापना गरी सेवा पूर्ण रूपमा सञ्चालन/कार्यान्वयन गर्ने, विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बढाउन प्रादेशिक दूर चिकित्सा केन्द्रबाट दिईने सेवाको सुदृढीकरण तथा विस्तार गर्ने, प्रदेश अस्पताल तथा कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा प्रशामक सेवा स्थापना तथा सञ्चालनका लागि आवश्यक समन्वय, सहयोग तथा सहकार्य गर्ने, संघिय सरकार तथा स्थानीय तहसँग सहकार्य गरी हेमोफिलिया, सिकलसेल एनिमिया, थालासेमिया लगायतका बंशानुगत रक्तजन्यरोगहरूको पहिचान तथा व्यवस्थापन गर्ने, बहिरंग उपचार केन्द्र तथा पोषण पुनर्स्थापना गृह सुदृढीकरणका लागि सहयोग तथा समन्वय गर्ने, सबै बर्थिङ्ग सेन्टरहरूमा लेभल एकाको स्याहार प्रदान गर्न नवजात शिशु स्याहार कर्नरको स्थापनाको लागि स्थानीय तहलाई आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने, प्रदेश मातहतका सबै द्वितीय तह र त्यस माथिका अस्पतालमा छुट्टै ज्येष्ठ नागरिक वाई र बहिरङ्ग सेवाको व्यवस्था भएको सुनिश्चित गर्ने, स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट एकीकृत रूपमा सबै प्रकारका स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुने व्यवस्थाको लागि स्थानीय तहलाई सहजीकरण गर्ने,

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा शारिरीक पुनर्स्थापना सेवा स्थापना तथा सञ्चालनक लागि रणनीति बनाई कार्यान्वयन गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा "क" र "ख" बर्गका कम्तीमा एउटा एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने र हरेक स्थानीय तहमा पनि कम्तीमा ख बर्गको एउटा एम्बुलेन्सको व्यवस्थाको लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने, • प्रदेशस्तरमा एक स्वास्थ्य पद्धति (One Health Approach) विकास गरी लागु गर्ने, • सेवाको चाप र जनघनत्व बढी भएका स्थानलाई प्राथमिकता दिई आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना तथा अस्पतालमा विशेषज्ञ सेवा विस्तार गर्ने, • आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बृद्धिका लागि "पहुँच बाहिर रहेका नागरिकहरूलाई समेटने रणनीति" को प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, • दोहोरो प्रेषण प्रणालीको सुदृढीकरणका लागि स्थानीय तह, अन्य प्रदेश र संघीय सरकारसंग सहकार्य गर्ने, • आकस्मिक अवस्थामा रगतको आवश्यकता पूर्ति गर्न प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा रक्तसंचार सेवा विस्तार गर्ने तथा रक्त समूह निर्धारण अभियान सञ्चालन गरी अभिलेख राख्ने।

नतिजा २: स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर वृद्धि

स्वास्थ्य नीति २०७६ ले प्रदेशबासीको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने कुरामा पनि विशेष जोड दिएको छ। सामाजिक विकास मन्त्रालय गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न मातहतका स्वास्थ्य निकायहरूमा आवश्यक सहयोग प्रदान गर्न कटिबद्ध रहेको छ। विश्व स्वास्थ्य सङ्गठनले सेवा प्रवाहमा सुरक्षा, प्रभावकारिता, सम्बद्धता, समता र सेवाग्राही मैत्री सेवालालाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको अभिन्न अङ्गका रूपमा चित्रण गरेकाले सोही बमोजिम स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर सुधार र नियन्त्रणका लागि विभिन्न रणनीति, निर्देशिका, मापदण्ड र प्रोटोकलहरूको विकास गरी कार्यान्वयन भइरहेको छ यद्यपि स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर सुधारका पहलहरूलाई थप व्यवस्थित र सुदृढ गर्न बृहत् रणनीतिक खाकाको आवश्यकता देखिन्छ। जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५, जनस्वास्थ्य नियमावली २०७७ र प्रदेश स्वास्थ्य ऐन २०७८ ले स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर नियमनलाई जोड दिएको छ। सुदृढ स्वास्थ्य प्रणाली मार्फत र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न यस योजनाले देहायबमोजिमका प्रतिफल तथा रणनीतिक कार्यहरूको अवलम्बन गरेको छ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर सुनिश्चितताका	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय तहसँग समन्वय गरी आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्तरीय उपचार पद्धति (स्ट्यान्डर्ड ट्रिटमेन्ट प्रोटोकल) २०७८ बमोजिम क्षमता अभिवृद्धि सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्ने,

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
संयन्त्रको सुदृढीकरण	<ul style="list-style-type: none"> • अस्पतालहरूमा न्यूनतम सेवा मापदण्ड कार्यान्वयनको निरन्तरता दिने तथा आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरूमा न्यूनतम सेवा मापदण्डको कार्यान्वयनमा स्थानीय तहलाई आवश्यक सहजीकरण गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा आकस्मिक र रक्त ट्रान्सफ्युजन सेवाहरू सुदृढ गर्ने • यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवाका लागि न्यूनतम स्वास्थ्य मापदण्ड (Minimum Standard) पालना भएको सुनिश्चित गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका आयुर्वेद, होमियोप्याथिक, प्राकृतिक चिकित्सा लगायतका बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिहरूलाई स्वीकृत मापदण्डका आधारमा सेवाहरूको विकास, विस्तार र स्तरोन्नति गर्ने, • निजी, गैरसरकारी लगायतका सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई गुणस्तरीय मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य सेवाको दायरामा ल्याउने, • आमा सुरक्षा निर्देशिका र न्यूनतम सेवा मापदण्डले तोकेबमोजिम प्रसुति केन्द्र, BEONC र CEONC केन्द्रहरूमा सेवा प्रवाह भएको सुनिश्चित गर्ने, • प्रदेशमा स्थापना भएका सबै सूचिकृत सुरक्षित गर्भपतन सेवा केन्द्रको सुदृढीकरण गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा राष्ट्रिय मेडिकल मापदण्ड बमोजिमको सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्ने र स्थानीय तहमा उक्त मापदण्ड अनुसारको सेवा प्रवाहमा सहजीकरण गर्ने, • प्रदेशभित्र सञ्चालन हुने एम्बुलेन्स तथा शववाहन सेवाको नियमन र उपलब्धतामा वृद्धि गर्न एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन निर्देशिका, २०७८ को पूर्ण कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्ने, • समुदाय, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा वितरण हुने खानेपानीको श्रोतमा नै निरन्तर रूपमा गुणस्तर परीक्षण र निगरानी गर्न सम्बद्ध सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने, • प्रदेशभित्रका निजी तथा सरकारी आयुर्वेद औषधि उत्पादनको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न प्रदेश आयुर्वेद अस्पताल तथा अनुसन्धान केन्द्रमा गुणस्तर मापन इकाईको स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने, • प्रदेश तथा स्थानीय तहमा स्वास्थ्य गुणस्तर सुचिश्चित तथा अनुगमन समिति गठन गरी कार्यान्वयन तथा सुदृढीकरण गर्ने, • उपभोग्य खाद्य वस्तुको गुणस्तर निर्धारण गर्न खाद्य तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेशका सबै अस्पतालहरूमा आवश्यक जनशक्ति तथा पूर्वाधार सहितको एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको सुदृढीकरण गरी सेवा प्रवाह गर्ने,

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
	<ul style="list-style-type: none"> • प्रादेशिक अस्पतालको स्तरोन्नति गरी आधुनिक चिकित्सा प्रविधि र विशिष्टकृत सेवाको सेवा प्रवाह गर्ने, • अस्पतालहरूमा सामाजिक सेवा इकाईबाट दिइने सेवाको निरन्तरता भएको सुनिश्चित गर्ने, • प्रत्येक वर्षको चैत्र महिना भित्रमा घरधुरी सर्वेक्षण, खोपको अवस्थाको समीक्षा, तथ्याङ्क विश्लेषण गरी पूर्णखोपको सुनिश्चितता गर्ने, • अस्पतालहरूमा लामो अवधिको परिवार योजना तथा स्थायी बन्ध्याकरण सेवाको निरन्तर उपलब्ध भएको सुनिश्चित गर्ने, • नेपाल सरकारको स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने निशुल्क नवजात शिशुको उपचार सेवालार्ई सुदृढ गर्ने, • संघीय सरकारसंगको समन्वयमा तोकिएको प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा मापदण्ड अनुसार NICU/SNCU सेवा विस्तार गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीलाई नवजात शिशु तथा बालरोगको एकीकृत व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम तथा स्थलगत अनुशिक्षण (onsite coaching and mentoring) लाई निरन्तरता दिने, • अस्पतालहरूबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैलाको मापदण्ड बमोजिम संकलन, प्रशोधन र विसर्जनको व्यवस्थापन गर्ने, • स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला संकलन, प्रशोधन र विसर्जन प्रचलित मापदण्ड बमोजिम भएको सुनिश्चित गर्ने, • प्रदेशका सबै अस्पताल र स्थानीय तहहरूमा MPDSR कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।

नतिजा ३: औषधि तथा सामग्रीको आपूर्ति व्यवस्थापनमा सुधार

आवश्यक औषधि, औजार तथा उपकरणहरूको नियमित उपलब्धताले नागरिकको मागअनुसार गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह तथा सेवा विस्तारमा महत्वपूर्ण स्थान ओगट्छ। कर्णाली स्वास्थ्य नीतिले गुणस्तरीय औषधि तथा प्रविधिजन्य सामग्रीमा पहुँच वृद्धि गर्न उत्पादन, आपूर्ति, भण्डारण, वितरण एवं प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्नेकार्यमा जोड दिएको छ। स्वास्थ्य मन्त्रालयको पछिल्लो अभिलेख अनुसार हाल देशमा औषधि तथा स्वास्थ्यजन्य सामग्रीको उत्पादन तथा आपूर्तिका लागि १०९ स्वदेशी उद्योग, १५० आयातकर्ता र २९ हजारभन्दा बढी खुद्रा बिक्रेता दर्ता भएका छन्। जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५ ले जेनेरिक नाममा औषधिको सिफारिस गर्ने व्यवस्था गरेतापनि यसको पूर्ण कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । औषधि तथा स्वास्थ्यजन्य सामग्रीको खरिद र आपूर्ति व्यवस्थापनमा संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको संयुक्त भूमिका रहेको छ। आधारभूत स्वास्थ्य सेवालार्ई संविधानले मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको र आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा थप सेवाहरू समावेश गरेको

अवस्थामा आपूर्ति व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुदृढ गरी सबै आवश्यक सामग्रीहरूको समयमा नै खरिद साथै नियमितरूपमा उपलब्ध गराउन यस कार्ययोजना निर्देशित गरेको छ। नतिजा हासिल गर्न व्यवस्था गरिएका प्रतिफल तथा रणनीतिक कार्यहरू तल उल्लेख गरिएको छ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
औषधि तथा सामग्रीको खरिद प्रणालीमा सुधार	<ul style="list-style-type: none"> गुणस्तरीय औषधि तथा सामग्रीको प्राविधिक विवरण (स्पेसिफिकेशन) को योजना बमोजिम खरिद प्रक्रिया सुनिश्चित गर्ने, वफर स्टक एवम् आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका औषधिको सूचीका आधारमा आवश्यक औषधि तथा सामग्रीहरूको पूर्वानुमान, परिमाण निर्धारण र प्रक्षेपण गर्ने, विद्युतीय आपूर्ति व्यवस्थापन प्रणाली (eMIS) विद्युतीय एकीकृत वार्षिक खरिद योजना (eCAPP) प्राविधिक स्पेसिफिकेशन बैंक लगायत अन्य विद्युतीय प्रणालीको प्रयोगलाई स्थानीय तहसम्म पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गर्ने, प्रदेशलाई आवश्यक औषधि तथा सामग्रीहरूको खरिद गर्न E-bidding प्रक्रियालाई मापदण्ड अनुसार पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्ने,
औषधि तथा सामग्रीको वितरण प्रणाली सवलीकरण	<ul style="list-style-type: none"> नियमित रूपमा प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति व्यवस्थापन केन्द्र, स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय, जन/स्वास्थ्य सेवा कार्यालय र स्थानीयतहसँग समन्वय गरी प्रदेश तथा स्थानीय तहमा औषधिको वफर स्टकको व्यवस्था मिलाउने, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने औषधि, स्वास्थ्य औजार तथा उपकरणहरूको आवश्यकताको पहिचान गर्ने र सोही बमोजिम व्यवस्थापन तथा समन्वय गर्ने, प्रदेशका अति दूर्गम तथा उच्च हिमाली बस्तीहरूमा औषधि, उपकरण तथा सामग्रीहरूको आवश्यकता अनुसारको ढुवानी समयमा नै भएको सुनिश्चित गर्ने, सार्वजनिक खरिद प्रणाली (Procurement and Forecasting) तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी आधारभूत आपूर्ति व्यवस्थापन तालिम सञ्चालन गर्ने, स्वास्थ्यजन्य उपकरण र अन्य सामग्रीको मर्मत सम्भारका लागि प्रादेशिक बायोमेडिकल व्यवस्थापन इकाई स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने, म्याद गुज्रेका औषधि, पुनः प्रयोग गर्न नसिकने उपकरण तथा सामग्रीहरूको अन्तिम विसर्जन गर्ने, प्रदेशदेखि स्थानीय तहसम्मका कोल्डचेन स्टोर तथा खोपकेन्द्रसम्म अद्यावधिक मापदण्ड अनुसार व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण गर्ने, प्रदेशमा उत्पादित आयुर्वेदिक औषधिहरूको भण्डारण तथा वितरणको व्यवस्थापन गर्ने।

नतिजा ४: स्वास्थ्य पूर्वाधारहरूको विकास तथा व्यवस्थापनमा सुधार

सक्षम, सबल र प्रभावकारी स्वास्थ्य प्रणालीले मात्र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह र व्यवस्थापन गर्न मद्दत पुऱ्याउँछ। सङ्घीय संरचना बमोजिम स्वास्थ्य संस्थाहरूको सुदृढीकरण र गुणस्तरीय सुधारका लागि अपनाउनपर्ने न्यूनतम सेवा मापदण्डहरू विकास गरिएका छन। प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न आवश्यक मापदण्ड अनुसारको भौतिक पूर्वाधार विकास भएको हुनुपर्दछ भने भएका स्रोतको अधिकतम उपयोग र व्यवस्थापन हुनुपर्दछ। कर्णाली प्रदेश सरकारले पूर्वाधार तथा भवन निर्माणको राष्ट्रिय मापदण्ड र निर्देशिका बमोजिम मातहतका स्वास्थ्य संस्थाहरूको भौतिक पूर्वाधार सुदृढ गर्दै लगेको छ। प्रत्येक स्थानीय तहमा आधारभूत अस्पताल र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र स्थापना गर्ने राष्ट्रिय नीतिअनुरूप यस प्रदेशका स्थानीय तहहरूमा पनि सोहीबमोजिम संस्थाहरू स्थापना भई सेवा प्रवाह भइरहेको छ। स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापनका लागि मापदण्ड बमोजिम समिति रहने प्रावधान गरिएको छ। कर्णाली प्रदेश भौगोलिकरूपमा कठिनाई र दुर्गम क्षेत्र भएकाले पनि यहाँका स्वास्थ्य संस्थाहरूको भौतिक संरचनाको विकास तथा स्तरोन्नति, मर्मतसम्भार कार्यहरूमा थप जोड दिनुपर्ने देखिन्छ। यस रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयनका क्रममा स्वास्थ्य क्षेत्रको पूर्वाधार विकास तथा व्यवस्थापनमा सुधारका लागि देहायका प्रतिफल र रणनीतिक कार्यहरू अवलम्बन गरिन्छ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
योजना तथा मापदण्ड अनुरूपको स्वास्थ्य पूर्वाधार निर्माण	<ul style="list-style-type: none"> • भौगोलिक फैलावट तथा जनघनत्वलाई मध्यनजर गर्दै स्वीकृत मापदण्ड अनुसारका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूको स्थापना गर्न स्थानीय तहसँग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनका लागि आवश्यक पर्ने विद्युतीय पूर्वाधारहरूको व्यवस्थापन गर्ने साथै स्थानीय तहका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा पनि उक्त व्यवस्थाका लागि सहजीकरण गर्ने, • अस्पताल नभएको स्थानीय तहमा १५ शैथ्यासम्मको अस्पताल तथा सबै वडाहरूमा आधा घण्टाको दूरीभित्र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुने गरी स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा विस्तार गर्न सहजीकरण गर्ने, • संघ तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गरी प्रदेश अन्तर्गतका अस्पताल तथा CEONC साइटहरूमा गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरूका लागि आवास गृह स्थापना तथा सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा कार्यरत स्वास्थ्य सेवा प्रदायक कर्मचारीहरूका लागि संस्थाबाट नजिकको दूरीमा आवासको व्यवस्था गर्ने, • प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्यका लागि आवश्यक पर्ने तालिम प्रदान गर्नका लागि प्रादेशिक स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको स्थापना गर्ने, • एक स्थानीय तह एक योग केन्द्र स्थापनाका लागि स्थानीय तहसँग आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेशस्तरमा आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना गरी, सो का लागि आवश्यक पूर्वाधार, उपकरण, विज्ञ जनशक्ति तथा अन्य श्रोतको व्यवस्था गर्ने • जडिबुटी, खनिज तथा प्राणीबाट प्राप्त हुने चिकित्सामा उपयोगी बस्तुहरूको संकलन, प्रशोधन, उत्पादन तथा बजारीकरणका लागि सहकारी स्थापना तथा सञ्चालन गर्न सहजीकरण गर्ने, • प्रदेशस्तरीय एक विशेषज्ञ सेवा सहितको आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सालयको स्थापना, सञ्चालन, विकास तथा बिस्तार गर्ने ।
--	---

नतिजा ५: स्वास्थ्य क्षेत्रको वित्तीय प्रणाली सुदृढीकरण

स्वास्थ्य सेवाको उपयोग गर्दा हुने व्यक्तिगत खर्चमा कमी ल्याउन स्वास्थ्य क्षेत्रमा पर्याप्त लगानी आवश्यकता हुन्छ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारको लगानी बृद्धि गरी सामाजिक सुरक्षाका विभिन्न क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्ने, विभिन्न सिमान्तकृत, पिछडिएका समूह तथा वर्गका सेवाग्राहीहरूलाई सामाजिक सुरक्षा मार्फत स्वास्थ्य सेवामा प्राथमिकता दिने, अस्पतालहरूमा सामाजिक सुरक्षा इकाइ स्थापना, सञ्चालन र सुदृढीकरण गरी सेवा विस्तार गर्नुपर्दछ । स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी सुनिश्चित गर्दै सेवाको पहुँचबाट टाढा रहेका समूहहरूलाई समेटेी व्यक्तिको स्वास्थ्य सेवामा हुने खर्च कम गर्दै लैजाने सरकारको नीति प्राप्त गर्न चुनौती भएतापनि अन्यक्षेत्रसँग सहकार्य गरी एकीकृत रूपमा गुणस्तरीय सेवा दिनुपर्ने देखिन्छ । स्वास्थ्य क्षेत्रले नीतिगत प्राथमिकता पाएता पनि वातावरण तथा जीवनशैलीका कारण बढ्दो स्वास्थ्य समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न विश्व स्वास्थ्य संगठनको मापदण्ड अनुसार बजेट योजना तथा विनियोजित आवश्यक देखिन्छ । पन्ध्रौँ योजनाले स्वास्थ्य वित्त प्रणालीको विकास गर्नका लागि एकीकृत स्वास्थ्य वित्त रणनीति तर्जुमा गर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस कार्यान्वयन योजनाले स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बढाउने, यथेष्ट स्रोत पहिल्याउने र उपलब्ध भएका स्रोतको उचित परिचालन गरी प्रादेशिक स्वास्थ्य नीतिले अङ्गीकार गरेको लक्ष्य हासिल गर्न सामानिक विकास मन्त्रालय र अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानीका लागि साझेदारी गर्नेछन् ।

आधारभूत बाहेकका स्वास्थ्य सेवाहरूमा समान पहुँच स्थापित गर्न विभिन्न सामाजिक स्वास्थ्य कार्यक्रमहरू जस्तै: स्वास्थ्य बीमा साझेदारी कार्यक्रम, ज्येष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सेवा, सुत्केरी पोषण कोसेली कार्यक्रम, विशेषज्ञ चिकित्सा सेवा परिचालन, ग्रामीण अल्ट्रासाउन्ड कार्यक्रमजस्ता कार्यक्रमहरू मार्फत समतामूलक पहुँच बृद्धि गर्न थप लगानीको आवश्यकता छ । यस कार्यनीतिले स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बृद्धि साथै वित्तीय प्रणाली सुदृढीकरण गरी तपसिल बमोजिमका नतिजा हासिल गर्न अभिप्रेरित गर्नेछ ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बृद्धि	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेशस्तरमा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन कार्यविधि सहितको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा कोष स्थापना गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> • नीतिगत प्राथमिकता र स्वास्थ्य क्षेत्रको तथ्यमा आधारित रही बजेट अपुग भएका क्षेत्रमा लगानी सुनिश्चित गर्न सरोकारवाला निकायहरूसंग निरन्तर पैरवी गर्ने, • प्रदेशको बार्षिक बजेटमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा कम्तिमा १०% बजेट सुनिश्चित गरी क्रमिकरूपमा बृद्धि गर्ने, • योजना बमोजिम कार्यक्रम तथा बजेट समयमा नै कार्यान्वयन गर्ने संस्थागत क्षमतामा बृद्धि गर्ने, • विपन्न तथा असहाय नागरिकहरूलाई एकीकृत स्वास्थ्य सहायता कोष स्थापना गरी सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा प्रदान गर्ने तथा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमसँग समन्वय गर्ने, • स्वास्थ्य सेवाको पहुँच कम रहेका क्षेत्रहरूमा निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई सेवा प्रवाहका लागि प्रोत्साहन गर्ने, • निजी क्षेत्रको सामाजिक उत्तरदायित्वबाट प्राप्त स्रोतलाई स्वास्थ्यका क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्ने, • कर्णाली प्रदेशको स्वास्थ्य वित्त रणनीति तयार गरी कार्यान्वयन योजना बनाई लागु गर्ने, • स्थानीय तहमा उपलब्ध वित्तीय श्रोत तथा सहायतालाई स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहन तथा पैरवी गर्ने ।
<p>सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा योजनाहरूको सवलिकरण</p>	<ul style="list-style-type: none"> • अति-विपन्न, सिमान्तकृत, अपाङ्गता र जेष्ठ नागरिक, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, एकल महिला लगायत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बाहिर रहेका घरधुरी पहिचान गरी स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा समेट्न स्थानीय तह तथा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमसंगको समन्वयमा आवश्यक श्रोतको सुनिश्चितता गर्ने, • स्वास्थ्य सम्बन्धी सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम र स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय तह तथा निजी क्षेत्रको सहभागितामा प्रभावकारी रूपमा विस्तार तथा कार्यान्वयन गर्ने, • स्वास्थ्य बीमा अन्तर्गतका आवश्यक सेवाहरूलाई वित्तीय साझेदारी अन्तर्गत विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाको लागि निजी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहित गर्ने, • स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम तथा सेवा प्रदायक संस्थाको सेवा प्रवाहलाई सुदृढीकरण गर्न आवश्यक पैरवी गर्ने, • सेवाग्राहीहरूको आबद्धता तथा नवीकरण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न विभिन्न बहस पैरवी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, • सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत आमा सुरक्षा, सुत्केरी पोषण तथा बाल पोषण भन्ना कार्यक्रमलाई सुदृढीकरण गर्न आवश्यक पैरवी गर्ने ।

नतिजा ६: स्वास्थ्य जनशक्तिको उपलब्धता, परिचालन तथा समयानुकूल क्षमता विकास

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बृद्धि गर्नका लागि दक्ष तथा उत्तरदायी जनशक्तिको आवश्यकता प्रदछ। प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य जनशक्तिको अनुमान, पहिचान, वर्गीकरण, प्रक्रियागत पदपूर्तिको व्यवस्था गरी

जनशक्तिको वितरण गर्दा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा निरन्तरता तथा गुणस्तरीय हुनुका साथै स्वास्थ्य जनशक्तिको उचित व्यवस्थापनमा समेत सहयोग पुग्दछ। प्रदेशमा कार्यरत सीप मिश्रित जनशक्तिको वृत्ति विकास तथा लामो समय टिकाई राख्नका लागि विभिन्न नियमनकारी दस्तावेज बनाउनुका साथै सो को कार्यान्वयन योजना बनाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्ने तथा कार्यरत जनशक्तिलाई विभिन्न अवसरहरू प्रदान गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। प्रदेशले आवश्यकता अनुसार सेवा प्रवाह तथा सेवा निरन्तरताको लागि रिक्त दरबन्दीको पूर्तिको लागि सेवा करार तथा पूल दरबन्दीमा समेत स्वास्थ्य जनशक्ति उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरी प्रक्षेपित नतिजा हासिल गर्न तपसिल बमोजिमका गरिएका प्रतिफल र रणनीतिक कार्यहरू राखिएको छ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
दक्ष एवंम् उत्प्रेरित जनशक्तिको उपलब्धता	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेश लोकसेवा आयोगबाट सबै समूहका जनशक्तिको नियुक्तिका लागि आवश्यक विनियमको तर्जुमा तथा व्यवस्थापन गर्ने, • प्रदेश अस्पतालमा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गरी सेवाको स्तरोन्नति गर्ने, • प्रादेशिक तहमा शिक्षण अस्पतालको स्थापना गरी दक्ष जनशक्तिको उत्पादन गर्ने, • चिकित्सक, नर्स तथा अन्य आवश्यक स्वास्थ्यकर्मीको हालको दरबन्दी अनुसार पदपूर्ति, पुनरालोकन तथा दरबन्दी थप गर्नका लागि आबधिक संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गर्ने, • स्वास्थ्य कार्यक्रम तथा क्लिनिकल सेवा सृष्टीकरणको लागिस्थानीय तथा प्रादेशिक तहमा मेन्टरहरू तयार गर्ने, • आयुर्वेद क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नका लागि प्रदेशमा आयुर्वेद चिकित्साको पठनपाठन तथा अनुसन्धानको अभ्यासलाई प्रबर्दन गर्ने, • प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य जनशक्तिको पहिचान, तथा वर्गीकरण गरी स्वास्थ्य जनशक्ति बैक स्थापना गर्ने, • सीप मिश्रित स्वास्थ्य जनशक्तिको अनुमान तथा प्रक्रियागत पदपूर्तिको व्यवस्था गर्ने • प्रदेशमा कार्यरत सीप मिश्रित जनशक्तिको वृत्ति विकास तथा लामो समय टिकाउन कार्यविधि तयार गरी लागू गर्ने, • चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीले प्रदान गर्ने सेवा निरन्तरताको लागि रिक्त दरबन्दीको पूर्तिको लागि सेवा करार तथा पूल दरबन्दीमा राख्ने, • संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी स्थानीय तहमा स्वास्थ्य कार्यक्रमको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि जनस्वास्थ्य अधिकृत तथा कम्युनिटी नर्सिङ्ग अधिकृत पदको दरबन्दी कायम गर्न संघीय सरकारसंग पहल गर्ने ।
सीप मिश्रित जनशक्तिको समतामूलक वितरण	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेश सरकारको लगानीबाट उत्पादित तथा उपलब्ध जनशक्तिलाई कार्यविधि बनाई प्रादेशिक स्वास्थ्य संस्थाहरूमा परिचालन गर्न प्राथमिकता दिने,

	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेशका द्वितीय (सेकेण्डरी) वी तथा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा उपलब्ध विशेषज्ञ जनशक्तिलाई आवश्यकताको आधारमा प्रदेश अन्तर्गतका तथा आधारभूत अस्पतालमा पठाई सेवाको माग सम्बोधन गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने, • रोगको भार तथा लक्षित जनसंख्यालाई ध्यानमा राखी सबै प्रादेशिक अस्पतालहरूमा विशेषज्ञ चिकित्सकको विज्ञापन तथा पदपूर्ति गर्ने, • स्वास्थ्यकर्मीको समुचित व्यवस्थापनको लागि विद्युतीय प्रणालीमा आधारित अनुमानयोग्य चक्रीय सरुवा प्रणाली सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने।
<p>स्वास्थ्य जनशक्तिको क्षमता विकास</p>	<ul style="list-style-type: none"> • स्वास्थ्य सेवाका कर्मचारीहरूको कार्यविवरण तयार गर्ने तथा स्वास्थ्य सेवामा प्रवेश गर्ने कर्मचारीहरूलाई समयमै अनिवार्य सेवा प्रवेश तालिमको व्यवस्था गर्ने, • स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई विपद्को अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न न्यूनतम स्वास्थ्य प्रारम्भिक सेवा लगायत अन्य आपतकालीन स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने • सम्पूर्ण स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई नसर्ने रोगको पहिचान, परामर्श तथा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक सीपको अभिवृद्धि गर्ने, • महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूलाई नसर्ने रोगको स्क्रिनिङ्ग, परामर्श र प्रेषण गर्न आवश्यक सीपको अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने, • प्रदेश तथा स्थानीयस्तरमा रोग निगरानी तथा खोजपड्ताललाई प्रभावकारी बनाउन तालिम प्राप्त जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने, • एम्बुलेन्स चालक, आधारभूत/एडभान्स आकस्मिक चिकित्सकीय प्राविधिक (BEMT/AEMT)/ अस्पताल पूर्व सेवामा (Pre Hospital) खटिने जनशक्तिका लागि तालिमको व्यवस्था गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका सबै अस्पतालमा एस. एन.सि.यु र एन आइ सि यु सेवा सञ्चालनमा ल्याउने र कार्यरत डाक्टर र नर्सहरूलाई SNCU / NICU तालिम प्रदान गर्ने, • तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्न प्रादेशिक तथा स्थानीय तहका व्यवस्थापक तथा फोकल पर्सनहरूलाई तथ्याङ्कको उपलब्धता, विश्लेषण, र प्रयोगको लागि ज्ञान र सीपमा अभिवृद्धि गर्ने, • स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीका लागि आकस्मिक सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक तालिम (Basic Life Support (BLS) / Crisis Intervention Counseling/ Psychological First Aid (PFA) को व्यवस्था गर्ने, • प्रदेशस्तरमा आपतकालीन चिकित्सा तैनाथ टोलीको गठन (EMDT) र क्षमता अभिवृद्धि र तालिम व्यवस्था गर्ने, • विषयगत स्वास्थ्य क्षेत्रमा स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई आवश्यक तालिम प्रदान गर्ने, • बदलिँदो परिवेश अनुसार नयाँ बिधाका स्वास्थ्यकर्मीको आवश्यकता पहिचान गरी सोही अनुसारको जनशक्ति उत्पादन र क्षमता अभिवृद्धि गर्न शैक्षिक संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।

नतिजा ७: जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापनमा सुधार

प्रदेश सरकारले सरोकारवालाहरूसँगको समन्वयमा कर्णाली प्रदेश आपतकालीन पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुका साथै स्थानीय तहसँग समन्वय गरी स्वास्थ्य आपतकालीन पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना समेत तयार भइसकेकाले यसको कार्यान्वयन र बार्षिकरूपमा अद्यावधिक गर्न आवश्यक छ। प्रदेशस्तरमा स्थापना भएको आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रलाई थप सुदृढीकरण गर्न आवश्यक छ भने अस्पतालहरू बीच निर्बाध सञ्चार प्रणालीको स्थापना र सुनिश्चित गर्नुका साथै आपतकालीन अवस्थामा एम्बुलेन्स परिचालनका लागि विशेष पहल गर्नुपर्दछ। यस बाहेक स्थानीयस्तरमा स्वास्थ्य आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र सञ्चालनको लागि सहजीकरण गर्ने विपद्को अवस्थामा द्रुत प्रतिकार्य टोलीको परिचालनको संयन्त्र विकास गर्ने मुख्य जिम्मेवारी रहेको छ। प्रक्षेपित नतिजा हासिल गर्न व्यवस्था गरिएका प्रतिफल र रणनीतिक कार्यहरू तपसिल बमोजिम रहेका छन्।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
जनस्वास्थ्य विपद्को लागि प्रभावकारी पूर्वतयारीको व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेश तहमा महामारी तथा आपतकालीन अवस्थाको पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना तर्जुमा, पूर्वाभ्यास र नियमित अद्यावधिक गर्न सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने, • स्थानीय तहसँग समन्वय गरी स्वास्थ्य आपतकालीन पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना निर्माण तथा अद्यावधि तथा कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्ने, • स्वास्थ्यको विपद् तथा आपतकालीन अवस्थामा प्रतिकार्य गर्नका लागि स्वास्थ्य तथा पोषण क्लष्टरको क्रियाशिलता तथा क्षमता अभिवृद्धिको सुनिश्चितता गर्ने, • स्वास्थ्य आपतकालीन अवस्थामा अन्य सरोकारवाला क्लष्टरहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यलाई प्राथमिकता दिने, • विपद्को अवस्थालाई मध्यनजर राखी रणनीतिक स्थानमा आवश्यक औषधि, सामग्री तथा अन्य उपकरणको संचिति गर्ने, • पूर्व अस्पताल सेवा र अस्पताल पश्चातको सेवालालाई समावेश गरी अस्पतालको आकस्मिक तयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई व्यवस्थित गर्ने, • विपद्को अवस्थामा प्रदूषित खाना र पानीबाट उत्पन्न हुनसक्ने स्वास्थ्य जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न स्थानीय तहसँग समन्वय गरी समुदायमा प्रवर्धनात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, • विपद्को अवस्थामा हुनसक्ने स्वास्थ्य जोखिम लाई ध्यानमा राखी स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता अभिवृद्धि (जस्तै: मनोसामाजिक प्राथमिक उपचार, Triage, आदि) गर्ने, • विपद् तथा महामारीको प्रतिकार्यका लागि प्रदेश अन्तर्गतका जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
जनस्वास्थ्य विपद्को द्रुत	<ul style="list-style-type: none"> • प्रादेशिक स्वास्थ्य आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, स्थानीय तह र अस्पतालहरू बीच निर्बाध सञ्चार प्रणालीको स्थापना, सूचना प्रकाशन तथा प्रसारणको सुनिश्चितता गर्ने,

प्रतिकार्यको सुनिश्चितता	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेशको विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना अद्यावधिक गर्न, • विपदको अवस्थामा द्रुत प्रतिकार्य टोलिहरूको परिचालनको संयन्त्र विकास/अद्यावधिक गरी परिचालन गर्ने, • आपतकालीन समयमा प्रदेश तथा स्थानीय तहमा जोखिम सञ्चारलाई स्थानीयकरण गरी प्रसारण तथा प्रकाशन गर्ने तथा समुदायको सहभागिता प्रवर्धन गर्ने, • जनस्वास्थ्य आपतकालीन प्रतिकार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनका लागि प्रतिकार्यको समीक्षा, अनुसन्धान र सिकाईको अभिलेखिकरण गर्ने ।
--------------------------	--

नतिजा ८: सुदृढ स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन पद्धति तथा अनुसन्धान प्रवर्धन

विद्यमान संरचना बमोजिम स्वास्थ्य प्रणालीको सुधारका लागि सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन एवम् मूल्याङ्कनका कार्यहरू भइरहेका छन्। उपलब्ध तथ्याङ्क र तथ्यको आधारमा स्वास्थ्य क्षेत्रको योजना तर्जुमा कार्यलाई परिमार्जन गर्दै गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बृद्धि गर्नु प्रदेश सरकारको पहिलो प्राथमिकता हो। स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली र आपूर्ति व्यवस्थापन सूचना प्रणाली मार्फत स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिएका सेवा, औषधि तथा सामग्रीको उपलब्धता सम्बन्धी तथ्याङ्क प्राप्त गर्नुका साथै सो तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी योजना मुताविक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिन्छ। आवधिक सर्वेक्षण र अनुसन्धानका आधारित योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रक्रियामा ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ। हालसम्म पनि अनुसन्धानमूलक कार्यहरू प्रदेशको प्राथमिकताभित्र परेका छैनन् त्यसैले अनुसन्धानका लागि आवश्यक श्रोत तथा जनशक्तिको कमी रहेको छ।

यस बाहेक प्रदेश सरकारले स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट विद्युतीय प्रतिवेदन प्रणाली कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गरी स्वयं तथ्याङ्क गुणस्तर लेखाजोखा गर्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ। विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनको तथ्याङ्कको भण्डारणको लागि दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्नुपर्दछ। सुदृढ सूचना व्यवस्थापन तथा अनुसन्धान सम्बन्धी प्रक्षेपित नतिजा हासिल गर्न व्यवस्था गरिएका प्रतिफल र रणनीतिक कार्यहरू तपसिल बमोजिम रहेका छन् ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
प्रविधिमैत्री भई सूचना संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण तथा प्रयोगमा सुधार	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेशका रणनीतिक स्थानहरूमा विद्युतीय प्रतिवेदन प्रणालीको लागि कम्प्युटर, ईन्टरनेट, पावर ब्याकअप, प्रशिक्षक लगायतको सुविधा सहितको Skill Lab स्थापना गरी स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम (तालिम, अनुशिक्षण, समीक्षा गोष्ठी आदि) सञ्चालन गर्ने, • स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा सबै निजी तथा सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट विद्युतीय प्रतिवेदन प्रणाली जस्तै: DHIS२, e-LMIS, MPDSR, RDQA, TIMS, EWARS, Health Facility Registry कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्ने,

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
	<ul style="list-style-type: none"> • विद्यमान सूचना प्रणालीले नसमेटेका कार्यक्रमको विद्युतीय प्रणाली मार्फत अभिलेख तथा प्रतिवेदनका लागि विद्युतीय प्रतिवेदन प्रणालीलाई Interoperable बनाउने, • सूचना प्रणालीमा स्वचालित पृष्ठपोषण प्रदान गर्न सफ्टवेयरको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने, • प्रदेश तथा प्रदेश अन्तर्गत गठन भएका तथ्याङ्क व्यवस्थापन समिति मार्फत नियमित रूपमा (सबै सूचना प्रणालीका) तथ्याङ्कको गुणस्तर जाँच गरी स्वास्थ्य संस्थालाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने, • पूर्ण तथा समयसीमा भित्रै गुणस्तरयुक्त प्रतिवेदन गर्न स्थानीय तहसम्म संयन्त्रको व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्ने, • सबै सूचना प्रणालीको पूर्ण तथ्याङ्कहरू समयसीमा भित्र प्रतिवेदन भएको सुनिश्चित गर्नको लागि एकिकृत ड्यासबोर्डको विकास गरी सञ्चालन गर्ने, • स्थानीय तहको सहकार्यमा स्वयं स्वास्थ्य संस्थाहरूले नियमित रूपमा तथ्याङ्कको गुणस्तर लेखाजोखा गर्न सहजीकरण गर्ने, • आवधिकरूपमा राष्ट्रियस्तरमा भएका सर्वेक्षणको थप विश्लेषण गर्नको लागि प्रदेश स्तरमा भएका तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्ने व्यक्तिहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र थप विश्लेषणका नतिजाहरू प्रदान गरी निर्णय प्रकृत्यामा सहयोग गर्ने, • विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनको तथ्याङ्क भण्डारणको लागि प्रदेशस्तरमा भएका सर्भरलाई परिस्कृत गर्दै उक्त प्रणालीको अनुगमनका लागि दक्ष कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्ने, • प्रदेशका तालिम प्राप्त जनशक्तिको विद्युतीय अभिलेखिकरण अनिवार्य गर्ने, • आवधिकरूपमा प्रदेशस्तरीय समीक्षा तथा कार्यक्रम योजना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र स्थानीय तहलाई समीक्षा कार्यक्रममा आएका सूचनाहरूको प्रयोग गरी योजना तर्जुमा गर्नका लागि प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने, • व्यक्तिगत घटना दर्ता तथा जनगणनाबाट आएका तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरी मौसमी बसाइसराइ सम्बन्धी तथ्याङ्क प्रसारित गर्ने र त्यसका आधारमा निर्णय गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने, • सम्भावित महामारी निम्त्याउन सक्ने संक्रामक रोगहरूको प्रारम्भिक सूचना प्रवाह गर्ने प्रणाली (EWARS) लाई अद्यावधिक तथा सुदृढ गर्ने, • विद्युतीय सूचना प्रणाली (EHR/EMR) लाई विस्तार तथा सुदृढ गर्ने, • प्रदेशभित्रका आयुर्वेद सेवा सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कलाई व्यवस्थित गर्ने आयुर्वेद स्वास्थ्य सूचना प्रणालीलाई सुदृढीकरण गर्ने ।
अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रवर्द्धन गरी प्राप्त नतिजाको	<ul style="list-style-type: none"> • प्रादेशिक तहमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद इकाइ गठन गरी आवश्यक अध्ययन अनुसन्धानका कार्यक्रमहरूको योजना तथा कार्यान्वयनका लागि इकाइ मार्फत समन्वय गर्ने ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
अधिकतम प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय अनुसन्धान परिषद र सामाजिक विकास मन्त्रालयका प्राविधिक समूहसँगको सहकार्यमा अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यन्वयन गर्ने, बिभिन्न शैक्षिक प्रतिष्ठानमा अध्ययनरत कर्णाली प्रदेशका विद्यार्थीहरूलाई स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद र सामाजिक विकास मन्त्रालयले पहिचान गरेका विषयहरूमा अनुसन्धान गर्नका लागि अनुदानको व्यवस्था गर्ने, कर्णाली प्रदेशमा भएका अध्ययन तथा अनुसन्धानहरूको संकलन गरी बिद्युतीय पुस्तकालयको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने, कर्णाली प्रदेशमा भएका अध्ययनहरूलाई सार्वजनिकीकरण गर्न हरेक २ वर्षको अन्तरमा वैज्ञानिक सम्मेलन मार्फत तथ्यमा आधारित नीति, योजना तथा कार्यक्रम तय गर्नका लागि जानकारी प्रदान गर्ने, व्यक्तिगत घटना दर्ताको अवस्थाको आवधिक रूपमा अनुसन्धान तथा विश्लेषण गर्ने र त्यसका आधारका कार्यक्रम रूपान्तरण गर्न सहकार्य गर्ने, स्थानीय स्तरमा उपलब्ध औषधीजन्य जडिबुटी, खनिज एवं जान्तब द्रव्यको पहिचान, संरक्षण र संकलन, प्रबन्धन गर्दै आयुर्वेद चिकित्साका वैज्ञानिक अनुसन्धान तथा सदुपयोग गरी प्रदेशबासीलाई आत्मनिर्भरता अभिवृद्धि गर्ने, समुदायस्तरमा औषधिको समुचित प्रयोग वारे अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।

नतिजा ९: स्वास्थ्य क्षेत्रको नेतृत्व र सुशासन सुदृढीकरण

स्वास्थ्य क्षेत्रको नेतृत्व र सुशासन सुदृढीकरणको लागि प्रदेश सरकारले स्वास्थ्य ऐन तथा स्वास्थ्य सेवा नियमावली बमोजिम विभिन्न रणनीति, निर्दिशका, कार्यविधि तथा मापदण्ड निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने तथा अध्याबधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ। तथ्यमा आधारित रही स्वास्थ्य क्षेत्रका प्राथमिकताहरू पहिचान गर्ने र सोही बमोजिम कार्यक्रमको लागि आन्तरिक श्रोतमात्र अपर्याप्त हुने भएकाले बाह्य वा विकास साझेदार संस्थाहरूसंग पनि समन्वय गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा सेवाग्राहीको गुनासो सुन्ने प्रक्रिया निष्क्रिय रहेको र सेवाग्राहीको गुनासोको उचित सम्बोधन नभएको परिवेशमा प्रदेशले आफ्नो मातहतमा रहेका अस्पतालहरूमा सेवाग्राहीको गुनासो सुन्ने प्रक्रिया कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्नुपर्ने जरूरी देखिएको छ। प्रदेशले अन्तर्गतका हरेक स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवा, शुल्क तथा जनशक्तिको विवरणहरू नागरिक वडापत्रमा नियमित अद्यावधिक भएको सुनिश्चित गरी प्रदेश अन्तर्गतका अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूले बार्षिकरूपमा सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम सञ्चालन हुने सुनिश्चित गरी थप सहजीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ। नतिजा हासिल गर्न तपसिल बमोजिमका गरिएका प्रतिफल र रणनीतिक कार्यहरू तय गरिएको छ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
<p>सुशासन तथा नेतृत्व विकासमा सुधार</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सामुदायिक र निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नका लागि संघ तथा स्थानीय तहसँगको समन्वयमा मार्गदर्शन तयार गर्ने, • प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रवर्धन नमूना पालिका, स्वास्थ्य संस्था, नमूना स्वास्थ्यकर्मी अभियान सञ्चालनको लागि निर्देशिका बनाई सो को कार्यान्वयन गर्ने, • कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन, नवीकरण तथा स्तरोन्नति सम्बन्धी निर्देशिका निर्माण गरी लागु गर्ने, • उपचारात्मक सेवा तथा औषधिको समुचित प्रेस्क्रिप्सन, चिकित्सकीय सेवाको संपरीक्षण, सेवाग्राहीको गोप्यता र गोपनीयता कायम राख्ने संयन्त्रणको विकास र कार्यान्वयन गर्ने, • सेवा प्रदायकको व्यवहार परिवर्तन सञ्चारद्वारा नैतिक तथा कुशल व्यवसायिक अभ्यासको अभिवृद्धि गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पताल तथा स्थानीय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति कृयाशील गराउन सहजीकरण गर्ने, • सार्वजनिक-निजी साझेदारी रणनीति निर्माण गरी लागु गर्ने, • कार्यस्थललाई पेशाकर्मी मैत्री बनाउन तथा दुर्घटनाको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न विभिन्न सरोकारवाला तथा साझेदारहरूसँगको समन्वयमा मापदण्ड बनाई लागु गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा पेशाकर्मी/सेवाग्राहीको गुनासो सुन्ने संयन्त्र स्थापना तथा प्रक्रिया कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्ने, • प्रदेशस्तरका सार्वजनिक तथा निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवा, शुल्क तथा जनशक्तिको विवरणहरू नागरिक वडापत्रमा नियमित अद्यावधिक भएको सुनिश्चित गर्ने, • प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूको वार्षिक रूपमा सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ मार्फत सामुदायिक स्कोर बोर्ड, सेवाग्राही सन्तुष्टी मापन जस्ता जवाफदेहिताका संयन्त्रलाई क्रियाशील बनाउने, • सरकारी तथा निजी क्षेत्रमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूको प्रचलित कानून अनुसार न्यूनतम पारिश्रमिक सुनिश्चितताका लागि नियमन तथा सहजीकरण गर्ने ।
<p>बहुपक्षीय समन्वय र सहकार्यमा सुधार</p>	<ul style="list-style-type: none"> • तथ्यमा आधारित रही स्वास्थ्य क्षेत्रका प्राथमिकताहरू पहिचान गर्ने आवश्यक कार्यक्रमहरूको लागि विकास साझेदार संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने, • स्वास्थ्य प्रणाली सुदृढीकरणका लागि अन्तरप्रदेशीय समन्वय तथा सहकार्यलाई बढवा दिने, • स्वास्थ्यका निर्धारकहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि बहुक्षेत्रीय समन्वय तथा सहकार्यमा खानेपानी स्वच्छता तथा सरसफाइ, सुरक्षित सडक, लागू औषध दुर्व्यसनको रोकथाम र नियन्त्रण, आत्महत्या नियन्त्रण, बालबिवाह रोकथाम, सुर्तिजन्य पदार्थ/मदिरा एवम् जनस्वास्थ्यका दृष्टिकोणले हानीकरण वस्तु प्रयोग भएका तयारी पेय तथा खाद्य पदार्थको प्रचार प्रसार तथा उपभोगलाई निरुत्साहित गर्ने ।

<p>अनुगमन, मुल्यांकन तथा सुपरिवेक्षण प्रक्रियाको सुदृढीकरण</p>	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेशस्तरमा अनुगमन, मूल्यांकन तथा सुपरिवेक्षण निर्देशिका निर्माण गरी सो को कार्यान्वयन गर्ने, • प्रदेश भित्रका आयुर्वेद स्वास्थ्य सस्था नभएका पालिकाहरूमा नागरिक आरोग्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रदेश र स्थानीय तहसँग सहकार्य गर्ने सो कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने ।
--	---

नतिजा १०: प्रबर्धनात्मक क्रियाकलाप मार्फत स्वास्थ्य व्यवहार परिवर्तन

नागरिकको व्यवहार परिवर्तन तथा स्वास्थ्य जीवनशैली अपनाउनका लागि स्वास्थ्य प्रतिकारात्मक तथा प्रबर्धनात्मक कार्यक्रमहरूले महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको हुन्छ। स्वास्थ्य प्रबर्धनात्मक कार्यक्रमहरू सफलरूपमा कार्यान्वयन गर्न नागरिकको सहभागिता अनिवार्य हुन्छ। स्वास्थ्य प्रबर्धनात्मक कार्यक्रम स्थानीय तहको प्रमुख जिम्मेवारी भएतापनि प्रदेशले विभिन्न कार्यक्रमहरू जस्तै योग, व्यायाम, ध्यान, मानसिक स्वास्थ्यको प्रबर्धन, तनाव रहित जीवनशैली, स्वस्थ खानपान तथा शारीरिक गतिशीलता लगायतका कार्यक्रमहरूका लागि प्रदेशस्तरमा विभिन्न सञ्चार माध्यम तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गरी सन्देशमूलक सामग्रीहरूको स्थानीयकरण गरी सो को प्रयोग सुनिश्चित गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेकोले यी नतिजा हासिल गर्न व्यवस्था गरिका प्रतिफल र रणनीतिक कार्यहरू तपसिल बमोजिम रहेका छन् ।

प्रतिफल	रणनीतिक कार्यहरू
<p>प्रबर्धनात्मक क्रियाकलाप मार्फत स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनसहभागिता वृद्धि</p>	<ul style="list-style-type: none"> • शारीरिक तथा मानसिक स्वास्थ्यको प्रबर्धनका निम्ति विभिन्न सन्देशमूलक सामग्रीहरूको स्थानीयकरण गरी सो को प्रयोग सुनिश्चित गर्ने, • प्रदेश तहमा तनाव रहित जीवनशैलीको लागि योग, व्यायाम, शारीरिक गतिशीलताका लागि खुल्ला व्यायामशाला, प्राकृतिक आहारविहार, ध्यान लगायतका कार्यक्रमहरूको प्रबर्धन गर्ने तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गरी नागरिक आरोग्य केन्द्रबाट विभिन्न प्रबर्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, • प्रदेश स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालयमा स्वास्थ्य सूचनामूलक शिक्षण सामग्रीको बैंक स्थापना गरी त्यसको पहुँचमा वृद्धि गर्ने, • वातावरणीय सरसफाइ, खाद्य स्वच्छता, औषधिको उचित प्रयोग साथै स्थानीयस्तरमा पाइने रैथाने खाद्यान्नको प्रयोगलाई अभिवृद्धि गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, • सार्वजनिक स्थानमा सुर्तिजन्य पदार्थको उपभोग, मदिरा नियन्त्रण, लागू औषध दूर्व्यसन, कृषिजन्य विषादीको नियन्त्रण/नियमन गर्ने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने, • स्वस्थ स्थानीय तह, स्वस्थ टोल, नमूना विद्यालय, स्वस्थ कार्यस्थल जस्ता स्वास्थ्य प्रबर्धनात्मक अभियान मार्फत आरोग्यता प्रबर्धन गर्ने, • जलवायु परिवर्तनबाट मानव स्वास्थ्यमा प्रभाव पार्ने खालका व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● घरभित्र तथा घरबाहिर हुने प्रदूषण तथा धुँवा नियन्त्रणका लागि स्थानीय तहको समन्वयमा विभिन्न प्रवर्धनात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, ● कार्यक्रम सञ्चालनका क्रममा पाइएका असल अभ्यास, सफलताका कथा तथा सिकिएका पाठहरूको दस्तावेज तयार गरी प्रकाशन र प्रसारण गर्ने, ● सर्ने तथा नसर्ने रोगको निरन्तर निगरानी, नियन्त्रण, निवारण र उन्मूलनको लागि जनस्वास्थ्य अभियानका कार्यक्रमहरूको सञ्चालन तथा सहजीकरण गर्ने, ● व्यवहार परिवर्तन मार्फत स्वास्थ्य प्रवर्धनका लागि समुदाय केन्द्रित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, ● स्थानीय तहसँग सहकार्य गरी जनप्रतिनिधि, धार्मिक गुरु, सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविका, धामी झाक्री लगायतका समुदायमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्न सक्ने समूह मार्फत जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● आत्माहत्याका सोचाइको पहिचान, जोखिम न्यूनीकरणका लागि हटलाइन सेवा विस्तार गरी आवश्यक सेवा प्रवाह गर्ने, ● महामारीको समयमा जनस्वास्थ्यको मापदण्ड पालना गर्न सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने, ● छ्वाउपडी, उमेर नपुग्दै हुने बिबाह तथा गर्भधारण, किशोरकिशोरीमा हुने यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य समस्या लिङ्गको आधारमा गरिने गर्भपतन जस्ता स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्ने अभ्यासहरूलाई निरुत्साहित गर्न तथा महिनावारी स्वच्छतालाई प्रवर्धन गर्ने खालका लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
--	--

रणनीतिक कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

४.१ समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्व

प्रदेश स्थापना भइसकेपछि पहिलो पटक तयार गरिएको रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनको मुख्य जिम्मेवारी कर्णाली प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालयको हुनेछ भने आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितताका लागि स्थानीयतहसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ। सहअस्तित्वको मान्यता अनुसार प्रदेश सरकारले यस कार्ययोजना कार्यान्वयनका क्रममा आवश्यकता अनुसार संघीय सरकारको विषयगत मन्त्रालय तथा अन्य सरोकार निकायसँग परामर्श तथा समन्वय गर्नेछ। सामाजिक विकास मन्त्रालय, कर्णाली प्रदेशको प्रमुख सहजीकरणमा प्रदेश तथा स्थानीय तहका प्राथमिकता अनुसार विकास साझेदार संस्थाहरूको समेत सहयोगमा यस कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुनेछ। प्रदेश सरकारका अन्य क्षेत्रसँगको समन्वयलाई विस्तार गर्दै सहकार्यलाई सुदृढ गर्ने सामाजिक विकास मन्त्रालयको प्रमुख जिम्मेवारी हुनेछ। प्रदेश योजना आयोग, अर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार, उर्जा तथा जलश्रोत मन्त्रालय, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय र अन्य सम्बन्धीत मन्त्रालयहरूसँग समन्वय र सहकार्यका लागि सामाजिक विकास मन्त्रालयले प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्नेछ। रणनीतिक कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका क्रममा प्रदेश स्वास्थ्य नीतिले निर्देश गरेबमोजिमका स्वास्थ्य क्षेत्रको कार्यक्षमता सुधार गरी लक्ष्य हासिल गर्न विभिन्न समितिहरूको गठन गरी बहुक्षेत्रीय सहकार्यका लागि सक्रिय बनाइनेछ। प्रदेश अन्तर्गत भएका उपलब्धी र सिकाइहरूका बारेमा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरी अर्धवार्षिक रूपमा समिक्षा गरिनेछ। यसका लागि सामाजिक विकास मन्त्रालय अन्तर्गत गठित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन/प्राविधिक कार्यदल मार्फत नै सञ्चालन हुनेछ। यसरी कार्ययोजनाको कार्यान्वयन र कार्यप्रगतिको नियमित समीक्षाका लागि प्रदेश सरकार जवाफदेही हुने हुँदा विकास साझेदारहरूको समेत संलग्नमा एकिकृत अनुगमन तथा पृष्ठपोषण, नियमित रूपमा परामर्श बैठक, क्षेत्रगत प्राथमिकता पहिचान गरी योजना तर्जुमा गरिनेछ भने सोही बमोजिम कार्यान्वयनको जिम्मेवारी समेत तोकिनेछ।

४.२ कार्यान्वयन पद्धति

स्वास्थ्य क्षेत्रको रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनको मुख्य जिम्मेवारी कर्णाली प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालय र अन्तर्गतका कार्यालयको हुनेछ। कार्यान्वयनमा संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वलाई प्राथमिकता दिइनेछ। यस रणनीतिक कार्ययोजनाले तय गरेका मुख्य रणनीति कार्यहरूलाई कार्यान्वयन गरी निर्धारित सूचकहरूको लक्ष्य प्राप्त गर्न सफलता मिल्ने गरी वार्षिक कार्ययोजना तथा बजेट तर्जुमा गरिनेछ। सामाजिक विकास मन्त्रालयले आफू मातहतका स्वास्थ्य सम्बन्धीत निकायहरूलाई यसै कार्ययोजनाको प्राथमिकता अनुसार आ-आफ्ना कार्ययोजना तथा बजेट तर्जुमाका लागि व्यवस्था मिलाउनेछ। यस कार्ययोजनाले मार्गनिर्देश गरेबमोजिम प्रदेशभित्रका सबै स्थानीय तहहरूले नागरिकको आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चिततालाई सम्बोधन गर्नेछन्। यस कार्ययोजनाको सहज कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार सामाजिक विकास

मन्त्रालयले सम्बद्ध मन्त्रालय, विकास साझेदार संस्थाहरूसँगको समन्वयमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहायता लिन सक्नेछ।

यस रणनीतिक कार्ययोजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक रूपमा गरिने आबधिक अध्ययन तथा अनुसन्धानलाई नै प्रमुख आधार मानिनेछ। यसका बाहेक प्रदेश सरकारले आबधिक रूपमा हरेक २ वर्षमा यस रणनीतिको कार्यान्वयनको अवस्था मूल्याङ्कन गर्नेछ। यसका लागि प्रदेश अन्तर्गत गठित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन/प्राविधिक कार्यदल तथा स्वास्थ्य समन्वय समितिले शुक्ष्मरूपमा कार्य गर्नेछ। परिमाणात्मक सूचकहरूको उपलब्धीको कार्यमा विकास साझेदार संस्था, आन्तरिक तथा बाह्य परामर्शदाता र अन्य सरोकारवालाहरूसँग समेत संयुक्तरूपमा कार्य गरिनेछ। अन्त्यमा, प्रदेशमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहसँग जोडिएका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न यस रणनीतिक कार्ययोजना अभिन्न अङ्गका रूपमा रहने विश्वास लिइएको छ।

४.३ रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयनको जोखिम

राष्ट्रिय, अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धता, नेपालको स्वास्थ्य नीति, रणनीति तथा कार्ययोजनालाई सन्दर्भ मानेर तयार गरिएको यस रणनीतिक कार्ययोजनाको सफल कार्यान्वयन नै प्रदेशबासीको स्वास्थ्य तथा सम्बृद्धिको आधार हो यद्यपि यसलाई पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गर्दा आउन सक्ने तपसिल बमोजिमका केही सम्भावित जोखिमहरू समेत मध्यनजर गरिएको छ।

- प्रदेश सरकारबाट यथेष्ट स्रोत साधनको व्यवस्थापन हुन नसकेमा यस रणनीतिले परिलक्षित गरेका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनका लागि कठिनाइ हुनसक्ने जोखिम रहेको छ।
- संघीयताको मर्म अनुसार तीन तहका सरकार बीच आपसी समन्वय सहकार्य र सहअस्तित्वलाई व्यवहारमा लागू गर्न नसक्दा स्वास्थ्य क्षेत्रमा प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रममा पर्याप्त बजेट अभाव, कार्यक्रममा दोहोरोपना हुँदा अपेक्षित परिणाम प्राप्त हुन नसक्ने जोखिम रहेको छ।
- निर्णायक तहमा तथ्यमा आधारित योजना निर्माणका लागि यथेष्ट मात्रामा छलफल, वस्तुस्थितिको विश्लेषण हुन नसक्दा समताको सिद्धान्त अनुसार पहुँचबाहिर रहेका नागरिकलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा समेटन कठिनाइ हुनसक्ने जोखिम रहेको छ।

अनुसूचिहरु

नतिजा खाका (Result Framework)

अनुसूची १: Goal level indicators

Code	Indicators	Baseline	Base year	Source	2025 milestone	2027 milestone	2030 target	Means of verification
लक्ष्य: समतामुलक एवंम् जवाफदेही स्वास्थ्य प्रणालीको माध्यमबाट अविछिन्न स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराई प्रदेशवासीको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा पहुँच र उपभोगको सुनिश्चिता								
1	Human Development Index	0.54	2021	National Human Development Report	0.62	0.65	0.68	Human Development Report (National)
2	Healthy life expectancy	67.0	2020	Karnali Province Planning Commission	69.0	70.0	71.0	SDG Annual Report
3	Maternal Mortality Ratio	172	2022	CBS/MMS	150	100	70	CBS/MMS
4	Neonatal Mortality Rate	26	2022	NDHS	14	13	12	NDHS/NMICS
5	Under-five Mortality Rate	46	2022	NDHS	28	26	25	NDHS/NMICS
6	Percentage of Stunting among Children under Five Years of Age (-2SD)	36	2022	NDHS	29	19	15	NDHS
7	Mortality between 30 and 70 years of age from cardiovascular diseases, cancer, diabetes, or chronic respiratory diseases per 1000 population	2.8	2019	NBoD	2.15	2.10	1.96	
8	Suicide mortality rate per 100000 population	23.4	2019	Nepal Police	7.8	6.3	4.7	Nepal Police
9	Life lost due to road traffic accidents per 100000 population	9.5	2019	Nepal Police	7.45	6.2	4.96	
10	Incidence of impoverishment due to OPP expenditure in health	1.7	2015/16	NHA	1	0.6	0	NHA

अनुसूचि २: Outcome indicators:

Code	Indicators	Baseline	Base year	Source	2025 milestone	2027 milestone	2030 target	Means of verification
नतिजा १: स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच तथा उपभोगको सुनिश्चितता								
	UHC service coverage index of essential health services	59	2021	UHC progress report WHO	65	75	80	UHC Report
	Percentage of HFs offering basic health services	82	2021	NHFS	87	92	95	NHFS
नतिजा २: स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर वृद्धि								
	Percentage of health facilities meeting minimum standards for quality of care	0.6	2021	NHFS	7	21	40	NHFS
	Percentage of maternal and perinatal death reported from MPDSR Program.	60	2023	MPDSR Report	80	100	100	MPDSR Report
	Percentage of health facilities segregating health care waste at the time of collection	91.1	2021	NHFS	93	96	98	NHFS
नतिजा ३: औषधि तथा सामग्रीको आपूर्ति व्यवस्थापनमा सुधार								
	Percentage of Basic health facilities with no stock out of basic drugs	NA	2021	NHFS	100	100	100	LMIS
	Percentage of procurements completed within the planned timeline as per the annual procurement plan	NA	2023	Annual Report	90	95	100	Annual Report
नतिजा ४: स्वास्थ्य पूर्वाधारहरूको विकास तथा व्यवस्थापनमा सुधार								
	Percentage of HFs meeting MoHP Infrastructure structure	42	2022	Annual Report	50	55	60	Annual Report
नतिजा ५: स्वास्थ्य क्षेत्रको वित्तीय प्रणाली सुदृढीकरण								
	Household out of pocket expenditure in health (as % of Current Health Expenditure)	57.7	2018	NHA	45	40	35	NHA

Code	Indicators	Baseline	Base year	Source	2025 milestone	2027 milestone	2030 target	Means of verification
नतिजा ६: स्वास्थ्य जनशक्तिको उपलब्धता, परिचालन तथा समयानुकूल क्षमता विकास								
	Health workers per 1000 population	1.94	2020	HRH strategy 2022	2.50	3.50	4.45	Annual Report
	Percentage of sanctioned post filled (Dr, Nurse, Paramedics)	42.8	2022	Annual Report	55	68	80	Annual Report
	Staff trained on adolescent sexual and reproductive health (ASRH)	19.9	2021	NHFS	25.4	31.5	41.6	NHFS
नतिजा ७: सुदृढ स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन पद्धति तथा अनुसन्धान प्रवर्धन								
	Overall score of information management and review system Index (%)	82	2020/21	HSCA Report	85	90	95	HSCA Report
नतिजा ८: स्वास्थ्य क्षेत्रको नेतृत्व र सुशासन सुदृढीकरण								
	Percentage of basic health facilities having social audit	NA	2079	Audit report	15	25	35	Annual Report
	Percentage of hospitals achieving overall MSS score of >85 %	10	2079/80	HMIS	25	40	60	HMIS
नतिजा ९: जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापनमा सुधार								
	Percentage of public health emergencies responded by rapid response teams within 24 hours of notification	100	2079/80	Annual Report	100	100	100	PHEOC Report
नतिजा १०: प्रबर्दनात्मक क्रियाकलाप मार्फत स्वास्थ्य व्यवहार परिवर्तन								

अनुसूचि ३: Output Indicators:

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
१.१ स्वास्थ्य सेवाको पहुँच नपुगेको वर्ग तथा क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकता दिई स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बृद्धि													
	Number of public hospitals having Kangaroo Mother Care Unit (KMCU)	2	2021/22	Annual Report	3	10	13	13	13	13	13	13	Annual Report
	Number of community hospitals having Kangaroo Mother Care Unit (KMCU)	0	2022	Annual Report	1	2	3	3	3	3	3	3	Annual Report
	Number of basic health facilities providing all five temporary family planning services	98	2021/22	DHIS-2	138	178	218	258	298	338	372	382	HMIS
	Number of public hospitals providing permanent family planning services (Voluntary Surgical Contraception)	8	2023	Annual Review Slides	8	8	8	9	10	10	10	10	Annual report
	Number wards with any public health facility	690	2023	Collect ed from HSOs	690	700	705	710	710	713	715	718	Annual Review Slide/Report
	Number of public hospitals having functional physiotherapy unit	8	2021/22	Annual Health Report	8	8	8	9	9	10	10	10	Annual Review/Report
	Number of government secondary schools with school health nurse	84	2021/22	MOSD	100	150	200	250	300	350	400	450	Education Fact Sheet
प्रतिफल १.२ सेवा प्रवाह संयन्त्रको सुदृढीकरण													
	Number of public hospitals connected with hub hospital with tele-medicine	8	2021/22	MoSD	9	9	9	9	9	9	9	9	Annual Report

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	Number of local levels with at least one functional ambulance (Kha barga)	52	2021/22	Annual Report	52	55	60	65	70	75	77	79	Annual Report
	Number Ayurveda Hospital at Province Level	1	2021/22	Annual Report	1	1	1	1	1	1	1	1	Annual Report
	Number of Ayurveda health center meeting MSS for Ayurveda	NA	2021/22	Annual Report	9	9	9	9	9	9	9	9	Annual Report
	Number of local levels with Ayurveda Unit established	18	2021/22	Annual Report	25	35	45	55	65	75	79	79	Annual Report
	Number of local levels with Nagarik Arogya Kendra established	39	2021/22	Annual Report	45	50	55	60	65	70	75	79	Annual Report
प्रतिफल २.१ गुणस्तर सुनिश्चिता प्रणाली सुदृढीकरण													
	Percentage of health facilities conducting MSS twice in a year	15.3	2021/22	HMIS	16	25	35	50	65	75	85	100	HMIS
	Percentage of hospitals conducting MSS twice in a year	63.6	2079/80	HMIS	80	85	95	100	100	100	100	100	HMIS
	Number of birthing center, BEONC and CEONC functional	384	2021/22	Annual Report	384	384	384	384	384	384	384	384	HSD Annual Report
	Number of health facilities providing Adolescent Friendly Health Services	148	2021/22	Annual Report	231	314	397	480	563	646	720	731	HSD Annual Report
	Number of hospitals having functional SNCU	5	2021/22	Annual Report	9	9	9	9	9	9	9	9	Annual Report

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	Number of health facilities using BHS Standard Treatment Protocol	442	NA	Annual report	500	650	720	738	738	738	738	738	Annual Report
प्रतिफल २.२ गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह													
	Percentage of fully vaccinated children (basic antigens)	84.3	2022	NDHS	95	95	95	95	95	95	95	95	NDHS
	Contraceptive Prevalence Rate (modern method)	45.9	2022	NDHS	45.9	52	55	58	60	63	65	65	NDHS
	Number of Community Based MPDSR program implemented local level	40	2021/22	Annual Report	45	50	55	60	65	70	75	79	Annual report
	Percentage of deliveries assisted by skilled provider	72.2	2022	NDHS	75	80	82	85	87	89	90	90	NDHS
	Infection rate among surgery cases	0.83	2079/80	HMIS	0.83	0.8	0.74	0.7	0.65	0.6	0.54	0.5	HMIS
	Average number of growth monitoring visits among 23 months completed children	9.2	2079/80	HMIS	9.3	10.1	10.6	11.2	11.7	12.8	13.2	13.5	HMIS
	Percentage of pregnant women counseled and tested on HIV	52.9	2021/22	Annual Report	60	70	80	90	100	100	100	100	Annual Report
	Annual Blood slide examination rate for Malaria	1.15	2021/22	Annual Report	1.2	2.1	3.3	3.7	4.3	4.7	4.9	5	HMIS
	TB Treatment Success Rate	93.3	2079/80	HMIS	94	95	96	97	98	99	100	100	HMIS
प्रतिफल ३.१ औषधि तथा सामग्रीको खरिद प्रणालीमा सुधार													
	Percentage of local levels having annual procurement plan	NA		Annual Health Report	13	25	47.2	58.7	69.2	79	88	95	Annual Report

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	Percentage of hospitals having annual procurement plan	80%	2023	Collect ed from HSOs	80	83	86	90	92	95	98	100	Annual review slides
	Number of E-bidding done at the local level	38	2023	Collect ed from HSOs	40	49	59	65	71	73	77	79	Annual Review Slides
प्रतिफल ३.२ औषधि तथा सामग्रीको वितरण प्रणाली सवलिकरण													
	Percentage of local levels having buffer stock for emergency condition	54.4	2023	Collect ed from HSOs	54.4	64.1	78.6	85.4	91.2	95.6	98.6	100	Annual Review slides
	Percentage public health facilities with functional e-LMIS	38.34	2023	e-LMIS	38.3	50.9	62.6	75.1	81.8	86.1	97.4	100	e-LMIS
	Percentages of health facilities with indicated tracer medicines available	2.0	2021	NHFS	15	30	45	60	75	90	100	100	NHFS
	Percentage of health facilities complying good storage practices for medicines	32	2021	NHFS	37	42	47	52	57	65	75	80	NHFS
	Percentage of local level categorized under immunization category 1	36.7	2021/22	Annual report	45	55	65	75	90	100	100	100	Annual Report
प्रतिफल ४.१ योजना तथा मापदण्ड प्रतिफल अनुरूपको स्वास्थ्य पूर्वाधार निर्माण स्वास्थ्य पूर्वाधारहरुको व्यवस्थापन प्रक्रियामा सवलिकरण													
	Percentage of health facilities having building as per MoHP's standard (Types of Health facilities- Public Health facility)	42	79/80	Annual Review	42	51.2	59.5	67.3	71.3	75.5	78.7	80	Annual review slide

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
प्रतिफल ४.२ स्वास्थ्य पूर्वाधारहरूको व्यवस्थापन प्रक्रियामा सबलिकरण													
	Percentage health facilities having disable friendly infrastructure	10.02	2023	Collect ed from HSOs	11	17	23	30	36	42	47	50	Annual Report
	Number of hospitals with maternity waiting home	0	2022	Annual Report	1	2	3	5	6	7	9	10	Annual Report
प्रतिफल ५.१ स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी वृद्धि													
	Percentage of hospitals having Emergency Fund	0	2079/80	Collect ed from HSOs	0	20	40	60	80	90	95	100	Collected from HSOs
	Percentage of local level having Emergency Fund	22.78	2079/80	Collect ed from HSOs	25	38	46	59	73	83	98	100	Collected from HSOs
	Percentage of local level allocating minimum १०% budget in health among total municipal budget	17.72%	2079/80	SSBH Database	19.1	28.3	35.2	40.7	43.5	45.6	47.8	50	Municipal health profile/Annual review
	Percentage of health budget among total provincial budget	9.7	2021/2022	Annual Report	10	10	10	10	10	10	10	10	Annual Report
प्रतिफल ५.२ सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा योजनाहरूको सबलिकरण													
	Percentage of households enrolled in social health insurance	21.4	2021/2022	Annual Report	25	30	40	50	60	70	75	80	Annual Report
६.१ दक्ष एवंम् उत्प्रेरित जनशक्तिको उपलब्धता													
	Number of staff trained on NICU/SNCU/KMCU services	11	2022	Annual Report	11	11	16	16	21	21	26	26	Annual Report

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	Percentage of fulfilled sanctioned positions through PSC at Province	35.97	2079/80	Annual Report	38.4	50.3	56.7	63.8	71.2	74.1	77.9	80	Annual Report
	Percentage of sanctioned positions fulfilled through contracts at Province	54.01%	2079/80	Annual Report	55.1	49.3	40.2	35.6	31.3	26.5	24.2	20	Annual Report
	Percentage of local levels with at least one medical officer	41.77	2022	Collect ed from HSOs	44.3	54.2	67.5	78.8	84.6	95.3	98.2	100	HSD
	Percentage of local levels with at least one clinical mentor (MNH, IMNCI, FP)	32.91%	2022	Collect ed from HSOs	36.3	48.1	57.5	69.2	78.4	84.6	87.8	90	Annual Report
	Establish an electronic bank on human resources for health	0	2023	MoSD	0	1	1	1	1	1	1	1	
	Percentage of local levels with at least one information system management mentor (HMIS, DHIS2, EHR, eLMIS)	39.24%	2022	SSBH Database	45.2	53.5	59.1	67.7	77.9	85.2	88.4	90	Annual Report
६.२ सीप मिश्रित जनशक्तिको समतामुलक वितरण													
	Health worker-patient ratio	1/1072	2022	MoSD	1/1050	1/1020	1/969	1/920	1/900	1/870	1/848	1/800	MOSD/ Health Profile
	Doctor-patient ratio	1:7800	2022	MoSD	1/7500	1/7010	1/6498	1/600	1/5897	1/5760	1/5500	1/5000	MOSD
	Percentage of provincial hospitals with at least one specialist doctor	40*	2023	MoSD	40	50	60	70	80	90	100	100	MOSD

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	(Gynecology, Pediatrician, Orthodontics etc)												
६.३ स्वास्थ्य जनशक्तिको समयानुकूल क्षमता विकासमा जोड													
	Percentage of health workers trained as per plan	NA	2023	TIMS	80	90	95	100	100	100	100	100	HRDC
	Percentage of health facilities having routine staff in-service training	85.1	2021	NHFS	87	90	100	100	100	100	100	100	NHFS
	Percentage of newly enrolled health workers received induction training	0	2022	TIMS	80	95	100	100	100	100	100	100	MOSD
	Percentage of staff trained on adolescent sexual and reproductive health (ASRH)	19.9	2021	NHFS	23	25	27	38	30	31	33	35	TBV
७.१ जनस्वास्थ्य विपद्को लागि प्रभावकारी पूर्वतयारीको व्यवस्था													
	Number of local levels allocating budget for health emergency preparedness and response	79	2079/80	Annual report	79	79	79	79	79	79	79	79	Annual Report
	Number of province hospitals with updated hospital emergency preparedness and response plan	5	2079/80	MoSD	5	6	6	7	7	8	9	10	Collection from HSO
	Number of local levels with updated hospital emergency preparedness and response plan	15	2079/80	Collect ed from HSOs	20	28	39	46	61	73	78	79	Collection from HSO

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	Number of pre-positioning sites with recommended supplies	2	2023	MoSD	2	2	3	3	3	4	4	4	Province DPRP
७.२ जनस्वास्थ्य विपद्को द्रुत प्रतिकार्यको सुनिश्चितता													
	Percentage of natural disasters and disease outbreaks responded within 48 hours	100	2023	PHEOC	100	100	100	100	100	100	100	100	MoSD Record
	Number of hospitals with trauma management and emergency response capacity	6	2023	Collect ed from HSOs	6	7	7	8	8	9	10	10	HSD
	Percentage of municipalities with buffer stock of essential items	54.43	2023	Collect ed from HSOs	60	67	73	84	91	95	98	100	HSD
	Percentage of functional RRT at the municipal level	83.54	2023	Collect ed from HSOs	85	88	92	94	96	98	99	100	HSD
८.१ प्रविधिमैत्री भई सूचना संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण तथा प्रयोगमा सुधार													
	Number of health facilities operating electronic medical record system as per MoHP standard	62	2023	Annual report	65	80	102	115	130	155	175	200	MoSD
	Percentage of health facilities self-reporting the monthly HMIS reports electronically	72	2079/80	HMIS/ DHIS2	75	78	83	85	90	92	97	100	HMIS/ DHIS2

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	Percentage of health facilities submitting HMIS reports on time	78.3	2079/80	HMIS/DHIS2	80	83	88	92	97	98	100	100	HMIS/DHIS2
	Number of skill labs established for digital training and learning	0	2023	MoSD	0	1	1	1	1	1	1	1	MoSD
	Percentage of local levels with integrated information dashboards	12.5	2023	HSD	20.1	22.3	28.1	33.4	38.8	42.5	47.3	50	HSD
८.२ अध्ययन तथा अनुसन्धान प्रवर्द्धन गरी प्राप्त नतिजाको अधिकतम प्रयोग													
	Number of research/studies conducted in a priority area identified by MoSD/NHRC	3	2080		3	3	4	5	5	5	5	5	MoSD
	Number of publications of progress briefs by Health Service Directorate	1	2080	HSD	2	3	3	4	5	5	6	7	HSD
९.१ प्रदेशका आवश्यकता सम्बोधन गर्न सुशासन र जवाफदेहितामा वृद्धि													
	Endorsement of Provincial Health Act and Regulation	2	2080	2	2	2	2	2	2	2	2	2	No need
	Safe workplace guidelines developed	0	2080	MoSD	0	0	1	1	1	1	1	1	MoSD
	Percentage of health facilities displaying citizen charters	NA	2022	Annual Review	30	40	60	65	70	80	90	100	HSD/Review Slide
	Percentage of functional HFOMC	NA	2022	Annual review	30	40	60	65	70	85	88	90	HSD/Review Slide
	Number of health-related policy documents	6	2080	MoSD									MoSD

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	developed at province level												
	Percentage of hospitals scoring more than 85% in governance domain of MSS	20	2023	Annual Review	30	40	60	70	80	90	100	100	Annual Review Slide
	Number of provincial hospitals conducting social audits or public hearings focusing on health	2	2023	Annual Review	3	4	6	7	8	9	10	10	MoSD
	Number of local levels conducting social audits or public hearings focusing on health	NA	2022	HSD	20	25	35	48	59	68	75	79	MoSD/HSD
	Functional electronic client feedback mechanism at province level	NA	2022	Annual Report	0	0	1	1	1	1	1	1	MoSD
१.२ बहुपक्षिय समन्वय र सहकार्यमा सुधार													
	Number of multisectoral coordination meetings held at province level	12	2022	Meeting Minutes	12	12	12	12	12	12	12	12	MoSD/ HSD
१.३ अनुगमन, मुल्यांकन तथा सुपरिवेक्षण प्रक्रियाको सुदृढीकरण													
	Percentage of local levels that developed Monitoring, Evaluation and Supervision (MES) guideline	68.35%	2023	Municipalities	70	80	85	90	95	98	100	100	MoSD
	Number of integrated supervision visits by provincial authorities focusing on health	2	2023	Annual Report	2	3	4	4	4	5	5	6	MoSD/ HSD

Code	Indicator	Baseline	Base year	Source	Milestone								Means of Verification
					2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	Percentage of program budget allocated for Monitoring and Evaluation	1.4	2022/23	MoSD	1.4	1.5	1.5	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	MoSD
१०.१ स्वास्थ्य व्यवहार परिवर्तनको सुनिश्चितता													
	Number of health promotion and education sessions conducted by health facilities	2004	2079/80	HMIS	2050	2500	2800	2800	2800	3000	3000	3000	HMIS
	Functional e-learning health center at province level	0	2079/80	MoSD	0	0	1	1	1	1	1	1	HRDC
	Functional hotline service to prevent suicides and psychosocial counselling	2	2079/80	MoSD	2	2	2	2	2	2	2	2	MoSD
	Percentage of children aged 6- 23 months who are fed a minimum acceptable diet	46.5	2022	NDHS	48.2	54.3	58.6	63.1	64.2	66.1	68.6	70.1	NDHS
	Prevalence of anemia in women of reproductive age (WRA) 15-49	21.2	2022	NDHS	20.1	17.4	15.2	14.3	13.7	12.1	11.3	10	NDHS

अनुसूचि ४: प्रस्तावित कर्णाली स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक कार्ययोजना (२०८०-२०८७)

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८१ - २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं		
नतिजा १: स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच तथा उपभोगको सुनिश्चितता												
१.१	स्थानीय तहमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँचबाट बाहिर रहेका समुदायको पहिचान गरी लक्षित कार्यक्रम निर्माण तथा सञ्चालन गर्न समन्वय, सहयोग तथा सहकार्य गर्ने	आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बाहिर रहेका समुदायको नक्शांकन गर्ने	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	स्थानीय तह	प्रदेश सरकार
		पहुँचबाहिर रहेका समुदायमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र उपभोग बढाउन पालिकास्तरमा समन्वय, समीक्षा तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	स्थानीय तह	प्रदेश सरकार
		पहिचानका आधारमा आवश्यक आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	स्थानीय तह	प्रदेश सरकार
		विपन्न तथा अति विपन्न, सिमान्तकृत साथै अल्पसंख्यक समुदाय (जस्तै: राउटे, वादी, राजी) लगायतका लोपोन्मुख समुदायमा आवश्यकता पहिचान गरी घुम्ती शिविर तथा बाह्य क्लिनिक सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
१.२	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पताल, निजी, सहकारी, सामुदायिक तथा अन्य अस्पतालहरूबाट विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवालाई क्रमशः विस्तार गर्ने	प्रदेश अस्पताल तथा ५० बेड भएका अस्पतालहरूमा विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्ने	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बाहिर रहेका नागरिकहरूलाई लक्षित गरी स्थानीय तहका आधारभूत तथा जिल्ला अस्पतालहरू मार्फत विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
१.३	खोप सेवाबाट वञ्चित वा आंशिक खोप पाएका बालबालिकाहरूको समयमै	सबै लक्षित समूहलाई पूर्णखोप लगाइ पूर्णखोप घोषणा प्रदेश घोषणा गर्ने	✓	-	-	-	-	-	-	-	स्थानीय तह	संघ तथा प्रदेश सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८१ - २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं			आठौं
	पहिचान गरी खोप सेवा दिन आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने	पूर्णखोप घोषणा भएका जिल्लाहरूलाई पूर्णखोप सुनिश्चतता गर्न हरेक बर्ष खोज र खोप अभियान सञ्चालन गर्ने,	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	स्थानीय तह	संघ तथा प्रदेश सरकार	
		पहुँच बाहिर तथा जोखिमपूर्ण क्षेत्रमा रहेका बालबालिकालाई खोप लगाउन घुम्ती शिविर सञ्चालन गर्ने,	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
१.४	किशोरी, गर्भवती तथा सुत्केरी महिला तथा बालबालिकाको पोषणको स्थितिको पहिचान तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्ने	समुदायस्तरमा बालबालिकाहरूको पोषणको स्थिति पहिचान गर्न पोषण लेखाजोखा गर्ने र पहिचान भएका कुपोषित बालबालिकाहरूलाई उपचारका लागि बहिरङ्ग उपचार/अन्तरङ्ग उपचार केन्द्र (OTC/ITC) सम्म ल्याउने व्यवस्था मिलाउने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
		किशोरी Iron Folic Acid कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहको समन्वयमा निरन्तर अनुगमन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	स्थानीय तह	संघिय तथा प्रदेश सरकार
		विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रम मार्फत किशोरीहरूको BMI मापन गर्ने र परामर्श दिने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय तथा स्थानीय तह
१.५	किशोरकिशोरी मैत्री कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तहसँग सहकार्य गर्ने	किशोरकिशोरी मैत्री स्वास्थ्य संस्था कार्यक्रमको प्रभावकारी सञ्चालनका लागि स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई तालिम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय तथा स्थानीय तह	
		किशोरकिशोरी मैत्री स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सूचनामूलक सामग्रीहरूको विकास छपाइ र वितरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय तथा स्थानीय तह
१.६	सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरूमा परिवार नियोजनका कम्तिमा ५ वटा आधुनिक साधनहरूको उपलब्धताको लागि स्थानीय तहसँग आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्ने	परिवार नियोजनका ५ वटा आधुनिक साधनहरूको निरन्तर उपलब्धताका लागि दुवानीको व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय तथा स्थानीय तह	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८१ - २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं		
१.७	परिवार योजना सेवाको अपुरिपूरत माग तथा सेवा नियमित नभएका क्षेत्रको पहिचान गरी स्थानीय तह तथा निजी स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा घुम्ती शिविर, स्याटेलाइट क्लिनिक तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	परिवार योजना सेवाको अपुरिपूरत माग भएका क्षेत्रमा घुम्ती शिविर, स्याटेलाइट क्लिनिक तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय तथा स्थानीय तह
१.८	प्रजनन रुग्णता, जस्तै: स्तन क्यान्सर, आइ खस्ने समस्या, पाठेघरको मुखको क्यान्सर, बाँझोपन जस्ता समस्याहरूको पहिचान गरी एकिकृत रुपमा व्यवस्थापन गर्ने	पाठेघरको मुखको क्यान्सर जाँचको लागि VIA set, Silicon Ring Pessary, खरिद तथा वितरण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय तथा स्थानीय तह
		आइ खस्ने समस्या, स्तन क्यान्सर र पाठेघरको मुखको क्यान्सरको स्क्रिनिङ्ग सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय तथा स्थानीय तह
		प्रजनन रुग्णता सम्बन्धी प्रचार, प्रसार सामग्री उत्पादन, प्रकाशन र वितरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार
१.९	सुरक्षित गर्भपतन सेवाको सुदृढीकरण तथा स्थानीय तहसँगको समन्वयमा सेवाको विस्तार साथै निजी सेवा प्रदायकहरूको सेवालार्ई निरन्तर नियमन गर्ने	सुरक्षित गर्भपतन सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसंग अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		सुरक्षित गर्भपतन सेवाको सुदृढीकरणका लागि स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
१.१०	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा सरुवा तथा क्रिटजन्य रोग, नसर्ने रोग, मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सेवा सञ्चालनको सुनिश्चितता गर्ने साथै सो सेवाको स्थानीय तहका सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सञ्चालनका लागि सहकार्य गर्ने	सरुवा तथा क्रिटजन्य रोग, नसर्ने रोग, मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सेवा सञ्चालनका लागि स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		सरुवा तथा क्रिटजन्य रोग, नसर्ने रोग, मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक औषधी तथा औषधीजन्य सामग्री र औजार उपकरणको व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार
१.११	प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाको क्षमता अभिवृद्धि गरी Antimicrobial Resistance	प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाको क्षमता अभिवृद्धि गरी Antimicrobial Resistance परीक्षणका लागि आवश्यक औजार उपकरणहरूको खरिद गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	प्रदेश सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८१ - २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं		
	परीक्षण लगायतका अन्य निदानात्मक सेवाको दायरा बढाउने	प्रयोगशालामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	प्रदेश सरकार
१.१२	प्रदेश अन्तर्गतका सबै अस्पतालहरूमा Kangaroo Mother Care Unit (मायाको अंगालो इकाइ) स्थापना तथा सेवा विस्तार गर्ने	Kangaroo Mother Care Unit (मायाको अंगालो इकाइ) स्थापना गर्नका लागि आवश्यक उपकरणहरू खरिद गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	प्रदेश सरकार
		Kangaroo Mother Care Unit सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	प्रदेश सरकार
१.१३	प्रदेशका हरेक माध्यमिक तहका विद्यालयहरूमा एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन तथा विस्तार गर्ने	एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रमको समीक्षा तथा योजना तर्जुमा गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
१.१४	सवारी दुर्घटना, प्राकृतिक प्रकोप तथा अन्य आकस्मिक अवस्थाका विरामीलाई निःशुल्क रूपमा अस्पताल पुऱ्याई आकस्मिक उपचार हुने व्यवस्था मिलाउने,		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
१.१५	बर्थिङ्ग सेन्टर नभएका स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा दुर्गम क्षेत्रमा काम गर्ने पारामेडिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी अक्ट्रेरिक जटिलताको प्राथमिक उपचार गर्न र आकस्मिक अवस्थामा दक्ष प्रसुतिकर्मी र अन्य नर्सिङ्ग स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई सहयोग गर्न उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	अक्ट्रेरिक जटिलताको प्राथमिक उपचार र आकस्मिक अवस्था सम्बन्धी पारामेडिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
१.१६	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा बाल, अपाङ्ग, लैङ्गिक अल्पसंख्यक, ज्येष्ठ नागरिक तथा किशोरकिशोरी मैत्री स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने र आधारभूत अस्पताल तथा	प्रदेश अन्तर्गतका स्वास्थ्यसंस्थाहरूमा बाल, अपाङ्ग, लैङ्गिक अल्पसंख्यक, ज्येष्ठ नागरिक तथा किशोरकिशोरी मैत्री सेवा प्रदान गर्नका लागि आवश्यक पूर्वाधारको प्रारम्भिक अध्ययन गर्ने	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८१ - २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं		
	स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सो को स्तरोन्नतिको लागि स्थानीय तहसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्ने,	अध्ययनका आधारमा बाल, अपाङ्ग, लैङ्गिक अल्पसंख्यक, ज्येष्ठ नागरिक तथा किशोरकिशोरी मैत्री सेवा प्रदान गर्न स्वास्थ्यसंस्थाहरूको स्तरोन्नति गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
१.१७	लैंगिक हिंसामा परेका, बेवारिसे, ज्येष्ठ नागरिक, अलपत्र अवस्थाका बालबालिका, मानसिक समस्या भई सडकमै रहेका असहाय व्यक्तिहरूलाई अल्पकालीन स्वास्थ्य व्यवस्थापन, हेरचाह तथा पुनर्स्थापनाका लागि निजी, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय, सहकार्य गरी प्रदेशस्तरमा पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना/सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने।		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
१.१८	स्थानीय तहमा ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड (RUSG) सेवा विस्तार गर्न समन्वय तथा सहकार्य गर्ने	ग्रामिण अल्ट्रासाउण्ड (RUSG) सेवा सम्बन्धी स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
१.१९	हिमाली भेगका स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच नपुगेका सम्पूर्ण स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा, आम्ची, होमियोप्याथिक लगायतका बैकल्पिक चिकित्सा उपचार सम्बन्धी सचेतनामूलक सामग्रीको विकास, उत्पादन अभिमुखिकरण, वितरण तथा प्रयोग	हिमाली भेगका स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा, आम्ची, होमियोप्याथिक लगायतका बैकल्पिक चिकित्सा उपचार पद्धतिलाई प्रवर्द्धन गर्ने,	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
१.२०	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा पुनर्स्थापना इकाई स्थापना तथा नियमित सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक उपकरण तथा सामग्री उपलब्ध गराउने	पुनर्स्थापना इकाई स्थापना तथा नियमित सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक उपकरण तथा सामग्री खरिद गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं			
नतिजा २: स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर बृद्धि													
२.१	स्थानीय तहसँग समन्वय गरी आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्तरीय उपचार पद्धति (स्ट्यान्डर्ड ट्रिटमेन्ट प्रोटोकल) २०७८ बमोजिमको सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्ने	स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई स्ट्यान्डर्ड ट्रिटमेन्ट प्रोटोकल २०७८ सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह	
		स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई स्ट्यान्डर्ड ट्रिटमेन्ट प्रोटोकल २०७८ सम्बन्धी तालिम सामग्री को छुपाइ तथा वितरण	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
		स्ट्यान्डर्ड ट्रिटमेन्ट प्रोटोकल अनुसार स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध भएको एकिन गर्न स्थलगत अनुगमन तथा अनुशिक्षण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		औषधिको समुचित प्रयोग तथा RUD सम्बन्धी स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई तालिम		✓			✓			✓		प्रदेश सरकार	
२.२	अस्पतालहरूमा न्यूनतम सेवा मापदण्ड कार्यान्वयनको निरन्तरता दिने तथा आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरूमा न्यूनतम सेवा मापदण्डको कार्यान्वयनमा स्थानीय तहलाई आवश्यक सहजीकरण गर्ने	अस्पताल तथा स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरूमा न्यूनतम सेवा मापदण्डको कार्यान्वयन तथा सहजीकरण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
		न्यूनतम सेवा मापदण्डको लेखाजोखाबाट पत्ता लागेका Gaps का आधारमा आवश्यक सहयोग	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
२.३	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा आकस्मिक र रक्त ट्रान्सफ्युजन सेवाहरू सुदृढ गर्ने	नेपाल रेडक्रस सोसाइटीको समन्वयमा प्रदेश अन्तर्गतका सबै अस्पतालहरूमा क्रमशः आकस्मिक र रक्त ट्रान्सफ्युजन सेवा सञ्चालन तथा सुदृढ गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
२.४	निजी, गैरसरकारी लगायतका सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई गुणस्तरीय मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य सेवाको दायरामा ल्याउने	मातृ तथा नवशिशु सेवा उपलब्ध गराउने निजी, गैरसरकारी लगायतका सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाहरूका स्वास्थ्यकर्मीलाई CB-IMNCI, LARC, SBA, SNCU लगायतका तालिमका लागि सहजीकरण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं			
		मातृ तथा नवशिशु सेवा उपलब्ध गराउने निजी, गैरसरकारी लगायतका सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाहरूको नियमित अनुगमन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
२.५	आमा सुरक्षा निर्देशिका र न्यूनतम सेवा मापदण्डले तोकेबमोजिम प्रसुति केन्द्र, BEONC र CEONC केन्द्रहरूमा सेवा प्रवाह भएको सुनिश्चित गर्ने	आमा सुरक्षा निर्देशिका र न्यूनतम सेवा मापदण्डले तोकेबमोजिम प्रसुति केन्द्र, BEONC र CEONC केन्द्रहरूमा आवश्यक उपकरण तथा सामग्री	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
		आमा सुरक्षा निर्देशिका र न्यूनतम सेवा मापदण्डले तोकेबमोजिम प्रसुति केन्द्र, BEONC र CEONC केन्द्रका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
२.६	प्रदेशमा स्थापना भएका सबै सुचिकृत सुरक्षित गर्भपतन सेवा केन्द्रको सुदृढीकरण गर्ने	सरकारी सुचिकृत सुरक्षित गर्भपतन सेवा केन्द्रका लागि आवश्यक उपकरण तथा सामग्रीहरू उपलब्ध गराउने	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
		सरकारी सुचिकृत सुरक्षित गर्भपतन सेवा केन्द्रका स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम उपलब्ध गराउने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		सरकारी तथा निजी सुचिकृत सुरक्षित गर्भपतन सेवा केन्द्रको नियमित अनुगमन, सुपरीवेक्षण तथा नियमन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
२.७	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा राष्ट्रिय मेडिकल मापदण्ड बमोजिमको सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्ने र स्थानीय तहमा उक्त मापदण्ड अनुसारको सेवा प्रवाहमा सहजीकरण गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
२.८	प्रदेशभित्र सञ्चालन हुने एम्बुलेन्स तथा शववाहन सेवाको नियमन र उपलब्धतामा वृद्धि गर्न एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन	प्रदेशभित्र सञ्चालन हुने एम्बुलेन्स तथा शववाहन सेवाको प्रभावकारिताका लागि GPS प्रणालीको जडान	✓	✓	✓	✓					प्रदेश सरकार		

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं			आठौं
	निर्देशिका, २०७८ को पूर्ण कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्ने	प्रदेशभित्र सञ्चालन हुने एम्बुलेन्स तथा शववाहन सेवामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी तथा सवारीचालकहरूलाई तालिम	✓	✓	✓	✓					प्रदेश सरकार	
		प्रदेशभित्र सञ्चालन हुने एम्बुलेन्स तथा शववाहन खरिदका लागि स्थानीय तहसँग साझेदारी	✓	✓	✓	✓					प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
२.९	समुदाय, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा वितरण हुने खानेपानीको श्रोतमा नै निरन्तर रूपमा गुणस्तर परीक्षण र निगरानी गर्न सम्बद्ध सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने	सरोकारवाला निकायसँगको समन्वयमा समुदाय, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा वितरण हुने खानेपानीको श्रोत तथा बजारमा उपलब्ध हुने पानीको निरन्तर रूपमा गुणस्तर परीक्षण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
२.१०	प्रदेशभित्रका निजी तथा सरकारी आयुर्वेद औषधि उत्पादनको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न प्रदेश आयुर्वेद अस्पताल तथा अनुसन्धान केन्द्रमा गुणस्तर मापन इकाईको स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने,	प्रदेशभित्रका निजी तथा सरकारी आयुर्वेद औषधि उत्पादनको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न प्रदेशस्तरमा गुणस्तर मापन इकाईको स्थापना तथा सञ्चालन		✓							प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
		प्रदेशभित्रका निजी तथा सरकारी आयुर्वेद औषधि उत्पादनको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था			✓	✓	✓				प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
		प्रदेशभित्रका निजी तथा सरकारी आयुर्वेद औषधि उत्पादनको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न निरन्तर अनुगमन तथा नियमन		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
२.११	प्रदेश तहमा स्वास्थ्य गुणस्तर सुचिञ्चित तथा अनुगमन समिति गठन गरी कार्यान्वयन तथा सुदृढीकरण गर्ने	प्रदेश तहमा स्वास्थ्य गुणस्तर सुचिञ्चित तथा अनुगमन समितिको अभिमुखिकरण तथा कार्यक्रमको समीक्षा	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
२.१२	उपभोग्य खाद्य वस्तुको गुणस्तर निर्धारण गर्न खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।	उपभोग्य खाद्य वस्तुको गुणस्तर मापन गर्न विभिन्न स्थानमा सञ्चालन भएका उद्योग, पसल होटल तथा रेष्टुरेन्टहरूमा खाद्य वस्तुको परीक्षणका लागि सम्बद्ध सरोकारवालाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं		
२.१३	प्रदेशका सबै अस्पतालहरूमा आवश्यक जनशक्ति तथा पूर्वाधार सहितको एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको सुदृढीकरण गरी सेवा प्रवाह गर्ने	एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको सुदृढीकरणका लागि पूर्वाधार निर्माण तथा सामग्री व्यवस्थापन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रमा कार्यरत चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धिका लागि आधारभूत तालिम	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार
२.१४	प्रादेशिक अस्पतालको स्तरोन्नति गरी आधुनिक चिकित्सा प्रविधि र विशिष्टीकृत सेवाको सेवा प्रवाह गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
२.१५	अस्पतालहरूमा सामाजिक सेवा इकाईबाट दिइने सेवाको निरन्तरता भएको सुनिश्चित गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
२.१६	नेपाल सरकारको स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने निःशुल्क नवजात शिशुको उपचार सेवालाई सुदृढ गर्ने	नेपाल सरकारले स्वास्थ्य संस्थाहरूले प्रदान गरिने नवजात शिशुको निःशुल्क उपचारमा हुने अपुग बजेटको विनियोजन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
२.१७	संघीय सरकारसंगको समन्वयमा तोकिएको प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा मापदण्ड अनुसार NICU/SNCU सेवा विस्तार गर्ने	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा मापदण्ड अनुसार स्थापना भएका/हुने NICU/SNCU मा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूको लागि तालिम	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	प्रदेश सरकार	
		प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा मापदण्ड अनुसार स्थापना भएका NICU/SNCU को अनुगमन तथा स्थलगत अनुशिक्षण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा मापदण्ड अनुसार स्थापना भएका NICU/SNCU हरूमा आवश्यक पूर्वाधार, उपकरण तथा सामग्रीको व्यवस्था	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	प्रदेश सरकार
२.१८	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीलाई नवजात शिशु तथा बालरोगको एकीकृत व्यवस्थापन सम्बन्धी		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं		
	तालिम तथा स्थलगत अनुशिक्षण (onsite coaching and mentoring) लाई निरन्तरता दिने											
२.१९	अस्पतालहरूबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैलाको मापदण्ड बमोजिम संकलन, प्रशोधन र विसर्जनको लेखाजोखा गर्ने	अस्पतालहरूबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैलाको मापदण्ड बमोजिम संकलन, प्रशोधन र विसर्जनको व्यवस्थापन गर्ने	✓	✓	-	-	-	-	-	-	प्रदेश सरकार	-
		अस्पतालहरूबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैलाको मापदण्ड बमोजिम संकलन, प्रशोधन र विसर्जनको लागि आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने			✓	✓	✓	-	-	-	प्रदेश सरकार	
		अस्पताल/स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट उत्पन्न हुने फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन भए नभएको सुनिश्चित गर्न निरन्तर अनुगमन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार
२.२०	स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला संकलन, प्रशोधन र विसर्जन प्रचलित मापदण्ड बमोजिम भएको सुनिश्चित गर्ने	स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापनको संयुक्त अनुगमन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
२.२१	प्रदेशका सबै अस्पताल र स्थानीय तहहरूमा MPDSR कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने	प्रदेश अन्तर्गतका सबै अस्पताल र समुदायस्तरमा MPDSR कार्यक्रमको विस्तार तथा कार्यान्वयन		✓	✓	✓					प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		प्रदेश अन्तर्गतका सबै अस्पताल र स्थानीय तहका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई MPDSR सम्बन्धी तालिम		✓	✓						प्रदेश सरकार	स्थानीय तह सम्बन्धीत अस्पताल
		MPDSR कार्यक्रमको वार्षिक समीक्षा तथा कार्ययोजना	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरु	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरु	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं			
नतिजा ३: औषधि तथा सामग्रीको आपूर्ति व्यवस्थापनमा सुधार													
३.१	गुणस्तरीय औषधि तथा सामग्रीको प्राविधिक विवरण (स्पेसिफिकेशन) बमोजिम खरिद प्रक्रिया सुनिश्चित गर्ने	गुणस्तरीय औषधि तथा सामग्रीको प्राविधिक विवरण (स्पेसिफिकेशन) तथा E-bidding, खरिद प्रक्रिया सम्बन्धी तालिम	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
३.२	वफर स्टक एवम् आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका औषधिको सूचीका आधारमा आवश्यक औषधि तथा सामग्रीहरुको पूर्वानुमान, परिमाण निर्धारण र प्रक्षेपण गर्ने		✓	-	-	✓	-	-	✓	-		प्रदेश सरकार	
३.३	विद्युतीय आपूर्ति व्यवस्थापन प्रणाली (eLMIS) विद्युतीय एकीकृत वार्षिक खरिद योजना (eCAPP) प्राविधिक स्पेसिफिकेशन बैक सम्बन्धी तालिम	विद्युतीय आपूर्ति व्यवस्थापन प्रणाली (eLMIS) विद्युतीय एकीकृत वार्षिक खरिद योजना (eCAPP) प्राविधिक स्पेसिफिकेशन बैक लगायत अन्य विद्युतीय प्रणालीको प्रयोगलाई स्थानीय तहसम्म पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गर्ने	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓		प्रदेश सरकार	
		विद्युतीय आपूर्ति व्यवस्थापन प्रणाली (eLMIS) विद्युतीय एकीकृत वार्षिक खरिद योजना (eCAPP) सम्बन्धी वार्षिक समीक्षा तथा स्थलगत अनुशिक्षण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		प्रदेश सरकार	
३.४	नियमित रूपमा प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति व्यवस्थापन केन्द्र, स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय, जन/स्वास्थ्य सेवा कार्यालय र स्थानीयतहसँग समन्वय गरी प्रदेश तथा स्थानीय तहमा औषधिको वफर स्टकको व्यवस्था मिलाउने	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा वफर स्टकको लागि औषधिको खरिद	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
३.५	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने औषधि, स्वास्थ्य औजार तथा उपकरणहरुको आवश्यकताको पहिचान	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने औषधि, स्वास्थ्य औजार तथा उपकरणहरुको आवश्यकताको पहिचानका लागि प्रारम्भिक लेखाजोखा गर्ने	✓	✓	-	-	-	✓	-	--		प्रदेश सरकार	स्थानीय तह

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
	गर्ने र सोहि बमोजिम व्यवस्थापन तथा समन्वय गर्ने	प्रदेश तहमा आवश्यक पर्ने औषधि, स्वास्थ्य औजार तथा उपकरणहरूको आवश्यकताको पहिचानका आधारमा खरिद	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
३.६	प्रदेशका अति दूर्गम तथा उच्च हिमाली बस्तीहरूमा औषधि, उपकरण तथा सामग्रीहरूको आवश्यकता अनुसारको ढुवानी समयमा नै भएको सुनिश्चित गर्ने	प्रदेशका अति दूर्गम तथा उच्च हिमाली बस्तीहरूमा औषधि, उपकरण तथा सामग्रीहरूको ढुवानीको विशेष व्यवस्था	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
३.७	सार्वजनिक खरिद प्रणाली (Procurement and Forecasting) तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी आधारभूत आपूर्ति व्यवस्थापन तालिम सञ्चालन गर्ने	स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई आधारभूत आपूर्ति व्यवस्थापन तालिम सञ्चालन गर्ने	✓	-	-	✓	-	-	✓	-	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
३.८	स्वास्थ्यजन्य उपकरण र अन्य सामग्रीको मर्मत सम्भारका लागि प्रादेशिक बायोमेडिकल व्यवस्थापन इकाई स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
३.९	प्रदेशदेखि स्थानीय तहसम्मका कोल्डचेन स्टोर तथा खोपकेन्द्रसम्म अद्यावधिक मापदण्ड अनुसार व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण गर्ने	कोल्डचेन स्टोर तथा खोपकेन्द्रसम्म अद्यावधिक मापदण्ड अनुसार भएको एकीन गर्न निरन्तर अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
३.१०	प्रदेशमा उत्पादित आयुर्वेदिक औषधिहरूको भण्डारण तथा वितरणको व्यवस्थापन गर्ने	प्रदेशमा उत्पादित आयुर्वेदिक औषधिहरूको भण्डारणका लागि प्रदेश आयुर्वेद अस्पताल तथा अनुसन्धान तथा आयुर्वेद औषधि उत्पादन केन्द्रको स्तरोन्ति	✓	✓	✓	✓	✓				प्रदेश सरकार	संघीय सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
नतिजा ४: स्वास्थ्य पूर्वाधारहरूको विकास तथा व्यवस्थापनमा सुधार												

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं		
४.१	भौगोलिक फैलावट तथा जनघनत्वलाई मध्यनजर गर्दै स्वीकृत मापदण्ड अनुसारका आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूको स्थापना गर्न स्थानीय तहसँग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने	स्थानीय आवश्यकताको विश्लेषण गरी पहुँचबाहिर रहेका जनघनत्वलाई मध्यनजर गर्दै स्वीकृत मापदण्ड अनुसारका थप आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूको स्थापना	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
४.२	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनका लागि आवश्यक पर्ने विद्युतीय पूर्वाधारहरूको व्यवस्थापन गर्ने साथै स्थानीय तहका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा पनि उक्त व्यवस्थाका लागि सहजीकरण गर्ने	विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनका लागि एकरूपता कायम गर्न कार्यविधि निर्माण तथा लागू गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल
		प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनको पूर्वाधारको व्यवस्थापन गरी क्रमिकरूपमा कार्यान्वयन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल
		प्रदेश अन्तर्गत विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनका लागि विद्युतीय पूर्वाधार सहितको इकाइ स्थापना (मन्त्रालय वा निर्देशनालयमा राख्ने)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल
		विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनका लागि दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्था तथा तालिम	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल
		प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनका लागि विद्युतीय पूर्वाधार सहितको इकाइ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल
		तालिमप्राप्त जनशक्तिले विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि अनुगमन तथा स्थलगत अनुशिक्षण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल
		विद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदनको प्रभावकारी कार्यान्वयनको वार्षिक समीक्षा गोष्ठी	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
४.३	अस्पताल नभएको स्थानीय तहमा १५ शैय्यासम्मको अस्पताल तथा सबै वडाहरूमा आधा घण्टाको दुरीभित्र आधारभूत स्वास्थ्य		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं			
	सेवा उपलब्ध हुने गरी स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा विस्तार गर्न सहजीकरण गर्ने												
४.४	संघ तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गरी प्रदेश अन्तर्गतका अस्पताल तथा CEONC साइटहरूमा गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरूका लागि आवास गृह स्थापना तथा सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने	प्रदेशका रणनीतिक स्थानहरूमा गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरूका लागि क्रमिकरूपमा मापदण्ड अनुसार आवास गृह स्थापना	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल संघीय सरकार	
४.५	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा कार्यरत स्वास्थ्य सेवा प्रदायक कर्मचारीहरूका लागि संस्थाबाट नजिकको दूरीमा आवासको व्यवस्था गर्ने	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा २४ सै घण्टा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने कर्मचारीहरूका लागि मापदण्ड बमोजिम आवासको व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल संघीय सरकार	
		अस्पतालहरूमा २४ सै घण्टा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने कर्मचारीहरूका लागि मापदण्ड बमोजिम आवासको नियमित मर्मत सम्भार				✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल	
४.६	प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्यका लागि आवश्यक पर्ने तालिम प्रदान गर्नका लागि प्रादेशिक तहमा पूर्वाधार सहित (लाइब्रेरी, होस्टेल तथा चमेनागृह सहित) को तालिम भवन निर्माण	स्वास्थ्यका लागि आवश्यक पर्ने तालिम प्रदान गर्नका लागि प्रादेशिक तहमा पूर्वाधार सहित (लाइब्रेरी, होस्टेल तथा चमेनागृह सहित) को तालिम भवन निर्माण		✓	✓	✓					प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	
		Skill Lab सहितको तालिम हलको व्यवस्था			✓	✓					प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	
		Organization/Management सर्वेक्षण गरी तालिम केन्द्रका लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने			✓	✓						प्रदेश सरकार	
		तालिम केन्द्र भवनको नियमित मर्मत तथा सम्भार		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		कार्यसूची अनुसार नियमित Post Training मूल्याङ्कन, स्थलगत अनुशिक्षण तथा तालिमको प्रभावकारिताको अध्ययन अनुसन्धान	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं			
४.७	एक स्थानीय तह एक योग केन्द्र स्थापनाका लागि स्थानीय तहसँग आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
४.८	प्रदेशस्तरमा आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना गरी, सो का लागि आवश्यक पूर्वाधार, उपकरण, विज्ञ जनशक्ति तथा अन्य श्रोतको व्यवस्था गर्ने	प्रदेशस्तरमा आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा अनुसन्धान केन्द्रको लागि पूर्वाधार, उपकरण, विज्ञ जनशक्ति तथा अन्य श्रोतको व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
		वैकल्पिक चिकित्सा सेवा (जस्तै: होमियोप्याथी, प्राकृतिक चिकित्सा, युनानी, आम्ची, अकुपञ्चर लगायत) लाई आयुर्वेद अस्पताल तथा अनुसन्धान केन्द्र, आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र मार्फत एकीकृत रूपमा सेवा प्रवाह गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		प्रदेशस्तरीय एक विशेषज्ञ सेवा सहितको आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सालयको स्थापना, सञ्चालन, विकास तथा विस्तार गर्ने					✓	✓	✓			प्रदेश सरकार	
४.९	जडिबुटी, खनिज तथा प्राणीबाट प्राप्त हुने चिकित्सामा उपयोगी बस्तुहरूको संकलन, प्रशोधन, उत्पादन तथा बजारीकरणका लागि सहकारी स्थापना तथा सञ्चालन का PPP मोडेल अपनाउने	जडिबुटी, खनिज तथा प्राणीबाट प्राप्त हुने चिकित्सामा उपयोगी बस्तुहरूको संकलन, प्रशोधन, उत्पादन तथा बजारीकरणका लागि सहकारी स्थापना तथा सञ्चालन का PPP मोडेल अपनाउने		✓	✓	✓	✓				प्रदेश सरकार		
		गुणस्तरीय आयुर्वेद औषधि निर्माण गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा कर्णाली हबको रूपमा ट्रेडमार्क सहित निर्यात	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		बहुमुल्य दुर्लभ लोपोन्मुख र स्थानीय क्षेत्रमा उत्पादन हुने जडीबुटीहरूको बैक तथा नर्सरी स्थापना गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय		
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैठौ	सातौ	आठौ				
नतिजा ५: स्वास्थ्य क्षेत्रको वित्तीय प्रणाली सुदृढीकरण														
५.१	प्रदेशस्तरमा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन कार्यविधि सहितको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा कोष स्थापना गर्ने	आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन कार्यविधि सहितको आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा कोषको स्थापना	✓	✓								प्रदेश सरकार		
५.२	नीतिगत प्राथमिकता र स्वास्थ्य क्षेत्रको तथ्यमा आधारित रही बजेट अपुग भएका क्षेत्रमा लगानी सुनिश्चित गर्न सरोकारवाला निकायहरूसँग निरन्तर पैरवी गर्ने	स्वास्थ्य क्षेत्र अन्तर्गतका बजेट अपुग रहेका कार्यक्रमहरूको पहिचान गरी सो को व्यवस्था गर्न सरोकारवाला निकायहरूसँग कार्यशाला गोष्ठी	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय सरकार	
		निजी क्षेत्रको सामाजिक उत्तरदायित्वबाट प्राप्त स्रोतलाई स्वास्थ्यका क्षेत्रमा लगानी गर्न पैरवी र समन्वय गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	निजी क्षेत्र
५.३	प्रदेशको वार्षिक बजेटमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा कम्तिमा १०% बजेट सुनिश्चित गरी क्रमिकरूपमा वृद्धि गर्ने	प्रदेशको वार्षिक बजेटमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा कम्तिमा १०% बजेट सुनिश्चित गरी क्रमिकरूपमा वृद्धि गर्न सम्बन्धीत निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय र पैरवी गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघिय सरकार	
५.४	योजना बमोजिम कार्यक्रम तथा बजेट समयमा नै कार्यान्वयन गर्न संस्थागत क्षमतामा वृद्धि गर्ने	समयमनै बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नको लागि सम्बद्ध कर्मचारीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
५.५	विपन्न तथा असहाय नागरिकहरूलाई एकिकृत स्वास्थ्य सहायता कोष स्थापना गरी सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा प्रदान गर्ने तथा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमसँग समन्वय गर्ने	स्थानीय तह, जिल्ला तथा प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमसँगको समन्वयमा आवधिक समीक्षा गरी कार्ययोजना निर्माण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	बीमा कार्यक्रम	
		स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमलाई थप सुदृढीकरणको लागि बीमा कार्यक्रमसँगको समन्वयमा जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	बीमा कार्यक्रम
		विपन्न, असहाय र लोपोन्मुख समुदायलाई स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा आवद्ध गर्न थप रकमको व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	बीमा कार्यक्रम

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० – २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
५.६	स्वास्थ्य सेवाको पहुँच कम रहेका क्षेत्रहरूमा निजी स्वास्थ्य सँस्थाहरूलाई सेवा प्रवाहका लागि प्रोत्साहन गर्ने	दुर्गम भेगमा निजी स्वास्थ्य सँस्था स्थापना वा विस्तार गर्दा निश्चित प्रतिशत छुट दिने व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	निजी स्वास्थ्य संस्था
५.७	कर्णाली प्रदेशको स्वास्थ्य वित्त रणनीति तयार गरी कार्यान्वयन योजना बनाई लागू गर्ने	प्रदेशको स्वास्थ्य वित्त रणनीति तयार गरी लागू गर्ने	✓	✓	✓						प्रदेश सरकार	संघिय सरकार
५.८	स्थानीय तहमा उपलब्ध वित्तीय श्रोत तथा सहायतालाई स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहन तथा पैरवी गर्ने	स्थानीय तहका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरूलाई समन्वय, समीक्षा र योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
५.९	अति-बिपन्न, सिमान्तकृत, अपांगता र जेष्ठ नागरिक, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, एकल महिला लगायत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बाहिर रहेका घरधुरी पहिचान गरी स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा समेट्न स्थानीय तह तथा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमसंगको समन्वयमा आवश्यक श्रोतको सुनिश्चितता गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
५.१०	स्वास्थ्य सम्बन्धी सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम र स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय तह तथा निजी क्षेत्रको सहभागितामा प्रभावकारी रूपमा विस्तार तथा कार्यान्वयन गर्ने	स्थानीय तह, निजी क्षेत्र तथा सरोकारवाला निकायको सहभागितामा स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा विस्तार तथा कार्यान्वयन गर्न कार्यशाला गोष्ठी	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह, निजी क्षेत्र
५.११	स्वास्थ्य बीमा अन्तर्गतका आवश्यक सेवाहरूलाई वित्तीय साझेदारी अन्तर्गत विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाको लागि निजी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहित गर्ने											

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० – २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैटौ	सातौ	आठौ		
५.१२	स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम तथा सेवा प्रदायक संस्थाको सेवा प्रवाहलाई सुदृढीकरण गर्न आवश्यक पैरवी गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	बीमा कार्यक्रम
५.१३	सेवाग्राहीहरूको आबद्धता तथा नवीकरण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न विभिन्न बहस पैरवी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सेवाग्राहीहरूको आबद्धता तथा नवीकरण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न सूचनामुलक सन्देशको प्रकाशन तथा प्रसारण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	बीमा कार्यक्रम
५.१४	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत आमा सुरक्षा, सुत्केरी पोषण तथा बाल पोषण भत्ता कार्यक्रमलाई सुदृढीकरण गर्न आवश्यक पैरवी गर्ने	समतामुलक सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत आमा सुरक्षा, सुत्केरी पोषण तथा बाल पोषण भत्ता कार्यक्रमलाई निरन्तरता	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० – २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैटौ	सातौ	आठौ		
नतिजा ६: स्वास्थ्य जनशक्तिको उपलब्धता, परिचालन तथा समयानुकुल क्षमता विकास												
६.१	प्रदेश लोकसेवा आयोगबाट सबै समूहका जनशक्तिको नियुक्तिका लागि आवश्यक विनियमको तर्जुमा तथा व्यवस्थापन गर्ने	स्वास्थ्य जनशक्तिको नियुक्तिका लागि आवश्यक विनियमको तर्जुमाका लागि कार्यदल निर्माण गरी विनियमको निर्माण	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	प्रदेश सरकार	
६.२	प्रदेशस्तरमा मध्यमस्तरका व्यवस्थापकको जनशक्ति उत्पादन गर्ने	चिकित्सा शास्त्र सम्बन्धी अध्ययन संस्था मार्फत		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	संघ/प्रदेश सरकार	
६.३	शैक्षिक सस्था मार्फत दक्ष जनशक्तिको उत्पादन गर्ने	क्षमता विकास तालिम		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	संघ/प्रदेश सरकार	
६.४	चिकित्सक, नर्स तथा अन्य आवश्यक स्वास्थ्यकर्मीको हालको दरवन्दी अनुसार पदपूर्ति, पुनरालोकन तथा दरवन्दी थप गर्नका लागि आवधिक संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गर्ने		✓	✓	✓						प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं			आठौं
६.५	स्वास्थ्य कार्यक्रम तथा क्लिनिकल सेवा सृद्धीकरणको लागिस्थानीय तथा प्रादेशिक तहमा मेन्टरहरू तयार गर्ने	e-LMIS, DHIS-2, SBA, LARC, CB-IMNCI जस्ता स्वास्थ्य कार्यक्रम तथा क्लिनिकल सेवा सृद्धीकरणको लागि Coach तथा Mentor तयार गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार स्थानीय तह
६.६	आयुर्वेद क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नका लागि प्रदेशमा आयुर्वेद चिकित्साको पठनपाठन तथा अनुसन्धानको अभ्यासलाई प्रवर्द्धन गर्ने	प्रदेशमा भएका विश्वविद्यालय, शिक्षण अस्पताल र प्रतिष्ठान मार्फत आयुर्वेद चिकित्साको पठनपाठन तथा अनुसन्धानका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने				✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
६.७	प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य जनशक्तिको पहिचान, तथा वर्गीकरण गरी स्वास्थ्य जनशक्ति बैंक स्थापना गर्ने	प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य जनशक्तिको पहिचान, तथा वर्गीकरण तथा प्रक्षेपण गर्ने	✓	✓	✓						प्रदेश सरकार	
		कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानसँगको समन्वयमा प्रदेशस्तरमा रहेको स्वास्थ्य रिक्त जनशक्ति बैंक मार्फत परिपूर्ति गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
६.८	सीप मिश्रित स्वास्थ्य जनशक्तिको अनुमान तथा प्रक्रियागत पदपूर्तिको व्यवस्था गर्ने	सीप मिश्रित स्वास्थ्य जनशक्ति उत्पादनका लागि अध्ययन/तालिमको व्यवस्था (MDGP, SBA, Bio-medical, Hospital Management, Anesthesia Assistant, RUSG, etc.)	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
६.९	प्रदेशमा कार्यरत सीप मिश्रित जनशक्तिको वृत्ति विकास तथा लामो समय टिकाउन कार्यविधि तयार गरी लागू गर्ने	सीप मिश्रित जनशक्तिको वृत्ति विकास तथा लामो समय टिकाउन कार्यविधि तयार गर्ने		-	✓	✓					प्रदेश सरकार	
६.१०	चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीले प्रदान गर्ने सेवा निरन्तरताको लागि रिक्त दरबन्दीको पूर्तिको लागि सेवा करार तथा पूल दरबन्दीमा राख्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
६.११	संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी स्थानीय तहमा स्वास्थ्य कार्यक्रमको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि जनस्वास्थ्य अधिकृत तथा कम्युनिटी नर्सिङ			✓	✓						प्रदेश सरकार	संघीय सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरु	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरु	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं			आठौं
	अधिकृत पदको दरबन्दी कायम गर्न संघीय सरकारसंग पहल गर्ने											
६.१२	प्रदेश सरकारको लगानीबाट उत्पादित तथा उपलब्ध जनशक्तिलाई कार्यविधि बनाई प्रादेशिक स्वास्थ्य संस्थाहरुमा परिचालन गर्न प्राथमिकता दिने	प्रदेश सरकारको लगानीबाट उत्पादित जनशक्तिको परिचालनका लागि कार्यविधि निर्माण प्रदेश सरकारको लगानीबाट उत्पादित जनशक्तिको परिचालन			✓	✓					प्रदेश सरकार	
६.१३	प्रदेशका द्वितीय (सेकेण्डरी) वी तथा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा उपलब्ध विशेषज्ञ जनशक्तिलाई आवश्यकताको आधारमा प्रदेश अन्तर्गतका तथा आधारभूत अस्पतालमा पठाई सेवाको माग सम्बोधन गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने	प्रदेशका द्वितीय (सेकेण्डरी) वी तथा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा उपलब्ध विशेषज्ञ जनशक्तिलाई आवश्यकताको आधारमा प्रदेश अन्तर्गतका तथा आधारभूत अस्पतालमा परिचालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	KAHS
६.१४	रोगको भार तथा लक्षित जनसंख्यालाई ध्यानमा राखी सबै प्रादेशिक अस्पतालहरुमा विशेषज्ञ चिकित्सकको विज्ञापन तथा पदपूर्ति गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
६.१५	स्वास्थ्यकर्मीको समुचित व्यवस्थापनको लागि विद्युतीय प्रणालीमा आधारित अनुमानयोग्य चक्रीय सरुवा प्रणाली सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	विद्युतीय प्रणालीमा आधारित अनुमानयोग्य चक्रीय सरुवा प्रणाली सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण		✓	✓	✓					प्रदेश सरकार	
६.१६	स्वास्थ्य सेवाका कर्मचारीहरुको कार्यविवरण तयार गर्ने तथा स्वास्थ्य सेवामा प्रवेश गर्ने कर्मचारीहरुलाई समयमै अनिवार्य सेवा प्रवेश तालिमको व्यवस्था गर्ने	प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य कार्यालय साथै कार्यरत रहेका स्वास्थ्य सेवाका कर्मचारीहरुको कार्यविवरण तयार वा अद्यावधिक गर्ने कामको प्रकृति अनुसार स्वास्थ्य सेवामा प्रवेश गर्ने कर्मचारीहरुका लागि अलग अलग पाठ्यक्रम निर्माण तथा अनिवार्य सेवा प्रवेश तालिम सञ्चालन		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरु	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरु	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैठौं	सातौं	आठौं			
६.१७	स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई विपद्को अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न न्यूनतम स्वास्थ्य प्रारम्भिक सेवा लगायत अन्य आपतकालीन स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
६.१८	सम्पूर्ण स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई नसर्ने रोगको पहिचान, परामर्श तथा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक सीपको अभिवृद्धि गर्ने	PEN Package तालिम लिएका स्वास्थ्यकर्मीहरुको कार्य सम्पादनको अनुगमन तथा स्थलगत अनुशिक्षण		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		PEN Package तालिम नलिएका स्वास्थ्यकर्मीहरुको पहिचान गरी तालिमको व्यवस्था गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		नसर्ने रोगको पहिचान, परामर्श तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी शैक्षिक सामग्रीको उत्पादन, वितरण तथा प्रसारण		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		नसर्ने रोगको पहिचानका लागि आवश्यक उपकरण तथा सामग्रीको खरिद तथा वितरण		✓		✓			✓			प्रदेश सरकार	
६.१९	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई नसर्ने रोगको स्क्रिनिङ्ग, परामर्श र प्रेषण गर्न आवश्यक सीपको अभिवृद्धि गर्ने	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई नसर्ने रोगको स्क्रिनिङ्ग, परामर्श र प्रेषण सम्बन्धी अभिमुखिकरण		✓	✓	✓	✓				प्रदेश सरकार		
६.२०	प्रदेश तथा स्थानीयस्तरमा रोग निगरानी तथा खोजपडताललाई प्रभावकारी बनाउन तालिम प्राप्त जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने	प्रदेश तथा स्थानीयस्तरमा रोग निगरानी तथा खोजपडताललाई प्रभावकारी बनाउन तालिम (VPD, VBD, NTD, NCD, AMR, Communicable and Other Non Communicable Diseases, etc.) प्रदान गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
		Sentinel Surveillance Site मा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरुसँग कार्यक्रमको समीक्षा तथा योजना तर्जुमा	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार
	एम्बुलेन्स चालक, आधारभूत/एडभान्स आकस्मिक चिकित्सकीय प्राविधिक (BEMT/AEMT)/ अस्पताल पूर्व सेवामा			✓	✓	✓						प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० – २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं			
	(Pre Hospital) खटिने जनशक्तिका लागि तालिमको व्यवस्था गर्ने												
६.२१	प्रदेश अन्तर्गतका सबै अस्पतालमा एस. एन.सि.यु र एन आइ सि यु सेवा सञ्चालनमा ल्याउने र कार्यरत डाक्टर र नर्सहरूलाई SNCU / NICU तालिम प्रदान गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
६.२२	स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीका लागि आकस्मिक सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक तालिम (Basic Life Support (BLS) / Crisis Intervention Counseling/ Psychological First Aid (PFA) को व्यवस्था गर्ने			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
६.२३	प्रदेशस्तरमा आपतकालीन चिकित्सा तैनाथ टोलीको गठन (EMDT) र क्षमता अभिवृद्धि र तालिम व्यवस्था गर्ने	प्रदेशस्तरमा आपतकालीन चिकित्सा तैनाथ टोलीको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार, सुरक्षा निकाय
		आपतकालीन अवस्थाको प्रतिकार्यका लागि Mock Exercise तथा Drill अभ्यास		✓			✓				✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार, सुरक्षा निकाय
६.२४	वदलितो परिवेश अनुसार नयाँ विधाका स्वास्थ्यकर्मीको आवश्यकता पहिचान गरी सोही अनुसारको जनशक्ति उत्पादन र क्षमता अभिवृद्धि गर्न शैक्षिक संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने।	प्रदेशमा रोगको वदलितो परिवेश अनुसार नयाँ विधाका स्वास्थ्यका जनशक्तिको आवश्यकता पहिचान गर्ने		✓	✓							प्रदेश सरकार	
		पहिचान भएका नयाँ विधाका लागि आवश्यक जनशक्ति उत्पादन र क्षमता अभिवृद्धि गर्न कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान तथा मेडिकल कलेजहरूसँग समन्वय सहकार्य र सम्झौता गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० – २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
नतिजा ७: जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापनमा सुधार												

७८ | स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक कार्ययोजना २०८०/८१-२०८७/८८

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
७.१	प्रदेश तहमा महामारी तथा आपतकालीन अवस्थाको पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना तर्जुमा, पूर्वाभ्यास र नियमित अद्यावधिक गर्न सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने	प्रदेश तहमा महामारी तथा आपतकालीन अवस्थाको पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजनाको समीक्षा तथा अद्यावधिक गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना तर्जुमा, पूर्वाभ्यासका लागि सामग्री तथा तालिमको व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		प्रदेश तहमा महामारी तथा आपतकालीन अवस्थाको पूर्वानुमान, विश्लेषण र योजना तर्जुमा गर्न सरोकारवालाहरूसँग अन्तर्क्रिया गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		स्वास्थ्य तथा पोषण क्लष्टरको स्थापना तथा नियमित बैठक, अभिलेखिकरण र प्रतिवेदन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		विपद् व्यवस्थापनका लागि कोषको व्यवस्थापन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		अन्तरक्लष्टर समन्वय तथा बैठक सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
७.२	स्थानीय तहसँग समन्वय गरी स्वास्थ्य आपतकालीन पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना निर्माण तथा अद्यावधि तथा कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्ने	स्थानीय तहसँग समन्वय गरी स्वास्थ्य आपतकालीन पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना निर्माण तथा अद्यावधिक गर्न सहजीकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
७.३	स्वास्थ्यको विपद् तथा आपतकालीन अवस्थामा प्रतिकार्य गर्नका लागि स्वास्थ्य तथा पोषण क्लष्टरको क्रियाशिलता तथा क्षमता अभिवृद्धिको सुनिश्चितता गर्ने	स्वास्थ्य तथा पोषण क्लष्टरका सदस्यहरूलाई क्लष्टरका वारेमा अभिमुखिकरण तथा Table Top Exercise गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	
		स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता अभिवृद्धि (जस्तै: मनोसामाजिक प्राथमिक उपचार, Triage, आदि) गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
७.४		विपद्को अवस्थामा प्रतिकार्यका लागि रणनीतिक स्थानको पहिचान गर्ने		✓	✓					प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० – २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
	विपद्को अवस्थालाई मध्यनजर राखी रणनीतिक स्थानमा आवश्यक औषधि, सामग्री तथा अन्य उपकरणको संचिति गर्ने	रणनीतिक स्थानमा आवश्यक औषधि, सामग्री तथा अन्य उपकरणको संचिति गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
७.५	अस्पताल पुर्याउनु अगाडिको सेवा (Pre Hospital Care) र अस्पताल पश्चातको सेवालार्ई समावेश गरी अस्पतालको आकशिमक तयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई व्यवस्थित गर्ने	Hub तथा Satellite अस्पतालहरूलाई आकशिमक तयारी तथा प्रतिकार्य योजना (HDPRP) तयार गर्न सहजीकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		Hub तथा Satellite अस्पतालहरूले समन्वयात्मक रूपमा आकशिमक अवस्थाको प्रतिकार्य गर्नका लागि Standard Operating Procedure (SoP) तयार गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		आकशिमक अवस्थाको प्रतिकार्यका लागि २४ सै घण्टा एम्बुलेन्स प्रेषण केन्द्रको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		विपद् व्यवस्थापनका लागि आकशिमक चिकित्सकीय तैनाथ टोली (EMDT) गठन, तालिम र परिचालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		अस्पताल पश्चात विरामीहरूलाई मनोसामाजिक परामर्श, फलोअप र थप उपचारका लागि चिकित्सकीय उपकरणको व्यवस्थापन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
७.६	विपद्को अवस्थामा प्रदूषित खाना र पानीबाट उत्पन्न हुनसक्ने स्वास्थ्य जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न स्थानीय तहसँग समन्वय गरी समुदायमा प्रवर्धनात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने	विपद्को अवस्थामा प्रदूषित खाना र पानीबाट उत्पन्न हुनसक्ने स्वास्थ्य जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न Health and Nutrition Cluster र WASH क्लष्टर बीच समन्वयात्मक बैठक	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		स्वास्थ्य जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न समुदायस्तरमा पानी शुद्धिकरण गर्ने तथा शुद्धिकरणका उपायहरूका बारेमा जनस्तरमा जानकारी गराउने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० – २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
		प्रदूषित खाना तथा पानीबाट उत्पन्न हुनसक्ने स्वास्थ्य जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न समुदायस्तरमा सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		पानीबाट उत्पन्न हुनसक्ने स्वास्थ्य जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न आवश्यकता अनुसार Hand Washing Corner, अस्थायी शौचालय, आदिको स्थापना तथा मर्मत सम्भार	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
७.७	विपद्को अवस्थामा यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्यका लागि प्रवर्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	विपद्को अवस्थामा स्वास्थ्य जोखिमलाई ध्यानमा राखी Minimum Initial Service Package (MISP) का सामग्रीहरूको उपलब्ध गराउने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
७.८		यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्यका लागि स्वास्थ्य सूचनामूलक सामग्रीहरूको उत्पादन, प्रकाशन, प्रसारण तथा वितरण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
७.९	विपद् तथा महामारीको प्रतिकार्यका लागि प्रदेश अन्तर्गतका जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	प्रदेश अन्तर्गतका जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाहरूमा तत्काल आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		विपद् तथा महामारीको प्रतिकार्यका लागि प्रयोगशालाकर्मीहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		प्रदेश अन्तर्गतका जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाहरूका लागि आवश्यक उपकरण तथा सामग्री	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
७.१०	प्रादेशिक स्वास्थ्य आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, स्थानीय तह र अस्पतालहरू बीच निर्बाध सञ्चार प्रणालीको स्थापना, सूचना प्रकाशन तथा प्रसारणको सुनिश्चितता गर्ने	प्रादेशिक स्वास्थ्य आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रबाट २४ सै घण्टा सञ्चालन र निर्बाध सञ्चारका लागि दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		प्रादेशिक स्वास्थ्य आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र सञ्चालनका लागि आवश्यक विद्युतीय उपकरण तथा सामग्रीको व्यवस्थापन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं			
		प्रादेशिक स्वास्थ्य आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, PEOC तथा DEOC सँग निरन्तर समन्वयात्मक बैठक तथा सहकार्य गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह	
७.११	विपदको अवस्थामा द्रुत प्रतिकार्य टोलीहरूको परिचालनको संयन्त्र विकास/अघाबधिक गरी परिचालन गर्ने	प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहमा द्रुत प्रतिकार्य टोलीको गठन तथा अभिमुखिकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह	
७.१२	आपतकालीन समयमा प्रदेश तथा स्थानीय तहमा जोखिम सञ्चारलाई स्थानीयकरण गरी प्रसारण तथा प्रकाशन गर्ने तथा समुदायको सहभागिता प्रवर्धन गर्ने	आपतकालीन समयमा प्रदेश तथा स्थानीय तहमा जोखिम सञ्चारका सामग्रीहरूको उत्पादन, प्रकाशन, प्रसारण तथा वितरण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह	
		आपतकालीन समयमा जोखिम सञ्चारलाई ध्यानमा राखी एकद्वार प्रणाली मार्फत आधिकारिक सूचना प्रसारण गर्न तथा भ्रामक सूचनालाई निरुत्साहित गर्न Standard Operating Procedure तयार गरी लागू गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		आपतकालीन अवस्थामा जोखिम सञ्चार सम्बन्धी सूचना सामग्रीहरूलाई स्थानीयकरण गरी प्रसारण तथा वितरणका लागि समुदायको संलग्नता बढाउने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
७.१३	जनस्वास्थ्य आपतकालीन प्रतिकार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनका लागि प्रतिकार्यको समीक्षा, अनुसन्धान र सिकाईको अभिलेखिकरण गर्ने	जनस्वास्थ्य आपतकालीन प्रतिकार्यको प्रभावकारिताका लागि नियमित समीक्षा तथा कार्ययोजना निर्माण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
		जनस्वास्थ्य आपतकालीन अवस्थाले विभिन्न क्षेत्रमा पारेको असर तथा व्यवस्थापनका बारेमा अनुसन्धान गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		जनस्वास्थ्य आपतकालीन प्रतिकार्यको सिकाईको अभिलेखिकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैटौ	सातौ			आठौ
नतिजा ८: सुदृढ स्वास्थ्य सूचना व्यवस्थापन पद्धति तथा अनुसन्धान प्रवर्धन												
८.१	प्रदेशका रणनीतिक स्थानहरूमा विद्युतीय प्रतिवेदन प्रणालीको लागि कम्प्युटर, ईन्टरनेट, पावर ब्याकअप, प्रशिक्षक लगायतको सुविधा सहितको Skill Lab स्थापना गर्ने	विद्युतीय प्रतिवेदन प्रणालीको लागि कम्प्युटर, ईन्टरनेट, पावर ब्याकअप, प्रशिक्षक लगायतको सुविधा सहितको Skill Lab स्थापना गर्ने	✓	✓	✓						प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
		रणनीतिक स्थानमा स्थानीय तहका स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि १/१ वटा कम्प्युटर सहितको सुविधा सम्पन्न स्थानीय सभर स्थापना गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓			स्थानीय तह	प्रदेश सरकार
		स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि विद्युतीय प्रतिवेदन प्रणाली सम्बन्धी तालिम, अनुशिक्षण, समीक्षा गोष्ठी	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
८.२	स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा सबै निजी तथा सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट विद्युतीय स्वास्थ्य अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणाली स्थापना	सबै निजी तथा सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट विद्युतीय स्वास्थ्य अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणाली स्थापना		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
		स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा HMIS, DHIS-2 e-LMIS, EMR/EHR, MPDSR, सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
		प्रदेशका तालिम प्राप्त जनशक्तिको विद्युतीय अभिलेखिकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
		स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा HMIS, AHMIS, DHIS-2 e-LMIS, EMR/EHR, MPDSR, सम्बन्धी समीक्षा तथा पृष्ठपोषण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
		Skill Lab, कम्प्युटर सहितको सभर, तथा उपकरणहरूको आवश्यकता अनुसार खरिद तथा मर्मत सम्भार	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
		सम्भावित महामारी निम्त्याउन सक्ने संक्रामक रोगहरूको प्रारम्भिक सूचना प्रवाह गर्ने प्रणाली										

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय		
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैठौ	सातौ			आठौ	
		(EWARS) लाई स्थानीय तहका अस्पतालसम्म विस्तार तथा सुदृढ गर्ने											
८.३	विद्यमान विद्युतीय सूचना प्रणालीहरूलाई एकापसमा आदानप्रदान गर्न विद्युतीय प्रतिवेदन प्रणालीलाई Interoperable बनाउने	बिभिन्न विद्युतीय सूचना प्रणाली बीच पारस्परिक क्रियाशील सुनिश्चित गर्न एकीकृत संकेत प्रणाली लागू गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	
८.४	गुणस्तरीय सूचना प्रणालीको सुनिश्चितता गर्ने	गुणस्तरीय सूचना प्रणालीको सुनिश्चितता गर्न नियमित रूपमा RDQA/Data Verification तथा स्थलगत अनुशिक्षण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
		पूर्ण तथा समयसीमा भित्रै गुणस्तरयुक्त प्रतिवेदन गर्न स्थानीय तहसम्म संयन्त्रको विकास तथा सहजीकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		प्रदेश तथा प्रदेश अन्तर्गत गठन भएका तथ्याङ्क व्यवस्थापन समितिको नियमित बैठक बसी तथ्याङ्कको विश्लेषण र पृष्ठपोषण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
८.५	मुख्य स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचना प्रदर्शनका लागि प्रदेश तथा स्थानीय तहको साझेदारीमा एकिकृत ड्यासबोर्डको विकास गरी सञ्चालन गर्ने	मुख्य स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचना प्रदर्शनका लागि प्रदेश तथा हरेक स्थानीय तहमा एकिकृत ड्यासबोर्डको स्थापना गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
		स्वास्थ्य हेर्ने मन्त्रालय तथा प्रदेश अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा ड्यासबोर्ड स्थापनाका लागि उपकरणहरूको खरिद		✓	✓	✓						प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		आवधिकरूपमा प्रदेशस्तरीय समीक्षा तथा योजना तर्जुमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र स्थानीय तहलाई समीक्षा कार्यक्रममा आएका सूचनाहरूको प्रयोग गरी योजना तर्जुमा गर्नका लागि प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने ।	आवधिकरूपमा (त्रैमासिक, अर्धवार्षिक, बार्षिक) प्रदेशस्तरीय समीक्षा तथा योजना तर्जुमा कार्यक्रम सञ्चालन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		समीक्षा कार्यक्रमबाट आएका सूचना तथा सवालहरूको बिषयमा स्थानीय तहसँग छुलफल गर्न संयुक्त अनुगमन तथा स्थलगत अनुशिक्षण	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय		
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैठौ	सातौ			आठौ	
		प्रदेशस्तरका स्वास्थ्य कार्यक्रमको योजना निर्माण गर्नका लागि पूर्व योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
		स्थानीय तहमा स्वास्थ्य कार्यक्रमको योजना निर्माण गर्नका लागि पूर्व योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालनका लागि प्राविधिक सहयोग गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
८.६	व्यक्तिगत घटना दर्ता तथा जनगणनाबाट आएका तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरी मौसमी बसाइसराइ सम्बन्धी तथ्याङ्क प्रसारित गर्ने र त्यसका आधारमा निर्णय गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने ।		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
८.७	प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य अनुसन्धान इकाइ गठन गरी आवश्यक अध्ययन अनुसन्धानका कार्यक्रमहरूको योजना तथा कार्यान्वयनका लागि समन्वय गर्ने	राष्ट्रिय स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्को समन्वयमा प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य अनुसन्धान इकाइ कार्यालय स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने		✓	✓	✓					प्रदेश सरकार	राष्ट्रिय स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	
		प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य अनुसन्धानका लागि संस्थागत पुनरावलोकन समिति (IRC) गठन गर्ने		✓	✓	✓					प्रदेश सरकार		
८.८	राष्ट्रिय अनुसन्धान परिषद् र सामाजिक विकास मन्त्रालयका प्राविधिक समूहसँगको सहकार्यमा अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यान्वयन गर्ने ।	आवधिकरूपमा राष्ट्रियस्तरमा भएका सर्वेक्षणको थप विश्लेषण गर्ने		✓	✓				✓	✓	प्रदेश सरकार		
		M&E TWG को नियमित बैठक सञ्चालन गरी प्रदेशस्तरका प्राथमिकताका विषय छनोट गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	
		प्रदेशको प्राथमिकता परेका स्वास्थ्यका विषयहरूमा अनुसन्धान गर्नका लागि बजेट तथा अनुदानको व्यवस्था गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार
		कर्णाली प्रदेशमा भएका अध्ययन तथा अनुसन्धानहरूको संकलन गरी विद्युतीय पुस्तकालय (e-Library) को स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने ।	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय			
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं			आठौं		
		कर्णाली प्रदेशमा भएका अध्ययनहरूलाई सार्वजनिकीकरण गर्न आवधिक रूपमा वैज्ञानिक सम्मेलन गर्ने र उत्कृष्ट अनुसन्धानकर्ताहरूलाई पुरस्कृत गर्ने		✓				✓			✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	
८.९	स्थानीय स्तरमा उपलब्ध औषधीजन्य जडिबुटी, खनिज एवं जान्तब द्रव्यको पहिचान, संरक्षण र संकलन, प्रवर्धन गर्दै आयुर्वेद चिकित्सामा वैज्ञानिक अनुसन्धान तथा सदुपयोग गरी प्रदेशवासीलाई आत्मनिर्भरता अभिवृद्धि गर्ने	सम्बन्धीत निकायहरूसँग समन्वय गरी स्थानीय स्तरमा उपलब्ध औषधीजन्य जडिबुटी, खनिज एवं जान्तब द्रव्यको पहिचान गर्न लागत सहितको नक्शाङ्कन गर्ने		✓	✓							प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह	
		जडिबुटी खेतीका लागि अनुदानको व्यवस्था गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		औषधीजन्य जडिबुटी, खनिज एवं जान्तब द्रव्यको पहिचान, दिगो संरक्षण, संकलन र प्रवर्धन गर्न जडीबुटी क्षेत्रमा कार्यरत सरोकारवाला निकायसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		✓	✓								प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		औषधीजन्य जडिबुटी, खनिज एवं जान्तब द्रव्यको अलग अलग संकलन, प्रशोधन र उत्पादन केन्द्रको स्थापना		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह
		औषधीजन्य जडिबुटी, खनिज एवं जान्तब द्रव्यको अनुसन्धान, संकलन, प्रशोधन र उत्पादन गरी बिक्रि वितरण गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय		
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं			आठौं	
नतिजा ९: स्वास्थ्य क्षेत्रको नेतृत्व र सुशासन सुदृढीकरण													
९.१	सामुदायिक र निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नका लागि			✓								प्रदेश सरकार	संघीय सरकार तथा स्थानीय तह निजी स्वास्थ्य संस्था

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय		
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं			आठौं	
	संघ तथा स्थानीय तहसँगको समन्वयमा मार्गदर्शन तयार गर्ने												
९.२	प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रवर्धन नमूना पालिका, स्वास्थ्य संस्था, नमूना स्वास्थ्यकर्मी अभियान सञ्चालनको लागि निर्देशिका बनाई सो को कार्यान्वयन गर्ने	नमूना पालिका, स्वास्थ्य संस्था, नमूना स्वास्थ्यकर्मी अभियान सञ्चालनको लागि निर्देशिका तयार गर्ने	✓	✓							प्रदेश सरकार		
		नमूना पालिका, स्वास्थ्य संस्था, नमूना स्वास्थ्यकर्मी अभियान सञ्चालनको लागि अभिमुखिकरण		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
		स्वास्थ्यको सन्दर्भमा नमूना पालिका सञ्चालनका लागि पालिका छनोट तथा कार्यान्वयन		✓		✓			✓		✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
९.३	कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन, नवीकरण तथा स्तरोन्नति सम्बन्धी निर्देशिका निर्माण गरी लागु गर्ने	कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन, नवीकरण तथा स्तरोन्नति सम्बन्धी निर्देशिका तयार	✓	✓							प्रदेश सरकार		
		कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन, नवीकरण तथा स्तरोन्नति सम्बन्धी निर्देशिका सम्बन्धी सरोकारवालाहरूलाई जानकारी	✓	✓	✓							प्रदेश सरकार	
		स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन, नवीकरण तथा स्तरोन्नति सम्बन्धी निर्देशिका कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
९.४	उपचारात्मक सेवा तथा औषधिको समुचित प्रेस्क्रिप्सन, चिकित्सकीय सेवाको संपरीक्षण, सेवाग्राहीको गोप्यता र गोपनियता कायम राख्ने संयन्त्रणको विकास र कार्यान्वयन गर्ने	औषधिको समुचित प्रयोगका लागि जनचेतनामूलक स्वास्थ्य सूचना सामग्री (Audio visual, poster pamphlets, newsletter, booklets)को विकास उत्पादन वितरण तथा प्रसारण गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
		औषधिको समुचित प्रयोगका लागि सरोकारवाला निकायसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन तथा अनुगमन/सर्वेक्षण		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं			आठौं
		CME, CPD, CNE जस्ता चिकित्सकीय अभ्यासका बारेमा जानकारी गराउने कार्यक्रमहरूमा औषधिको समुचित प्रयोगलाई प्राथमिकता दिन अभिमुखिकरण गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
९.५	सेवा प्रदायकको व्यवहार परिवर्तन सञ्चारद्वारा नैतिक तथा कुशल व्यवसायिक अभ्यासको अभिवृद्धि गर्ने	व्यवहार परिवर्तन सञ्चार सम्बन्धी तालिम सञ्चालन तथा स्थलगत अवलोकन भ्रमण		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
९.६	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पताल तथा स्थानीय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति कृयाशिल गराउन सहजीकरण गर्ने	अस्पताल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूलाई अभिमुखिकरण		✓	✓	✓			✓		प्रदेश सरकार	सम्बन्धीत अस्पताल
		स्थानीय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूसँग समीक्षा तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन		✓			✓			✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
९.७	सार्वजनिक-निजी साझेदारी रणनीति निर्माण गरी लागु गर्ने			✓	✓						प्रदेश सरकार	निजी स्वास्थ्य संस्था
	कार्यस्थललाई पेशाकर्मी मैत्री बनाउन तथा दुर्घटनाको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न विभिन्न सरोकारवाला तथा साझेदारहरूसंगको समन्वयमा मापदण्ड बनाई लागु गर्ने			✓	✓	✓					प्रदेश सरकार	
९.८	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा पेशाकर्मी/सेवाग्राहीको गुनासो सुन्ने संयन्त्रको मासिक बैठक तथा समस्याको समाधान प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा प्रदान गरिएका सेवाहरूको सन्तुष्टी मापन गर्न सेवाग्राही सर्वेक्षण तथा विश्लेषण प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा प्रदान गरिएका सेवाहरूको सन्तुष्टी मापन गर्न चेकलिष्ट तथा	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा पेशाकर्मी/सेवाग्राहीको गुनासो सुन्ने संयन्त्रको मासिक बैठक तथा समस्याको समाधान		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा प्रदान गरिएका सेवाहरूको सन्तुष्टी मापन गर्न सेवाग्राही सर्वेक्षण तथा विश्लेषण		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा प्रदान गरिएका सेवाहरूको सन्तुष्टी मापन गर्न चेकलिष्ट तथा		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं			आठौं
		QR कोडको प्रयोग गरी सर्वेक्षण गर्ने र समस्याको समाधान गर्ने										
९.९	प्रदेशस्तरका सार्वजनिक तथा निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवा, शुल्क तथा जनशक्तिको विवरणहरू लगायतका मापदण्डको नागरिक वडापत्रमा नियमित अद्यावधिक भएको सुनिश्चित गर्ने	प्रदेशस्तरका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवा, शुल्क, समय तथा जनशक्तिको विवरणहरू लगायतको नागरिक वडापत्रको स्थापना तथा अद्यावधिक गर्ने निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने सेवा, शुल्क, समय तथा जनशक्तिको विवरणहरू लगायतको नागरिक वडापत्रको नियमित अनुगमन तथा नियमन गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
९.१०	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूको वार्षिक रूपमा सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ मार्फत सामुदायिक स्कोर बोर्ड, सेवाग्राही सन्तुष्टी मापन जस्ता जवाफदेहिताका संयन्त्रलाई क्रियाशील बनाउने	प्रदेश अन्तर्गतका अस्पतालहरूमा प्रचलित मापदण्ड अनुसार वार्षिक रूपमा सुशासनका औजारहरू (जस्तै: सामाजिक परिक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ) प्रयोग गरी सामाजिक जवाफदेहिता कायम गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
९.११	सरकारी तथा निजी क्षेत्रमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूको प्रचलित कानून अनुसार न्यूनतम पारिश्रमिक सुनिश्चितताका लागि नियमन तथा सहजीकरण गर्ने ।	सरकारी तथा निजी स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूको प्रचलित कानून अनुसार न्यूनतम पारिश्रमिक सुनिश्चितताका लागि नियमनका लागि बहस पैरवी		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
९.१२	तथ्यमा आधारित रही स्वास्थ्य क्षेत्रका प्राथमिकताहरू पहिचान गर्ने आवश्यक कार्यक्रमहरूको लागि विकास साझेदार संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने	नतिजामूलक योजना तर्जुमा गर्नका लागि स्वास्थ्य क्षेत्रका प्राथमिकताहरू पहिचान गर्न विकास साझेदारहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार विकास साझेदार संस्थाहरू
९.१३	स्वास्थ्य प्रणाली सुदृढीकरणका लागि अन्तरप्रदेशीय समन्वय तथा सहकार्यलाई बढवा दिने	स्वास्थ्य प्रणाली सुदृढीकरणका लागि समन्वय तथा सहकार्यलाई बढवा दिन अन्तरप्रदेशीय अवलोकन भ्रमण मार्फत सिकाइको आदानप्रदान गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार अन्य प्रदेश सरकार

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं			
९.१४	स्वास्थ्यका निर्धारकहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि बहुक्षेत्रीय समन्वय तथा सहकार्यमा खानेपानी स्वच्छता तथा सरसफाइ, सुरक्षित सडक, लागू औषध दूर्व्यसनको रोकथाम र नियन्त्रण, आत्महत्या रोकथाम, बालविवाह रोकथाम, सुर्तिजन्य पदार्थ/मदिरा एवम् जनस्वास्थ्यका दृष्टिकोणले हानीकरण वस्तु प्रयोग भएका तयारी पेय तथा खाद्य पदार्थको प्रचार प्रसार तथा उपभोगलाई निरुत्साहित गर्ने ।	खानेपानी स्वच्छता तथा सरसफाइ, सुरक्षित सडक, लागू औषध दूर्व्यसन लगायत स्वास्थ्यका निर्धारकहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि बहुक्षेत्रीय समन्वयात्मक अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	
		खानेपानी स्वच्छता तथा सरसफाइ, सुरक्षित सडक, लागू औषध दूर्व्यसनको रोकथाम र नियन्त्रण, आत्महत्या रोकथाम, बालविवाह रोकथाम, सुर्तिजन्य पदार्थको नियन्त्रणका लागि सडक नाटक, अन्तर्क्रिया तथा विभिन्न सञ्चारका माध्यम मार्फत सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		लागू औषध दूर्व्यसनको रोकथाम र नियन्त्रण, सुर्तिजन्य तथा मदिराजन्य पदार्थको नियन्त्रण, अखाद्य वस्तुको नियन्त्रण तथा प्रचारप्रसारका लागि सरोकारवाला निकायसँग संयुक्त अनुगमन तथा नियमन	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
९.१५	प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्यका कार्यक्रमहरूको अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सुपरिवेक्षण निर्देशिका निर्माण गरी सो को कार्यान्वयन गर्ने	प्रदेशस्तरमा अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सुपरिवेक्षण निर्देशिका निर्माण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
		प्रदेश अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाहरूको (चेकलिष्ट प्रयोग गरी) नियमित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार		
		प्रदेश अन्तर्गत गठित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन स्वास्थ्य प्राविधिक कार्यदलको नियमित बैठक सञ्चालन तथा कार्ययोजना निर्माण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार	
९.१६	प्रदेश भित्रका आयुर्वेद स्वास्थ्य सस्था नभएका पालिकाहरूमा नागरिक आरोग्य केन्द्र स्थापना, सञ्चालन तथा नियमित अनुगमन गर्ने	आयुर्वेद स्वास्थ्य सस्था नभएका पालिकाहरूमा नागरिक आरोग्य केन्द्र स्थापना, सञ्चालन तथा नियमित अनुगमन गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	संघीय सरकार		

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
	सञ्चालन गर्न प्रदेश र स्थानीय तहसँग सहकार्य गर्ने र सो कार्यक्रमको अनुगमन गर्ने											तथा स्थानीय तह
		जिल्ला तथा स्थानीय नागरिक आरोग्य समितिका पदाधिकारीहरू तथा अन्य सरोकारवालाहरूको अभिमुखिकरणमा सहजीकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने वर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं	आठौं		
नतिजा १०: प्रवर्धनात्मक क्रियाकलाप मार्फत स्वास्थ्य व्यवहार परिवर्तन												
१०.१	शारीरिक तथा मानसिक स्वास्थ्यको प्रवर्धनका निम्ति विभिन्न सन्देशमूलक सामग्रीहरूको स्थानीयकरण गरी सो को प्रयोग सुनिश्चित गर्ने	स्वास्थ्यको प्रवर्धनका निम्ति विभिन्न सन्देशमूलक सामग्रीहरू स्थानीय भाषा तथा भेषभूषा संस्कृति झल्कने खालका सामग्रीको विकास, प्रकाशन, प्रसारण तथा वितरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह
१०.२	प्रदेश तहमा तनाव रहित जीवनशैलीको लागि योग, व्यायाम, शारीरिक गतिशिलताका लागि खुल्ला व्यायामशाला, प्राकृतिक आहारविहार, ध्यान लगायतका कार्यक्रमहरूको प्रवर्द्धन गर्ने तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गरी नागरिक आरोग्य केन्द्रबाट विभिन्न प्रवर्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	तनाव रहित जीवनशैलीको लागि योग, व्यायाम, शारीरिक गतिशिलताका लागि हरेक स्थानीय तहमा योगाहल निर्माणमा लागि समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह
		प्रदेश अन्तर्गतका रणनीतिक स्थानमा मापदण्ड अनुसार खुल्ला व्यायामशाला निर्माण तथा मर्मत सम्भारका लागि समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह
		प्राकृतिक आहारविहार, ध्यान लगायतका कार्यक्रमहरूको प्रवर्धन गर्न स्थानीय तहसँग समन्वय गरी नागरिक आरोग्य केन्द्रको मापदण्ड बमोजिम सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरु	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरु	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)								जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ	छैठौ	सातौ	आठौ		
		योग, प्राणायाम, ध्यान लगायतका कार्यक्रमहरुको प्रवर्द्धन गर्न पेशाकर्मीहरुका लागि तालिम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
	प्रदेश स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालयमा स्वास्थ्य सूचनामूलक शिक्षण सामग्रीको electronic बैक स्थापना गरी त्यसको पहुँचमा बृद्धि गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
१०.३	वातावरणीय सरसफाइ, खाद्य स्वच्छता, औषधिको उचित प्रयोग, कृषिजन्य विषादीको नियन्त्रण/नियमनका साथै स्थानीयस्तरमा पाइने रैथाने खाद्यान्नको प्रयोगलाई अभिवृद्धि गर्न बहुक्षेत्रीय समन्वयात्मक अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने वातावरणीय सरसफाइ, जलवायु परिवर्तनको स्वास्थ्यमा प्रभाव, खाद्य स्वच्छता, औषधिको उचित प्रयोग, कृषिजन्य विषादीको नियन्त्रण/नियमनका साथै स्थानीयस्तरमा पाइने रैथाने खाद्यान्नको प्रयोगलाई अभिवृद्धि गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने साथै कृषिजन्य विषादीको नियन्त्रण/नियमन गर्ने क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने	वातावरणीय सरसफाइ, खाद्य स्वच्छता, औषधिको उचित प्रयोग, कृषिजन्य विषादीको नियन्त्रण/नियमनका साथै स्थानीयस्तरमा पाइने रैथाने खाद्यान्नको प्रयोगलाई अभिवृद्धि गर्न बहुक्षेत्रीय समन्वयात्मक अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
वातावरणीय सरसफाइ, जलवायु परिवर्तनको स्वास्थ्यमा प्रभाव, खाद्य स्वच्छता, औषधिको उचित प्रयोग, कृषिजन्य विषादीको नियन्त्रण/नियमनका साथै स्थानीयस्तरमा पाइने रैथाने खाद्यान्नको प्रयोगलाई अभिवृद्धि गर्न सडक नाटक, अन्तर्क्रिया तथा विभिन्न सञ्चारका माध्यम मार्फत सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
वातावरणीय सरसफाइ, जलवायु परिवर्तनको स्वास्थ्यमा प्रभाव, खाद्य स्वच्छता, औषधिको उचित प्रयोग, कृषिजन्य विषादीको नियन्त्रण/नियमनका साथै स्थानीयस्तरमा पाइने रैथाने खाद्यान्नको प्रयोगलाई अभिवृद्धि गर्न सरोकारवाला निकायसँग संयुक्त अनुगमन तथा नियमन		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० — २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं			आठौं
१०.४	स्वस्थ प्रदेश, स्वस्थ, स्थानीय तह, स्वस्थ टोल, स्वस्थ विद्यालय, स्वस्थ कार्यस्थल जस्ता स्वास्थ्य प्रवर्धनात्मक अभियान मार्फत आरोग्यता प्रवर्धन गर्ने	स्वस्थ नागरिकका लागि स्वस्थ प्रदेश, स्वस्थ स्थानीय तह, स्वस्थ टोल, नमूना विद्यालय, स्वस्थ कार्यस्थल सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
१०.५	जलवायु परिवर्तनबाट मानव स्वास्थ्यमा प्रभाव पार्ने खालका व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
१०.६	घरभित्र तथा घरबाहिर हुने प्रदूषण तथा धुँवा नियन्त्रणका लागि स्थानीय तहको समन्वयमा विभिन्न प्रवर्धनात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
१०.७	सर्ने तथा नसर्ने रोगको निरन्तर निगरानी, नियन्त्रण, निवारण र उन्मूलनको लागि जनस्वास्थ्य अभियानका कार्यक्रमहरूको सञ्चालन तथा सहजीकरण गर्ने	सर्ने तथा नसर्ने रोगको निरन्तर निगरानी, नियन्त्रण, निवारण र उन्मूलनको लागि कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
		सर्ने तथा नसर्ने रोगको निरन्तर निगरानी, नियन्त्रण, निवारण र उन्मूलनको लागि जनस्वास्थ्य अभियानका कार्यक्रमहरूको सञ्चालन तथा सहजीकरण गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
१०.८	स्थानीय तहसँग सहकार्य गरी जनप्रतिनिधि, धार्मिक गुरु, सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविका, धामी झाक्री लगायतका समुदायमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने सक्ने समूह मार्फत स्वास्थ्य जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	स्थानीय तहसँग सहकार्य गरी समुदायमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने सक्ने समूह(जस्तै: जनप्रतिनिधि, धार्मिक गुरु, सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविका, धामी झाक्री लगायतका) सँग खोप, सुरक्षित मातृत्व, परिवार योजना लगायतका कार्यक्रम सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
१०.९	आत्माहत्याका सोचाइको पहिचान, जोखिम न्युनीकरणका लागि हटलाइन सेवा विस्तार गरी आवश्यक सेवा प्रवाह गर्ने	आत्माहत्याका सोचाइको पहिचान, जोखिम न्युनीकरणका लागि लिफलेट उत्पादन गरी वितरण तथा प्रयोग गर्न लगाउने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह

कार्य क्षेत्र	रणनीतिक कार्यहरू	सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरू	क्रियाकलाप सञ्चालन हुने बर्ष (२०८०/८० – २०८७/८८)							जिम्मेवार निकाय	समन्वय गर्ने निकाय	
			पहिलो	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौं	छैटौं	सातौं			आठौं
		आत्माहत्याका सोचाइको पहिचान, जोखिम न्युनीकरणका लागि संघीय हटलाइन सेवासँग समन्वय गरी लक्षित समूहमा सेवाको पहुँच बढाउने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	
	महामारीको समयमा जनस्वास्थ्यको मापदण्ड पालना गर्न सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने	महामारीको समयमा जनस्वास्थ्यको मापदण्ड पालना गर्न विभिन्न सन्देशमूक सूचना सामग्री उत्पादन, प्रकाशन, प्रसारण तथा वितरण गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
१०.१०	छाउपडी, उमेर नपुग्दै हुने विवाह तथा गर्भधारण, किशोरकिशोरीमा हुने यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य समस्या लिङ्गको आधारमा गरिने गर्भपतन जस्ता स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्ने अभ्यासहरूलाई निरुत्साहित गर्न तथा महिनावारी स्वच्छतालाई प्रवर्धन गर्ने खालका लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	उमेर नपुग्दै हुने गर्भधारण, किशोरकिशोरीमा हुने यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य समस्या, लिङ्गको आधारमा गरिने गर्भपतन जस्ता स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्ने अभ्यासहरूलाई निरुत्साहित गर्न सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गर्ने		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्ने अभ्यासहरूलाई निरुत्साहित गर्न तथा महिनावारी स्वच्छतालाई प्रवर्धन गर्न विद्यालय नर्स मार्फत सञ्चालित स्वास्थ्य कार्यक्रमसँग एकीकृत गरी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह
विद्यालय बाहिर रहेका किशोरकिशोरीमा यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्ने अभ्यासहरूलाई निरुत्साहित गर्न समुदायको सहभागितामा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह

अनुसूचि ५: यस रणनीति कार्यान्वयन योजना तर्जुमा कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरु

(क) स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीति कार्यान्वयन योजना तर्जुमा कार्यदलको नामावली

क्र. सं.	नाम	पद	कार्यालय
१.	श्री बृषबहादर शाही	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य प्रशासक	सामाजिक विकास मन्त्रालय
२.	डा.लक्ष्मीनारायण तिवारी	आयुर्वेद चिकित्सक	सामाजिक विकास मन्त्रालय
३.	श्री विनोद आचार्य	तथ्याङ्क अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
४.	श्री अमृता ज्ञवाली	जनस्वास्थ्य अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
५.	श्री करुणा भट्टराई	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
६.	श्री कविता खत्री	समुदाय नर्सिङ अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय

(ख) स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीति कार्यान्वयन योजना मस्यौदा लेखन प्रविधिक समिति सदस्यहरु

क्र. सं.	नाम	पद	कार्यालय
१.	डा. शक्ति प्रसाद सुवेदी	निर्देशक	प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति केन्द्र
२.	डा. सुशील समदर्शी	मानसिक रोग विशेषज्ञ	प्रदेश अस्पताल सुर्खेत
३.	श्री करुणा भट्टराई	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
४.	श्री अमृता ज्ञवाली	जनस्वास्थ्य अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
५.	श्री कविता खत्री	समुदाय नर्सिङ अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
६.	डा शंकर रिजाल	आयुर्वेद चिकित्सक	प्रदेश आयुर्वेद अस्पताल
७.	श्री प्रतिक के सी	फार्मेसि अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
८.	श्री प्रदीप अधिकारी	प्रदेश स्वास्थ्य अधिकृत	विश्व स्वास्थ्य संगठन
९.	श्री दिल्लीरमण अधिकारी	स्वास्थ्य सुशासन विशेषज्ञ	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
१०.	श्री समीक्षा सिंह	स्वास्थ्य सूचना विशेषज्ञ	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
११.	श्री चंख बहादुर विष्ट	वरिष्ठ स्वास्थ्य प्रणाली अधिकृत	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली

क्र. सं.	नाम	पद	कार्यालय
१२.	श्री किशोरजंग शाह	कार्यक्रम संयोजक	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
१३.	श्री दिपेन्द्र सिंह ठकुरी	प्राविधिक व्यवस्थापक (स्वास्थ्य तथा पोषण)	सेभ द चिल्ड्रेन
१४.	श्री विन्दु पन्थी	स्वास्थ्य अधिकृत	युनिसेफ
१५.	श्री गंगा तिवारी	निजी क्षेत्र अधिकृत	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली

(ग) स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक क्षेत्रगत क्रियाकलाप पहिचान कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरू

क्र. सं.	नाम	पद	कार्यालय
१	श्री बृषबहादुर शाही	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य प्रशासक	सामाजिक विकास मन्त्रालय
२	डा. शक्ति प्रसाद सुवेदी	निर्देशक	प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति केन्द्र
३	डा. श्री रविन खड्का	निर्देशक	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
४	डा. लक्ष्मीनारायण तिवारी	आयुर्वेद चिकित्सक	सामाजिक विकास मन्त्रालय
५	डा. सुशील समदर्शी	मानसिक रोग विशेषज्ञ	प्रदेश अस्पताल सुर्खेत
६	डा शंकर रिजाल	आयुर्वेद चिकित्सक	प्रदेश आयुर्वेद अस्पताल
७	श्री एकराज चन्द्र	वरिष्ठ स्वास्थ्य शिक्षा अधिकृत	मानव संशाधन विकास केन्द्र
८	श्री दीपा भट्टराई	वरिष्ठ नर्सिङ्ग अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
९	श्री करुणा भट्टराई	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
१०	श्री कविता खत्री	समुदाय नर्सिङ्ग अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
११	श्री अमृता ज्ञवाली	जनस्वास्थ्य अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
१२	श्री विद्याप्रसाद उपाध्याय	शाखा अधिकृत	आन्तरिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय
१३	श्री विनोद बस्नेत	मेडिकल रेकर्डर अधिकृत	प्रदेश अस्पताल
१४	श्री लक्ष्मण कडेल	तथ्याङ्क अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
१५	श्री चन्द्रा आचार्य	नर्सिङ्ग अधिकृत	मानव संशाधन विकास केन्द्र

क्र. सं.	नाम	पद	कार्यालय
१६	श्री होमनाथ सुबेदी	प्रदेश टिम लिड	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
१७	श्री प्रदीप अधिकारी	प्रदेश स्वास्थ्य अधिकृत	विश्व स्वास्थ्य संगठन
१८	श्री चंख बहादुर विष्ट	वरिष्ठ स्वास्थ्य प्रणाली अधिकृत	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
१९	श्री दीप नारायण सापकोटा	स्वास्थ्य प्रणाली विशेषज्ञ	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
२०	श्री किशोरजंग शाह	कार्यक्रम संयोजक	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
२१	श्री दिपेन्द्र सिंह ठकुरी	प्राविधिक व्यवस्थापक (स्वास्थ्य तथा पोषण)	सेभ द चिल्ड्रेन
२२	श्री प्रतिक के सी	फार्मिसि अधिकृत	सामाजिक विकास मन्त्रालय
२३	श्री पदम के.सी.	क्षयकुष्ठ अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
२४	श्री लक्ष्मीप्रसाद भट्टराई	शाखा अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
२५	श्री गंगा तिवारी	निजी क्षेत्र अधिकृत	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
२६	श्री भावना अधिकारी,	मातृशिशु स्वास्थ्य विशेषज्ञ	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
२७	श्री प्रविन तिमलिसना	LMIS अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
२८	श्री मोहन चापाडै	MSS अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
२९	श्री देवीराम पौडेल,	कोल्डचेन अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
३०	श्री प्रतिक्षा रावल	फार्मिसी सुपरभाइजर निरीक्षक	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
३१	श्री पुष्पा आचार्य	कविराज निरीक्षक	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
३२	श्री वसन्तमात्र श्रेष्ठ	परामर्शदाता	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
३३	श्री दीपा प्याकुरेल	तथ्याङ्क सहायक	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
३४	श्री प्रकाशचन्द्र जोशी	पोषण अधिकृत	युनिसेफ
३५	श्री विन्दु पन्थी	स्वास्थ्य अधिकृत	युनिसेफ
३६	श्री काली पुन,	स्वास्थ्य अधिकृत	युनिसेफ
३७	श्री अमृत गुरूङ्ग	प्रदेश अधिकृत	विश्व खाद्य कार्यक्रम

क्र. सं.	नाम	पद	कार्यालय
३८	श्री समीक्षा सिंह	स्वास्थ्य सूचना विशेषज्ञ	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
३९	श्री सुरज शर्मा	प्रदेश संयोजक	सुआहारा कार्यक्रम
४०	श्री सुनिल लिम्बू	अधिकृत छैटौं	प्रदेश योजना आयोग
४१	श्री मानबहादुर कुँबर,	प्रदेश संयोजक	बहुक्षेत्रीय पोषण योजना
४२	श्री प्रविन पौडेल	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विशेषज्ञ	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
४३	श्री श्यामलाल आचार्य	रोग नियन्त्रण तथा भेकस अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
४४	श्री उमा डि.सी	जनस्वास्थ्य अधिकृत	स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय
४५	डा. रोमन रञ्जित	फिल्ड मेडिकल अधिकृत	विश्व स्वास्थ्य संगठन
४६	श्री सन्ध्या सुवेदी	परामर्शदाता	युनिसेफ
४७	श्री मिलन महर्जन	क्षयरोग तथ्याङ्क संयोजक	सेभ द चिल्ड्रेन
४८	श्री प्रकाश उपाध्याय	कार्यक्रम अधिकृत	हेन्डिक्वाप ईन्टरनेशनल
४९	श्री शेखर प्रसाद धमला	अधिकृत	नेपाल परिवार नियोजन संघ
५०	श्री लक्ष्मण नाथ	मानसिक परामर्श संयोजक	सि एम सि नेपाल
५१	श्री सलभ शाह	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयोजक	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
५२	श्री नीलकण्ठ गौतम	प्रदेश व्यवस्थापक	स्वास्थ्यका लागि सक्षम प्रणाली
५३.	श्री रविन जोशी	प्रदेश संयोजक	वान हर्ट वल्डवाइड

अनुसूचि ६: सन्दर्भ सामग्रीहरू

- १ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय (२०७५), जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५, रामशाहपथ, काठमाण्डौ नेपाल
- २ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय (२०७७), जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली २०७७, रामशाहपथ, काठमाण्डौ नेपाल
- ३ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय (२०७६) राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६, रामशाहपथ, काठमाण्डौ, नेपाल
- ४ सामाजिक विकास मन्त्रालय (२०७६), कर्णाली स्वास्थ्य नीति २०७६, बीरेन्द्रनगर सुर्खेत, कर्णाली प्रदेश
- ५ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय (२०७८), स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७८, बीरेन्द्रनगर सुर्खेत, कर्णाली प्रदेश
- ६ सामाजिक विकास मन्त्रालय (२०७७), पहुँचबाहिर रहेका नागरिकलाई समेट्ने रणनीति, बीरेन्द्रनगर सुर्खेत, कर्णाली प्रदेश
- ७ Health Service Directorate (2078). Annual Health Report, FY 2077/78. Karnali Province, MoSD, Health Service Directorate, Surkhet Nepal, 2079
- ८ National Planning Commission (2019), Nepal Multiple Indicator Cluster Survey 2019 Findings. Government of Nepal, Kathmandu, Nepal,
- ९ Central Bureau of Statistics (2021). Preliminary Report of National Population Census 2021. National Planning Commission, CBS, Kathmandu
- १० Dhimal M, Bista B, Bhattarai S, Dixit LP, Hyder MKA, Agrawal N, Rani M, Jha AK (2020). Report of Non-Communicable Disease Risk Factors: STEPS Survey Nepal 2019. NHRC, Kathmandu
- ११ Government of Nepal (2020). Public Health Service Regulations 2020, Government of Nepal
- १२ Institute of Medicine (US) Committee on Quality of Health Care in America (2001). Crossing the Quality Chasm: A New Health System for the 21st Century
- १३ Ministry of Social Development (2078). Program Implementation Guideline 2078/79, Health Sector, Karnali Province Surkhet Nepal
- १४ Ministry of Health and Population (2019), National Health Policy, 2019. Government of Nepal, Ministry of Health and Population, Kathmandu
- १५ Ministry of Health, Nepal; New ERA; and ICF. (2017). Nepal Demographic and Health Survey 2016.
- १६ Ministry of Health and Population (2015). Nepal Health Sector Strategy (2015-2020)
- १७ Ministry of Health and Population, Nepal; New ERA, Nepal; and ICF. (2022). Nepal Health Facility Survey 2021 Final Report
- १८ Ministry of Social Development (2076). Provincial Health Service Policy 2076. Karnali Province Government, MoIL.

- १९ National Planning Commission (2021). Nepal Multidimensional Poverty Index: Analysis Towards Action 2021
- २० National Planning Commission (2020). Nepal Human Development Report. Government of Nepal, NPC
- २१ National Planning Commission (2020). Nepal's Sustainable Development Goals Progress Assessment Report 2016–2019
- २२ National Planning Commission (2020). The Fifteenth Plan (Fiscal Year 2019/20- 2023/24)
- २३ Nepal Government (2015). Constitution of Nepal 2072. Nepal government, Nepal Law Commission, Kathmandu
- २४ Provincial Planning Commission (2076). First Periodic Plan of Karnali Province (FY 2076/077-2080/081). Province Government, Province No.6, Surkhet Nepal
- २५ Health Insurance Board (2078) Annual Report, Karnali Province 2078
- २६ Chief Minister and Cabinet Secreteriat Karnali Province(2019) Karnali Province in Data, Birendranagar Surkhet
- २७ नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग (२०७७), दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण श्रोत पुस्तिका २०७७, सिंहदरवार, काठमाण्डौ
- २८ नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग (२०७७), १५ औं योजना २०७६/७७ -२०८०/८१, सिंहदरवार, काठमाण्डौ
- २९ World Health Organization. (2002). Declaration of Alma-Ata, 1978.
- ३० World Health Organization. (2019). *Declaration of Astana: Global Conference on Primary Health Care: Astana, Kazakhstan, 25 and 26 October 2018* (No. WHO/HIS/SDS/2018.61). World Health Organization.
- ३१ Kuruvilla, S., Bustreo, F., Kuo, T., Mishra, C. K., Taylor, K., Fogstad, H., ... & Costello, A. (2016). The Global strategy for women's, children's and adolescents' health (2016–2030): a roadmap based on evidence and country experience. *Bulletin of the World Health Organization*, 94(5), 398.
- ३२ Leppo, K., Ollila, E., Pena, S., Wismar, M., & Cook, S. (2013). *Health in all policies-seizing opportunities, implementing policies*. Sosiaali-ja terveystoimistot.
- ३३ Government of Nepal, National Planning Commission (2017), Multi Sector Nutrition Plan (2018-2022), Singha Durban Kathmandu Nepal
- ३४ कर्णाली प्रदेश सरकार, कर्णाली प्रदेश योजना आयोग (२०७७), प्रथम पञ्चवर्षीय योजना २०७६/७७ - २०८०/८१, बीरेन्द्रनगर सुर्खेत
- ३५ World Health Organization. (2021). Primary health care on the road to universal health coverage: 2019 global monitoring report.
- ३६ नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय (२०७८), नेपालको स्वास्थ्य जनशक्ति सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति २०७७/७८ देखि २०८६/८७ सम्म, रामशाहपथ काठमाण्डौ

- ३७ Haakenstad, A., Irvine, C. M. S., Knight, M., Bintz, C., Aravkin, A. Y., Zheng, P., ... & Sahu, M. (2022). Measuring the availability of human resources for health and its relationship to universal health coverage for 204 countries and territories from 1990 to 2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019. *The Lancet*, 399(10341), 2129-2154.
- ३८ नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग (२०१७), दिगो विकास लक्ष्य आवश्यकता पहिचान, लागत अनुमान तथा वित्तीय रणनीति २०१७, सिंहदरवार काठमाण्डौ